

Baabu 1

Ja bè se ka kèlè cogo di ?

Ka a ta san 1973 la ka na a bila bi la, ja ye tinyèni min kè an ka jamana kònò, bèè b'a dòn. Ja in kèra sababu ye ka baloko ani baganko gèlèya kosèbè. Mali dun ye sènèkèjamana ani baganmarajamana ye. O kama, ni ja in ma kèlè, jamana tè se ka yiriwa.

Ja kèlècogo ka ca. Nka kèlècogo min bè, ni bèè bè se k'o kè, o ye jirituru ye. Denmisèn ni mògòkòròba, cè ani muso, bèè k'i seko damajira kè jirituru la duw kònò, ani sirabadaw la. N'o kèra, ja bè nògòya. Bawo jiri de bè ji na.

Ja kèlècogoya wèrè bè yen, o ye ka tasumatugu dabila an ka kungow kònò, ka a da a kan, o tasuma de bè jiriw faga. O bè jiko gèlèya. O kama, a nyininen bè bèè fè, mògò kana tasuma bila kungo kònò ka a sòrò tasumabilatuma tèmèna. Bawo, bèè ka kan ka a dòn ko tasuma joona ka fisa tasuma kòsa ye.

Ja kèlècogo dò fana ye babili ye. Ni babili kèra an ka baw kan, o b'a to ji ka woyo ka taa kungo kònò. O la, sènè bè se ka kè badawolow la.

An balimaw, ja kòni ye fèn jugu ye. Nka a bè se ka kèlè.

Mamadu Nyama Jara

Nyèfòli

babili : babili sifaya ye fila ye : 1- mògòw bè tèmè min kan ka ba tigè ni dòw b'a f'a ma ko pòn. 2- min bè kè ka ji mara, ni dòw b'a fò a ma ko balan.

Nka nin baabu in kònò, ale kòrò ye balan de ye.

Baro

- 1) Ja ye mun ye aw bolo ? A bè waleya cogo di ?
- 2) Ja bè se ka kèlè cogo jumèn ni jumèn na baabu in kònò ?
- 3) Kèlè cogo wèrè jumèn bè se ka kè ja la ?
- 4) Ja bè bange kasaara jumèn ni jumèn na ?
- 5) Tasuma nafa ye mun ye sènèkèla bolo ?
- 6) Tasuma bè se ka don foro kònò tuma jumèn ?
- 7) N'i bè tasuma don, i ka kan k'i kòlòsi mun ni mun na ?

Baabu 2

Seriba

Mògò fòlò min ye nin yòrò in fasa da Daa la
jeliw ka sòrò ka a ta
sokufòla tun don.
A sokufòla tògò tun ye ko Seriba.
A ye nafolo caman sòrò soku rò
ka misi caman sòrò
ka so caman sòrò
ka ba caman sòrò
ka saga caman sòrò.
Seriba ye muso fila furu
a ka nafolo cayara tuma min na
a jamanna
a yaadara.
Seriba ye a ka sokubaranin ci
k'ale ka nafolo cayara kojugu
ko mògò si kana a fò a ma Sokufò Seriba
ko bèè ka a fò baa Seriba.

O y'a sòrò nin fasa in ma da Daa la.
Fasa fòlòfòlò min tun bè da a la
o tògò ye ko kòròse kòrò
o kòròse kòrò bè kuma jumèn fò
bamanankan na ?
Ko bènbaliso

hali ni aw kèra cè mугan ye
ni aw ma bèn
don dò aw ka du bè ci.
Hali ni aw kèra mògò ba kelen ye
ni aw bènнен tè
o ye so cilen ye.
Bènbaliso bè o kuma de fò
ko bènbaliso ko tomon don
ko bènbaliso mana bonya cogo o cogo
ko don dò ko tomon kolon don.
A y'a sòrò o fòlòfòlò de tun bè fò Daa ye Segu.
Sokufò Seriba y'a ka baranin ci
nafolo caman tun b'a bolo
a tè soku fò mògò ye tugun
a jamanna fo ka a yaada.
Jaa jaman ni yaada man di Ala ye
nyèdimin nana Seriba minè
a nyè fila diminna
kalo saba nyèdimin b'a la
a ye nyè bamananfurakè
ka a morifurakè ka dèse
Seriba nyè ma kènèya
Seriba nyè fila nana ci.
A tora ka a ka saga kelen kelen feere
k'o ban
a ye ba fana kelen kelen feere
k'o ban
ka na a ka misi kelen kelen feere
k'o ban.
Seriba nana don a ka warijè la
ni mori min nana Seriba ne bè se k'i nyè yèlèn

nka nyèyèlènsara ye kè mè fila ye
o tuma wari ka gèlèn
Seriba bè o kè mè fila ta ka a di o mori ma
Seriba nyè tè se ka yèlèn
Seriba nyè fila cira po
a ma foyi ye bilen.
Seriba ka nafolo bèè banna
faantanya nana Seriba minè
fo ka a sègèn.
A musokòròba min bè yen
n'o ye a muso fòlò ye
o tògò ko Nyele
o ye den kelen sòrò.

A musonin ncinin
o ma den sòrò.
Seriba tò tora kulusi kelen ye
ani dulòki kelen ye sa
foyi t'a bolo tugun
kulusi kelen in ni dulòki in fana farala.

%%%%%%%%%

Don dò Seriba sigilen bè a ka dukènè na sògòmada fè
nkaranga wulila ka bò a ka kulusi siriyòrò la
fo a kò rò
a muso nana i jò ka a lajè :
ee, a ko n makè Seriba
nkaranga de tèmètò ye e fari la nin ye
aa n makè Seriba ne ma den sòrò i ye dè
ne de ye i musonin ncinin ye
i tè yafa ne ma ne bè taa so ?
Bari ne y'a dòn e tènà kè fèn ye nin kò tugun.
Aa, a ko muso ma ,o tè baasi ye
e ka taa ne yafara i ma.
A ko hun, hali ni i ma yafa ne ma
ne bè taa dè
ne tè e ka sègèn in munyu.

Musokòròba min ye den kelen sòrò
o ma se ka taa ka a den to
muso bè don dugu kònò
a bè nyò susu

a bè suman nyini ka na a di a den ni Seriba ma
u bè dumuni kè.

Muso fana tora o la ten.

Numunkè kelen fana bè Farabugu a don
ko numun Faama

o ye Seriba muso ye dugu kònò :

èè, o ko Nyele mun kèra de

i fasara dè!

#è, a ko o tè.

A ko ne cè san saba ye nyinan ye

a fiyenna

foyi t'an bolo tugun

a ka nafolo bèè banna.

Numunkè y'i kanto Seriba muso ma

a ko o jo b'i cè la

e cè tun ye nafolotigiba ye

a y'a ka sokubaranin ci

ko mògò si kana a fò ale ma ko sokufò Seriba

ko bèè ka a fò baa Seriba

ni o fiyenna o jo b'o la.

Ni i den kelen nòfètòko don

i tè yèlèma ne fè n ka so dugu fan kelen fè

sògòma o sògòma i na i den ye i nyè na

Seriba ka fèrè a ka bilakojuguyasaya ma

mògò kunnango don

yèlèma ne ka so.

Numun Faama ye Seriba muso kunnatinyè ka a yèlèma a ka so

nka Seriba dennin kelen

o ma sòn ka taa a ba nò fè.

Tileròfana mòtuma mana se

a den bilakoronin bè a bolo minè

a bè na i jò mògòw ka bulonda la

u bè to lògòma kelenw didi a den ma

o b'a dun.

A y'a sòrò Seriba ma nin fasa in fò Daa ye fòlò
kòròse kòrò de tun bè fò a ye.

%%%%%%%%%

Nkaranga mana digi Seriba la
a b'a fò a denké ma
n bolo minè an ka taa folon% kònò
a ni denkènin bè taa folon kònò
a bè kulusi kolon ni dulòki kolon bò ka a di den ma
den bè taa a bila tile la
Seriba yèrè bè na i sigi folon kònò cèncèn na.
Tile mana nkaranga fòsònfòsòn%
denké bè taa kulusi ni dulòki yuguyugu
nkarangaw dòw bè burun dugu ma
a bè na kulusi ni dulòki di a fa ma
o b'a don
a b'a bolo minè
u bè na so.
«, Seriba bèna san kelen sòrò o la tuma min
Seriba hakili jiginna a ka fòlifèn kòrònin kò
a ka sokubaranin kò.
A ko a denké ma don dugu kònò
i ka musow nyininka.
Ni filen bè min bolo ko a k'a di i ma ka na
n na n ka sokubaranin tu%.

%%%%%%%%%

«, denké donna dugu kònò
a ni muso nyuman dò bèna
o tògò ko Dasun.
A ko o ma n ba Dasun
i tè filennin di n ma wa ?
n bè taa a di n fa ma
a ko a b'a ka sokubaranin tu.

O ko filennin filè nin ye
nka e fa tun banna sokufò ma
ko mògò si kana a fò a ma ko sokufò Seriba
ko bèè ka a fò baa Seriba.
Wa a ko n fa fiyenna.
A nana o sokubaranin di a fa ma.
«, fa ko a denké bilakoronin ma
a ko Kòninba
a ko yali ni ne ye e ci ka taa a fò faama ye Segukòrò
i bè se wa ?
Hòn, denké ko n bè se.
A ko wa taa a fò Maatigi ye Segukòrò
ko ne sokufò Seriba ko
ni dodowolo jalan b'a fè yen
a ka a di i ma ka na
n bè n ka sokubaranin tu.
«, Seriba den bilakoronin wulila Farabugu o rò
a nana Daa ka so sògòmada joona fè nin wagati in na
a nana i jò Daa ka bulon kònò.
Daa n'a ka barokèlaw bèè sigilen bè
bilakoronin y'i kanto Daa ma.
A ko Maatigi, i ni sògòma
Jitigi, i ni sògòma
Fangatigi, i ni sògòma
Mugutigi, i ni sògòma.
Daa y'i kun kòròta ka a lajè
èè a ko bilakoronin o
kan bè e da dè
e bòra dugu jumèn ?
A ko ne bòra Farabugu
a ko sokufò Seriba denké de ye n ye
a ko n ka na i sègèrè
ni dodowolo jalan b'i fè
i ka a di n ma
a b'a ka sokubaranin tu.
Hòn, Daa ko nin tè baasi ye
e fa y'a danyè fòlò kè a danyè laban ye dè.
«, anw fè Segu yan

mògò dòn timer bẹ̀ nì tulunin min ye
nì ì y'a dì ka a bọ̀ ì kun
ì bẹ̀ kẹ̀ dòn timer lafilì ye
nka ì sigì
daraka dun.
U nana sògòmamònin dì Seriba denkẹ̀ ma
a ye mònin min
a bẹ̀ tila mòninmin na
Sòmònòw nì dodo bọ̀ra bajì kòno
u nana a dì faama ma.
Aa, Daa ko bilakoronin o, ì garisẹ̀gẹ̀ ka dì dẹ̀
ì fa ko wolo jalan
n bẹ̀ wolo kẹ̀nẹ̀ sòrò la
taa n'a nì dodo bẹ̀e ye
a' na wolo kẹ̀ ka a' ka sokubaranin tu
a' na a sogo fana dun.

%%%%%%%%%

«, Seriba denkẹ̀ bilakoronin
a ye dodo ta a bolo
a nana a dì a fa ma Farabugu.
U ye dodo wolo boso ka a bọ̀ a la
ka a kẹ̀ ka sokubaranin tu
ka berenin sòrì a la
ka a dilan ka a nyẹ̀
ka a da tile la a jara.
U taara dikẹ̀nyẹ̀ nyini
ka na wonin sògò a kẹ̀rẹ̀ fẹ̀
ka dikẹ̀nyẹ̀ kẹ̀ a la.
A ko a denkẹ̀ ma
ì nyèmada balansansun kòrò
nì ì ye so min salen ye
ì ka taa soku dọ̀ tìgẹ̀ ka na n'a ye.
Denkẹ̀ ko fa ma
a ko so dọ̀ salen filẹ̀ o ye balansan jukòrò.
A ko wa n bolo minẹ̀

n yèrè ka taa a ku nyumanyòrò dò nyini k'o tigè ka na.
«, Seriba denké y'a bolo minè
u nana so salen ku caman tigè
ka na n'a ye so
u nana sokubaranin dilan ka a cènyè.
«, Seriba y'i da a ka dukènè ma
kabi sògòma a b'i miiri
a bè taa dònkili min fò faama ye Segukòrò
mògò ma dònkili min nyògòn fò a ye ban
a ma deli ka dònkili min mèn mògò fè.
Ka a ta kabi sògòma
fo ka su ko
dugu tilara tuma min na
Seriba miiri nana da nin yòrò in de kan
ko kolon banna
Jitigi Daa ne ka kolon banna
Mugutigi Daa n ka kolon banna
Fangatigi Daa ne ka kolon banna dè.
«, fajiri selen
Seriba ko a denké ma
a ko n bolo minè joona
fasa jiginna n kònò
n bè taa a fò faama ye
mògò si ma nin nyògòn fasa da a la ban
ne bè taa nin dònkili in da faama la.
N bolo minè
kana hali dingè fèngè ni n ye
an ka se joona.
Seriba denké y'a bolo minè
u wulila Farabugu fajiri fè
Daa ka darakamònin bèna sigi a kòrò bulon kònò
Seriba n'a denké bilakoronin nana i jò bulonda la.
A fiyentòlama
dònkilidalaba don
a kan ka di
a jòlen kulola Daa ka bulonda la.
A ko ee Maatigi, i ni sògòma
Mugutigi i ni sògòma

Nyòòla Nsangè mòden i ni sògòma
Nyòòla Ngolo mòden, i ni sògòma
Maruba Kanutè mòden, i ni sògòma
Nègèjènè Kanutè mòden, i ni sògòma
Jara
bamanankè, i ni sògòma
Jitigi, i ni sògòma
Mugutigi, i ni sògòma
Fangatigi, i ni sògòma.
Daa y'i to bulon kònò, a ko marahabanin
a ko jòn mankan ye nin ye ?
#è, a ko faama a ko ne Seriba tè wa ?
E filila ne ma wa faama ?
N ko ne sokufò Seriba don.
«, Daa ko a ko ne filila i ma kè
a ko ne dun ma dònnyòrò dòn i la.
#è, a ko faama a ko ne fiyenna o.
Daa ko wa nin tè baasi ye, i bisimila.
«, Seriba ko n tè bisimila dè
kuma saba nalen bè n da
n b'a kuma saba feere i ma
i bè tò fila jè bò
n bè tò kelen juru don i la.
Daa ko o ye kuma saba jumèn ye ?
A ko n nana a fòlòfòlò
i ka n kè fèn ye ka n bò sègèn in na
ni i tèna n kè fèn ye
i ka n faga ka n bò sègèn in na.
N nakun filè
i ka n kè a dò kelen ye
n kana segin so ni i ma n kè dò ye dè
kontè n sègèna sa
i ka n faga kelen i ka hèèrè caman kè n ye.

«, Daa fana ko nin tè baasi ye Seriba
i sigi
ni mògò min sera ne Daa fè yan
n k'i faga kelen n k'i kè fèn ye

i na kè a dò kelen kòni ye
i tè segin gansan dè !
Seriba jiginna yòrò min
Daa ko a ka jònkè mandi ma
a ko ne ka Dònko !
a ko n makè bèè bè to i dònko rò !
a ko e musow tè yen ?
aa, a ko u taara jitayòrò bada la.
A ko N-jugu-bè-bulon-min-kònò !
a ko n makè, i nyinkuma tè fò yen !
a ko yali e fana musow tè yen wa ?
a ko olu taara dògònyiniyòrò.
A ko Nyininkali-ma-ban !
èè, o ko n makè, i yèrè fòkun tè !
a ko i musow tè yen wa ?
aa, a ko faama, u taara fininnògòkoyòrò bada la.
#è, a ko Du-min-tigi-tè-muso-ye !
o ko n makè, dukònòmògòw ka kumanin ncinin t'o bolo
dè !
a ko e fana musow tè yen ?
aa, a ko u taara nyòsusuyòrò.
#è, a ko Kòrò-tè-maa-sigi !
èè, o ko faama, n'a kèbaga t'i bolo !
a ko e fana musow tè yen wa ?
aa, a ko u taara filennògòkoyòrò bada la.
A ko Nyani-man-jugu !
a ko n makè, kunko de ka jugu !
a ko yali e fana musow tè yen wa ?

A ko u taara daganògòkoyòrò la bada la;
#è, a ko Ko-tè-na-nyè-min-kò !
o ko faama, o ka kè o ye !
ko yali i musow tè yen wa ?
a ko u bè yen.
A ko taa a fò i musow ye
ko ne ko u ka ji kalaya
ka a sigi nyègèn kònò.
Olu nana Seriba minè ka a ko ka a jè.

Seriba bè ko ka jè tuma min
Daa ye kulusi bila ko ka taa a di Seriba ma
a k'o don
ka dulòkiba bila ka taa a di Seriba ma
ko a k'o don
ka sanbara bila ka taa a di Seriba ma
ko a k'o don.
«, n'a ye fininw don ka ban tuma min
Seriba ka sòrò ka na daraka dun bulon kònò.

%%%%%%%%%

«, Seriba ye kulusi ni dulòki don
k'i kun jan.
Ka a ta o don na ka na a bila bi la
ni fiyentò ye finin nyumanw don
a b'a kun jan san fè ten.
Seriba nana i sigi Daa fè bulon kònò
a ye daraka dun a banna
a y'a ka sokubaranin ta ka a da a sen kan.
A ko Daa ka jelikè fila ma Tinyètigiba Dantè i ni jeli
Goroli
a' bè hakè to n ye dè
kuma saba nalen bè n bolo
n b'a fè k'o feere faama ma dè
a bè tò fila jè bò
tò kelen n b'o juru don a la.
«, Tinyètigiba Dantè ani jeli Goroli
olu y'u ka nkòninw sèmè.
«, Seriba ye sokubaranin ta ka a da a sen kan ten
a sòròla ka nin yòrò in fò sògòma fè
Daa ka bulon kònò
ò, Seriba yèrè sòròla k'i kan bila a nò fè nin cogo in na
ko kolon banna
Fangatigi Daa, kolon banna
Mugutigi Daa, kolon banna.

%%%%%%%%%

«, Da sigilen tora k'i kun kòmi
a tora k'i kun kòmi
a y'a ka jelikè fila nyininka :
èè Tinyètigiba Dantè
e ni jeli Goroli
ne ko Seriba bè nin kuma min fò nkònin na
aw tulo t'a la ?
a' bè mun fò de ?
Aa, nka nin dònkili in ka di dè!
a' bè mun fèn si fò ?
«, jeliw ko faama
Seriba ko kolon banna
ko Fangatigi Daa, kolon banna
Mugutigi Daa, ale ka kolon banna dè.
Aa, Daa ko nka nin ye dònkili duman ye dè!
A fò ne yèrè Daa sigi furandama Segukòrò fanga na
mògò ye nin dònkili nyògòn da ne na ban ?
Aa, jeliw ko a ma kè
aa, nka Seriba ka nin ye fasa duman ye.
Aa, Daa ko nin fasa in ka di
è Tinyètigiba Dantè e ni jeli Goroli
yali aw tè se ka nin fasa in dege aw ka nkòninbarabaw la
ka a fò ne ye wa ?
Jeliw ko an ye se.
O yòrò bèè jeliw ye nkònin ta Seriba nò fè
Seriba b'a fò soku la
ka a dònkili da
jeliw b'a dege a nò fè.

%%%%%%%%%

O tuma na, Daa ko Seriba
i ka nin fasa in diyara n ye
i ma a fò n k'i kè fèn ye waa
kelen n k'i faga ?
Seriba ko hòn.
A ko o tè baasi ye.

#è, Dònko !

a ko faama, bèè bè to i dònko rò

a ko Seriba bolo minè i ka taa n'a ye Farabugu

ko ne Daa ko ten.

Ee Seriba i ka nin dònkili in ka di

jeliw a' y'a dege

a' ka a fò n ye

nin ye nkònin duman ye dè

nin ye fasa duman ye

mògò ma nin nyògòn fasa da ne na Segukòrò ban kabini n ka sigi fanga na.

«, jeliw de ye dònkili in ta o rò sa

ka a bamayèlèma

ka a kè nyininka Daa nyininka

ko kolon tè cè min fè

o tè bakòdòlò min

ko kolon tè cè min fè

i na kolontigi barokan mèn

ko fèn tè mògò min fè

o tè anw ka bakòdòlò min Segukòrò.

«, jeliw de y'a yèlèma

ka a bò Seriba ka fòcogo la

nka a fòra cogo fòlòfòlò min

o de ye nin ye.

%%%%%%%%%

«, Seriba nana o de rò Farabugu

ka na bila a ka du kònò.

Daa ka ciden taara Farabugu dugutigi weele

dugutigi nana.

A ko wa i sigilen filè nin ye

Seriba filè nin ye

faama ko n ka na i da i ka dugu dutigiw kan

ka aw bèè lajèlen ta k'aw di Seriba ma.

Baara o baara n'a bè kè faama ye

a' ka a bèè lajèlen kè Seriba ye.

Disòngò o disòngò n'aw b'a bò ale Daa ye

a' ka o disòngò bèè lajèlen bò ka a di Seriba ma.

A' bè ci o ci kè ale Daa ye
a' ka a faamabaara bèè lajèlen kè Seriba ye
faama ko ko ten
ko n ka na i da i ka dugu dutigiw kan
ka aw di Seriba ma.
«, dugutigi fana ko ciden ma
taa a fò faama ye
ko an sònna a ka kuma ma
ko an tè ban ale ka fòlen ma
ko ni faama ye fèn o fèn fò
ko anw bè o de kè.
#, ko hali ka a dan ka bò yan ka taa Segukòrò
o taama bòra anw ma
o bèè ye ko duman ye
an ka faama bè an yèrè kòrò yan
an ka ciw bèè bè kè an yèrè kòrò yan
ko o ye ko duman ye dèrè
ko an sònna.

%%%%%%%%%

«, Seriba sigilen ko Farabugu dugutigi ma o de rò sa
a ko n ta ye n ka dugu ye wa ?
U ko i ta don.
A ko wa a' ye n ka du koori n ye a nò la.
«, dugutigi ye dugu gatigiw bèè lajò o yòrò bèè
ko Daa ko anw bèè lajèlen talen bè ka di Seriba ma
dugu tigiya dira Seriba ma
Seriba kèra an ka faama ye
ko an ka a ka du dilan.
«, dòw bè biriki gosi
dòw bè bògò nònòni
dòw bè kogo koori
tile fila u ye Seriba ka du jò ka a ban.
A tile filanan dafalen
Seriba ko dugutigi ma
yali ne ta ye n ka dugu ye wa ?
«, dugutigi ko i ta don.

A ko wa kamalen cè naani weele ka na.
O kamalen cè naani nana.
A ko aw y'a' biri n kòrò
n ka n bolo kè ka aw mòmò ka a lajè
n'a y'a sòrò aw ka nyi.
O kamalen cè naani nana i biri Seriba kòrò
a y'a sòrò o bèè ye kamalen belebele janmanjanw ye
a y'o bèè kò mòmò konyuman.
A ko wa aw cè naani ka taa aw donin busan rò ka na.
Olu cè naani taara i donin busan na.
A ko dugutigi ma
a ko numunkè min ye n muso kunnatinyè ka a yèlèma a fè   dugu fan kelen fè
a bè yan wa ?
Hòn, dugutigi ko a bè yan.
a ko a' ye taa a weele ka na.

Ne tènà a faga
faama ye dugu di ne ma nka n tè mòngò faga
numunkè min ye n kun muso kunnatinyè
a' bè taa o weele ka na k'o siri ka a da n kòrò
cè naani doninbusan
n b'o kè ka a bugò fo ka o ban
hali n'a ma sa
o na ne dusu suma.
«, Segu ni janfa
dugutigi jòlen y'i kanto kamalennin dò ma
èè, a ko n denké
taa numunkè dugulenweele
ko Seriba b'a weele
a dugulenweele dè !
«, kamalennin nana numun sigilen la a ka fanda la
a ko numun Faama
a ko naamu
a ko i sigilen tè nègèdilan la nin ye ?
a ko hòn
a ko Farabugu dugutigi ni dugu dutigiw bèè lajèlen dilen   don Seriba ma
Segu faama fè.
Seriba bè ka cè naani bila k'u ka taa u donin busan rò

olu taara u donin busan la ka na o da
Seriba ko i ka weele
i bè siri ka da
ko cè naani donin busan bè kè k'i bugò
k'o bèè karikari
hali ni i ma sa o la
o busansiri naani mana kè k'i ci k'o ban yòrò o yòrò

ale dusu na suma.
«, dugutigì dun ko ne ka na i dugulenweele
wa n y'i dugulenweele dè !
Ni Seriba y'i sòrò
a n'i bugò fo k'i faga.

%%%%%%%%%

«, numunkè wulila ka boli
u nana a fò Seriba ye
ko numunkè ma ye.
A ko mògòw ka don dugu kònò ka a nyini.
Min mana taa numunkè dogolen sòrò so min kònò
o b'a fò numunkè e de birilen bè yan ?
Ni Seriba y'i sòrò
a n'i bugò k'i faga dè !
I tè wuli ka boli ?
Numunkè bè wuli ka boli.
U nana a fò Seriba ye ko numunkè ma ye
a ko mògòw ka don kungo kolon rò ka a nyini.
Ni mògòw donna kungo kolon rò
u mana numunkè sigilen sòrò jirisuma min na
aa, numun Faama
e dun sigilen bè yan
ni Seriba y'i sòrò a n'i bugò k'i faga o !
Numunkè bè wuli ka boli.
«, cidenw seginra ka na a fò Seriba ye
ko u ma numunkè ye
u ye numunkè dogo Seriba la
«, Seriba ko a muso ka weele ka na

a muso sòròla ka weele ka na
a n'a musokòròba sigira nyògòn kan an'a denké
«, musonin ncinin kòni
o furu sara.

%%%%%%%%%

«, Farabugukaw ye san wolonwula forobabaara kè Seriba ye
a san wolonwulanan dafalen
Seriba nana foli kè faama ye Segukòrò
ko ale ye numun ye
dugu ka segin a tigi ma
ale tè se ka to dugu kun na.
Dugukònòmògòw ye san wolonwula baara min kè ale ye
o bè ale Seriba nyè.
A ye jòn dòw tòmòn a yèrè ye
ka misì dòw tòmòn a yèrè ye
min b'a nyè a si kònò.
«, Daa ko o tè baasi ye
wa i mana taa
i kana i ka sokubaranin ci nin kò dè !
mògò ye se baara o baara la
ni i y'o bila ka baara wèrè kè
mògòw bè fili i ma dè !
Ka a ta o don na ka na a bila bi la
nin dònkili in de fòra Daa ye
dònkili wèrè ma fò a ye tugun
nka Seriba fòlòfòlò de y'a da a la
o kèra nin cogo in na tan.

Jeli Baaba Sisoko

Nyèfòli

ka yaada : ka da i yèrè la, fo mògò tòw tè foyi ye i nyè na.

folon : dingèba lankolon.

ka fòsònfòsòn : ka ja ka kurukuru nyògòn kan.

ka a tu : ka a dilan ni golo ye.

Baro

1) Seriba ka baara tun ye mun ye? A ye mun nafa nyè a ye ?

2) Mun ye Seriba sòrò ? O bòra mun na ?

3) Seriba ka denbaya kèra cogo di ?

4) Mun ye Seriba bò a ka dakabanasègèn in kònò ?

5) Bamananw ko ni mògò nyinèna i jujòn kò, i labanko bè i kònònafili. Aw ko cogo di o la ?

Baabu 3

Fugulanin saba

Nin tun ye cè kelen ye. Ale tun bè baara kè masakè fè. O tuma, ni Ala ye dinyè don o don dugujè, a bè soli ka taa masakè sògòmafo%. Cè kelen in tun bè ka fugulanin saba bila a kunkolo la. N'a taara masakè sògòmafo, a bè fugulanin fòlò minè, ko masakè y'o tògò dòn wa ? Masakè ko ale t'o tògò dòn. A bè filanan minè, ko masakè k'o tògò fò. Masakè ko ale t'o tògò dòn. A bè fugulanin sabanan minè, ko masakè k'o tògò fò. Masakè ko k'ale t'o dòn .

Cè kelen in bè taa, a bè segin, a bè taa, a bè segin. A ye sinyè caman kè o la, masakè ko ale tè fugulanin saba si tògò dòn.

Don dò la, masakè ye cè kelen in furumuso weele, k'o nyininka, ko :

- E cè bè ne nyini ko dò tògò la, ne m'o dòn fewu, n'o ye fugulanin saba min bè a kunkolo la ye. I b'i jija ka fugulanin saba in tògò dòn, ka na a fò n ye. Ne de ye masakè ye, ni ne ye fugulanin saba in tògò dòn, ko ne ka ale kunkolo tigè. Ne dun ma u tògò dòn. O tuma, i b'i yèrè gèlèya, janko ne na i cè in kunkolo tigè.

Cè kelen in furumuso ko :

- O tè baasi ye.

Muso taara a cè ka so, a y'i funun a cè la, ka tile damadama kè k'i funun a cè la, a tè kuma a cè fè. Fo don dò la su fè, surafana dunnen, a cè taara baro kè a terikè ka so. Datuma selen, a ko a terikè ma ko ale bè taa a da. Terikè ko :

- A sera wa ?

A ko:

- A sera.

Terikè wulila ka taa a bila a ka so ko :

- Ka dugu nyuman jè !

- Amiina !

Ale donna so kònò. A ko muso ma :

- I t'i terun wa ?

A ye a cè suruntu. Cè ko :

- I bè n suruntu mun na ? N ye mun k'i la ?

Muso ko :

- I ma dòwèrè kè n na dè, fugulanin saba in min b'i kunkolo la dè, ne dun m'o cogo dòn.

Barisa, n'e sara, mògòw b'a lakali cogo di ?

Cè ko :

- O tè baasi ye. Ne ka fugulanin saba in, tògò bè a bèè la.

Muso ko :

- Olu tògò ?

Cè ko :

- Fugulanin fòlò tògò ko "faantan ni faama tè filan ye". Fugulanin filanan tògò ye ko "mògò man kan ka i nyè di i buranw ma, ka filèli kè ni i tòn ye". Sabanan ko "mògò gundofònyògòn tè muso ye".

Cè kelen in ye nin bèè fò a muso ye. Dugu bèna jè, nka a ma jè konyuman, furumuso wulila ka taa cè ka fugulanin bèè tògò fò masakè ye.

Dugu jèlen, cè yèrè t'a dòn ka a fò ko muso in taara masakè fè a ka so. O y'a sòrò muso tilala a ka ko la ka ban pewu. Sògòma fè, ale taara masakè sògòmafo, ka fugulanin fòlò minè, ko masakè ka o tògò fò. Ni masakè y'o tògò dòn, ko o ka ale kunkolo tigè. Masakè ye o tògò fò a ye. Filanan, masakè ye o tògò fò a ye. Sabanan, masakè ye o fana tògò fò. O tuma, a ko masakè ka ale kunkolo tigè.

Masakè ye mògò bila ka taa cè kelen in furumuso weele ka na, ka muso nyininka ko :

- E ma i cè ka gundo fò ne ye ?

Muso y'i suma suu ! Masakè ye musow bèè fara nyògòn kan, ko u ka cè kelen in muso kunkolo tigè. Musow y'a kunkolo tigè.

Masakè labanna ka cè bila, ko a ta ye tinyè ye.

O tuma, a' ye da a la ka a fò ko mògò gundodònyògòn tè muso ye.

Laji Kulubali

Nyèfòli

ka mògò sògòmafo : ka foli bila mògò la sògòma.

Baro

- 1) Aw miiri ye mun ye nin maana in kan ?
- 2) Aw dun ko cogo di faama ka wale in na : ka muso ci ka tila k'a faga ?
- 3) Aw ko cogo di cè ka fugulanin saba tògò la ? O tògòw kòrò yèrè yèrè ye jumèn ye ?
- 4) Dan bè faama ka fanga la wa ?
- 5) Aw bè banfula sifaya jumènw dòn ? Mun ni mun b'olu ni nyògòn cè ?

Baabu 4

Daga ni kolon

Daga ni kolon tun bè baro la. Kolon y'i kanto daga ma ko :

- Daga, i tè malo, i tè saamè% ? Baara min bè ne bolo ka dutigi dèmè, o nyògòn tè e bolo. Bawo musokòròba, muso walannin, npogotiginin, mògò caman, olu bèè bè kolonkala ta, ka tilen ka ne kònò susu. Wa jamadonw ta ka jugu don bèè ye. Yala e daga y'a mèn mògò jumèn da ko, bi, kolon ma sòn, wali kolon kasira bi ? O tuma na, daga, i kèlèkènyògòn nyini. Ne kolon su ka fisa ni e daga nyènama ye.

Daga fana ko :

- Kolon, tu ! mòrrr ! Kolon, ne daga tè e filè fosi ye. Ne daga sigilen filè, kamiyòn falen dògò la, o bèè bè taa don tasuma na daga kòrò. Wa e kolon, hali ni mògò min ye dògòbolo kelen pe tasuma don e kòrò, i ta bè tinyè.

Kolon fana ko :

- Daga, ni mògò min fana ye kolonkala nyè kelen kè i la sisan, i ta bè tinyè.

O tuma na, kolon ni daga bè jama nyininka, u fila la, dutigiya bè di jumèn kelen ma o ka munyu n'a ka cèsiri kòsòn ?

Mama Tarawele

Nyèfòli

ka saamè : ka siran malo nyè.

muso walannin : muso min furula, nka ni denmisèn don hali sa ; a bè se ka kè den b'a bolo.

mòrrr : a bè tugu "tu" la, ka tigènsònya bonya ; ni i y'a fò min ye, i t'o jate mògò ye tugun.

Baro

1) Aw hakili la, kolon ni daga, jumèn de ka fisa ni jumèn ye ?

2) Jòn bè baara kè ni kolon ni daga ye du kònò ?

3) Olu fila nyèci jumèn bè du kònò kosèbè ?

4) Mun ka kan ka hòròn malo, fo ka a saamè ? Mògò bèè bè malo fèn kelen na wa ?

5) Ka a ta muso ka denmisènya la, fo ka taa a bila a ka mògòkòròbaya la, tògò jumèn ni jumèn bè fò a ma ? O tògòw bè fò a ma ka a to si jumèn ni jumèn na ? Walima ni si dòròn tè, tògò ninnu bè bò wale jumèn na ?

6) Munyu kun ye mun ye ? Ka munyu, ka sabali, ka taasi : mun bè u ni nyògòn cè ?

Baabu 5

Bamanankan ka gèlèn

Bamanankan sifaya ka ca. Dòw bè fò Segu ni Kolokani, Kayikaw t'o mèn kuma tè Gawokaw ma. Ne bè taamasinyè jira aw la, min nyògònna bè se ka kè, an bèè ka kan kelen fò :

Ni i taara dunanya la bamanandugu kòrò kònò, ni i ko : a' ni su, ni dutigi ko : nba, o kòrò ye k'ale balo t'a bolo, janko mògò wèrè.

Ni i ko : a' ni su, n'a ko : marahaba, o kòrò ye ko ale balo b'a bolo, nka mògò wèrè ta tè sòrò.

Ni i ko : a' ni su, n'a ko marahabanin, a kòrò ye e ni i nyògònna ba kelen balo bè ale bolo. O tuma, i bòra i ka so, i sera i ka so.

Bubakari Si

Baro

- 1) Kan kelen fòli nafa ye mun ye jamana kònò ?
- 2) Kan joli bè fò Mali kònò ? Olu ye jumènw ye ?
- 3) Bamanankan bè fò Mali dugu jumènw na ?
- 4) Bamankan sifaya joli bè fò Mali kònò ? Aw bè jumèn fò ?
- 5) Kan joli bè kalan Mali lakòliw la ? Jumènw ?
- 6) Aw bè kan joli mèn ? Jumènw ?
- 7) Mun bè nba ni marahaba ni marahabanin cè ?
- 8) Nin bèè kò fè, bamanankan ka gèlèn waa a man gèlèn ?

Baabu 6

Tasuma ye nèèma tana ye

Tasuma ye tinyèni min kè, san damadò in kònò, n'a fòra k'an k'a jate wulakònòduguw la, aa ! an badenw, n'o da fòra an ye, an bè siran tasumako nyè.

Ni tasuma wulila, misiden min bè jeni, saga min bè jeni, ba min bè jeni, ani syè min bè faga, dan de t'o la.

An bèè b'a dòn ko denmisènninw n'an mansaw minnu kòròla kosèbè, olu tè se k'u yèrè ni makaran% ka bò jahadi la. U bè tòròrò sòrò fèn o fèn na, a ka kan an k'olu ye k'u to yen.

Fèn min ye balo ni sènèfèn tòw ye, ni tasuma wulila, a b'olu kòni jeni fo ka taga u ban pewu !

Tasuma, an taalan don. Nka, fèn don fana, n'a balawu ka bon kosèbè. O kòsòn, an ka kan ka jate minè kè kosèbè wulakònòduguw la, fèn minnu bè se ka na ni tasuma ka tinyèniba ye.

- A yera k'a fò ko ni yòròw saniyara, ka fènburuburuw bò yen, o bè se k'an kanta% tasuma kasaarabaw ma, k'a d'a kan ni tasuma wulila yòrò saniyalen na, a tè bò kari la ka ntènèn sòrò.

- A yera k'a fò fana k'an ka mògòkòròba dòw bè yen, u b'u sigiyòrò n'u dayòrò kalaya ni takami% ye. A ka kan an k'o yòrònin fana lajè dònin, k'an janto o tasumaw la u kèrè fè.

- Fèn min ye an balimamuso ta ye, olu fana ka kan k'u kòlòsi bugurinjè la, sabu n'ale kalanman furanna k'a fili bin na, o bè se ka tinyèni kè.

An ka jamana nyèmògòw ye sègèsègèli daminè tasumako la. Nka an bèè ka kan k'a dòn, ko tasumako ye jahadi min ye, a ka kan, an bèè de k'a kòlòsi an ka dinyènatigè walew la dinyè don o don.

Nyèfòli

makaran : k'a kòlòsi, k'a tanga.

kanta : k'a kisi.

takami : tasumakisè walima tasumakami.

Baro

- 1) Tasuma bè tinyèni kè yòrò jumèn na kosèbè ?
- 2) Tasuma bè se ka kasaara jumènw lase an ma ?
- 3) Tasuma bè mago nyè an ye wa ? Mago jumènw ?
- 4) Tasuma bè kèlè cogo di ?
- 5) Kòngò ni tasuma bè nyògòn nyè sira la wa ?

6) Dugukolo tangali nin jahadi ninnu ma, o nafa jumèn bèjamana kan ?

Baabu 7

Furulaadaw

Bamanandugu dòw bè Bamakò mara la, olu ka muso bolitaw cayara fo ka taa dama tèmè. Fòlò bamanan na, ni i ye i den di i hòrònnyògòn ma, i y'a di a ma, ko aw ka kè nyògòn dò ye.

Sisan, an ye min kòlòsi, cèmisen min mana npogotigi furu ka a don a ka so, i bè taa a sòrò laada% dò sigilen bè musolakaw fè. Ni muso ye kalo saba kè a cèla la, a bè taa kalo kònòntòn kè a faso la. Muso bè se ka min kè o taanikasegin na, a dòw bè taa fo san duuru la. Denw bè sòrò o kònò, a dòw b'a la, o tè cè ta ye.

Muso misèn ka taa kalo kònòntòn kè a somògòw fè yen, ko o ye laada sigilen ye, an t'o lajè ? Muso mana taa a faso la, hali n'a ma mògò lanyini%, dò na a lanyini ka a sòrò.

Ka muso to a faso la, n'a kèra kamalenti gèla ye, a bè min kè a kamalen bolo, cè t'o nyògòn sòrò a la. Muso bè kalo saba min kè cè ka so, o y'a ma tasumakami de ye. A bè fèèrè bèè kè, yaasa a ni cè ka fò nyògòn kò, yaasa a ni kamalen bè se ka fèrè nyògòn ma. Don dò, a bè taa u ka dugumarakumandan fè yen, ka a fò o ye k'a bè furusa nyini a n'a cè cè. Kumandan bè dòw sègèsègè ka taa a sòrò nin tè furu sakun bò. An y'o nyògònna min ye, o de ka ca. A caman bè sòrò kamalenw ka musokunnatinyèkuma fè.

Mamadu Kulubali

Nyèfòli

laada : kabini kòròlen, a ka kan ka kè cogo min na.

ka mògò lanyini : ka ko kè, min b'a to mògò bè nata i nò fè.

Baro

- 1) Furu dabòra mun kama ? A kun ye mun ye ?
- 2) Mun bè se ka bò muso sigibaliya la a cè ka so ?
- 3) Aw ka laada la, muso ka kan ka taga u ka so tuma jumèn na ?
Aw dun ko cogo di o la ?
- 4) Aw miirilata ye mun ye muso ka kamalentiè la ?
- 5) Kamalentiè wali sunguruntiè bè se ka na ni mun tinyèni ye furu kònò ?
- 6) Sunguruntiè ni kamalentiè, olu fila jumèn ka jugu ?

Baabu 8

Masa denké n'a teri saba

N y'a da dugumasa dò la. Nafolo caman tun b'a fè. A ka nafolo tun ka ca kosèbè. Nka den si tun t'a fè denké kelen kò. A kòròla. A y'a fò a den ye, ko n den, ne kòròla ka ban, ni ne sara don o don, ni teri t'i la, u bèna i ka nafolo bòsi i la . A ko misi caman bè yen, n bè misi kelen di i ma, i ka taa teri nyini, ni ne sara tuma min, o na se k'i mago nyè.

O dugujè, a ye misi kelen di a ma. A taara, a yaalala. A ni warabilenw taara bèn. A ko warabilenw, ne bè teri nyini n yèrè la, ntura kelen bè n bolo, n b'o di aw ma, aw ka kè n teriw ye. Olu y'o minè, ko i ni ce, ko a diyara an ye. Ayiwa, a nana. Fa y'a nyininka. A ko i ye teri sòrò ? A ko hòn, ko n ye teri sòrò. A ko o bè mini ? A ko aa, n taara a di warabilenw ma kungo la, ko u ye n fo, ko a diyara u ye. A ko aa, i ma foyi kè, i ma se k'o kè fèn wèrè ye fo warabilenw, u bè mun nyè ne kò ? A ko n bè kelen di i ma, i ka taa teri wèrè nyini.

O dugujè, a ye ntura kelen di a ma. A taara. A yaalala. A taara ntiginyè caman sòrò, a ko ntiginyèw, ne b'a fè aw ka kè n teriw ye. Ntura kelen filè nin ye, a' y'o minè. A ye misi di u ma. Olu y'o minè, a diyara olu ye ko i ni ce ! A taara. Fa y'a nyininka. A ko aa ! i y'o di jòn ma ? A ko n y'a di n terikèw ma. A ko o ye jumèn ye ? A ko u ye ntiginyèw ye. A ko èè ! k'i ma teri sèbè sòrò ban dè ! Ayiwa, a ko n bèna kelen di i ma, o ye a bannen ye. N tè foyi di i ma o kò. Ni n sara tuma min, u n'i ka nafolo bòsi i la. Fa ye ntura kelen wèrè d'a ma, a yaalala n'o ye. A sera kungo kònò, a ni sa bèna, ni o ye fònfònnin ye. A y'a d'o ma. A ko i ka kè n teri ye. O y'a fo. A nana. Fa y'a nyininka. A ko n ye min di i ma kòsa in na, a ko i y'o di jòn ma ? A ko ne ni fònfònnin bèna, ko n y'a di o ma. A ko i tè kè foyi ye, u na i ka nafolo bèè ta ne salen kò.

Ayiwa, o ma mèn, fa sara. Min bilala dugu kun na, n'o ye faama ye, o ko ale b'a fè ka a ka nafolo fara a ta kan, ka tugu a la, denmisènnin, o tè se ka nafolo mara ka a sòrò a fa tè yen. Ayiwa, musokòrò dò tun bè yen, o ko mògò tè se ka mògò faga gansan, f'i ka baara dò di a ma, i b'a dò a tè se ka min kè. O tuma na, n'a ma se k'o kè, a bè sòrò ka faga. Ayiwa, dugumasa ko o la : o ye mun ye ? A ko èè dugumasa, e min ye faama ye, a ko nsirasun bè i ka so kò fè. I y'a dò, mògò tè se ka yèlèn a la, a ko ni i ye a fò a ye sisan, a k'i gèlèya k'o den bèè bò a san fè k'o bila dugu ma, a kelen kana ci ; a ko n'a ma se k'o kè, k'i tènà a faga ? Ko o tè i jo sòròlen ye wa ? A ko o ye tinyè ye. O ye mògò bila ka taa a fò a ye ko dugumasa ko nsirasun b'a ka so kò fè, sani ka dugu jè, a ka a den bèè bò, k'u ton nsira jukòrò, kelen kana ci, ko n'o tè a bè faga. A kasira. A donna dugu kònò, a bè yaala. A ni warabilenw taara bèn. A ko n teri wa ? A ko hòn, ko ne don. A ko i bè kasi mun na ? A ko èè, ko n bè faga sinin. Ko k'i faga ? Ko hòn, a fòra dugumasa fè ko a bè n faga sinin. Ko mun na ? Ko nsirasunba bè a ka so kò fè, a den ka ca, ko n ka a den bèè bò k'u bila dugu ma, hali kelen kana ci. A ko ne bè se k'o kè cogo di ? A ko taa i da ka sunògò, a ko o tè kasikun bò. A ko dugu mana jè, i na taa a lajè. U ye ci sama. Warabilen fèn o fèn bè o kungoda la, u ye ci sama o bèè ma. Dugu bè jè tuma min, u yèlènna k'u dèrèn jiri la. Warabilen bèè ma yèlènyòrò sòrò. Dò b'a tigè, o b'a don dò bolo, dò b'a bila dugu ma, fo ka taa den bèè ban, k'u ton a jukòrò.

Ayiwa dugu jèlen, faama ka mògòw taara a kunun, ko o ka taa nsira lajè, n'a y'a sòrò den kelen b'a san fè, u b'a faga. U taara, u y'u kun jan, f'u ka banfula binna. U ma kelen ye a la. U y'a lajè ka nsiraden bèè ta k'u lajè. O y'a sòrò hali kelen ma ci. U y'a to yen. U taara u sigi. Musokòrò yèrè kònòganna. Dugumasa ko musokòrò, a ye nsiraden bèè tò mòn ka ban. U y'a lajè, ko foyi ma ci a la. A kisèyara% ! A ko dugumasa, kelen bè yenninnò, ni n y'o f' i ye, i na a sòrò o la. Ko fininsegi nya kelen, nyòsegi nya kelen, k'u kè nyògòn na, a k'o tò mòn k'u bèè bila u dan ma, ko n'a ma se k'o kè, o tuma na, aw b'a faga. I y'a dò, a tè se a la koyi ! A ko an b'o fò a ye ka a lajè. U kòròtòla. U taara a nò fè ka taa a fò a ye ko a ka a gèlèya, fininsegi nya kelen, nyòsegi nya kelen, u bè kè nyògòn na, k'u ton, sani ka dugu jè a ka a bèè tò mòn, ka a bèè bila a dan ma.

Kabini o fòra a ye, a ma se ka sunògò. A kasira. A yaalala. A ni ntiginyèmasa taara bèn. A ko n teri wa ? Ko hòn. A ko n teri, i bè kasi mun na ? A ko n bè kasi, ko dugumasa ko fininsegi nya kelen, nyòsegi nya kelen, u kèlen nyògòn na, ko ne k'o bèè tò mòn sani ka dugu jè. Ni ne ma o ban pewu, k'u bè ne faga. Wa ne de tè se o la. A ko n teri, taa i ka sunògò kè. O man gèlèn. A bè yòrò jumèn ? A y'a yòrò jira u la. Ntiginyè ye u fin a la. Sani ka mògòw bèè sunògò, ntiginyèw ye u bèè tò mòn k'u bèè bila a dan ma. A si ma taa a si fè.

Dugu jèlen, u taara a lajè, ko aa ! a kèra kabako ye sa ! An bè nin sòrò cogo di ? U ye musokòrò weele. A yèrè nana. Dugumasa ko musokòrò, fagacogo tè nin na dè ! Taa finin lajè ! I ka nyò lajè ! U bèè tò mònna ka bò nyògòn na. Musokòrò ko aa ! dugumasa, hali bi ! N'a' ma a' jija nin fè, nin tè se ka to ni nafolo in bèè ye koyi, k'i yèrè to ten.

Musokòrò nana i miiri. A ko dugumasa, kelen b'a la, n y'a dò, a tènà se o kelen kòni na o ! Ko i ka nturaba min bè yen, min ka bon i ka misiw bèè ye, ko ni i ye o siri sinsan cèmancè la,

jama ka jò, a yèrè ka jò u cè la, a ka a nyè coron% o la sinyè saba, ni a ma se ka o bin fewu, o tuma na, aw b'a faga. Dugumasa ko aa, musokòrò, ne ka ntura in ko ka di n ye. Nka ni i ko ten, an b'a lajè. Dugumasa ye mògò bila ka taa a fò a ye : ale ka nturaba min ka bon a ka misi bèè ye, ko sinin sògòma, a ka a nyè coron o la sinyè saba. N'a ma o bin, u b'a faga.

O taara fò a ye. A kònòganna. A kasira. A bè yaala. A ni fònfònnin taara bèn. O ko n teri, i bè kasi mun na ? A ko n bè kasi, ko n bè faga sinin dè ! A ko i bè faga sinin ? Ko mun kèra ? A ko ntura belebele bè dugumasa ka sinsan la, ko ne ka n nyè coron a la sinyè saba, ko n'a ma bin fewu, k'u bè n faga. A ko ayiwa, o tè baasi ye ! Kana siran n nyè, n ta ! A bè jò yòrò min, i ka taa n bila o yòrò la. N'u nana i weele tuma min, an na a ye.

A ye o ta. A taara don sinsan kònò. Ntura bè jò yòrò min su fè, a taara fònfònnin bila yen. Dugu jèra. Musokòrò yèrè kòròtòla sa ! A ko dugumasa, ko in tuma ma se wa ? Ko a selen bè, aw de tè mògòw lajè ? U ye mògòw lajèrè. U taara u jò. Cènin jòlen bè u cè la. U ko i bè i nyè coron nin na sinyè saba, n'a ma bin, o tuma na, an b'i faga. Ayiwa, a nyècoron nyè gale, fònfònnin sinna ntura ma ka a cin. Cènin seginra o kò, k'a b'o coron. Sani a ka se nyècoron filanan na... duli !! Dugumasa ko ni i tèna se cènin na, musokòrò, i yèrè kun na tigè, n'o tè, i nalen ka ko bèè tinyè. U ye musokòrò minè k'o kun tigè, ka cènin bila. Hali bi, a bè a fa ka nafolo tò kun na.

Ne y'o sòrò yòrò min na, n y'o bila yen.

Nyèfòli

ka kisèya : ka ko kè ka nyè ; ka farinya.

k'i nyè coron : k'i nyè jò.

Baro

1) Nin maana bè jòni kan ?

2) Masakè ye misiw di a den ma mun siranya nyè ?

3) Kamalennin in ye teri jumènw sòrò ? U ye mun nyè a ye ?

4) Musokòrònin jòyòrò ye mun ye cènin ka sègèn n'a ka nyani na ? Miirila jumèn bè aw la musokòròninw ka baara ni u ka kèwale la maanaw kònò ?

5) Aw miiri la, mògò ka kan ka fèn bèè kè nafolo ni fanga nò fè i n'a fò cènin tun bè na faga cogo min na wa ?

Baabu 9

Muso nita tè syèsogo la

Muso nita tè syèsogo la :

A kò, o ye kurunnin ye, o ye gesedala ta ye, muso tè gese da.

A npelenpelen% fila, o ye balafòkalama ye, muso tè bala fò.

A jun, o ye tanègè ye, muso tè tanègè caron.

A npesekele%, o ye tanègèbòrè ye, muso tè tabòrè bila.

A binyè, o ye tamugu ye, muso tè tamugu ta.

A kaman, o ye wòlòsò ye, muso tè bin kan.

A woro, o ye wòròbaga ta ye, muso tè syè wòrò.

A kun, o ye kuntigi ta ye, muso tè kuntigiya kè.

A kan, ni cè ye muso ka kan mèn, a b'a ka du tinyè,

kan ye kantigèla ta ye, muso tè kantigèli kè,

kan ye kantigi ta ye, muso tè kantigiya sòrò.

A kun, an'a sen, o ye siibòla ta ye, muso tè syè siibò.

A disì, muso tè cèdisì ye.

A sòn bè di sòn baga ma, muso tè sòn ni kè.

A nugu kòni, o ye muso niyòrò ye, o ye a cèsirijala ye.

A sii ye kòòrimugu ye, muso ta don, katugu cè tè kòòri parata.

Nyèfòli

npelenpelen : senkala.

npesekele : kònò furu.

Baro

- 1) Musobaara ni cèbaara ye kelen ye wa ? Mun bè u ni nyògòn cè ?
- 2) Muso bè mun baara kè aw sigiyòrò la ?
- 3) Aw bè dumuni dò dòn cè bè se ka min dun ni muso tè se k'o dun ? Jumèn w ? Mun na ?
- 4) "Musu nita tè syèsogo la", o kòrò ye mun ye nin poyi in kònò ?
- 5) Mali kònò bi, muso tè se ka baara jumèn kè ? Dinyè kònò dun ?
- 6) Aw bè musow ka dònba dòn wa ?

Baabu 10

Cè dò

Cè dò

i ma muso kan mèn wa ?

Cè dò

i ma gadalamuso kan mèn wa ?

muso k'ale ye e furunyògòn ye

muso k'ale ye e balima ye

muso k'ale ye e taamanyògòn ye

o la, a ka kan ni Damakanya% ye

Damakanya

muso ko Damakanya dè!

Damakanya

furumusos ko Damakanya

Damakanya

muso ko Damakanya dè !

Damakanya

balimamusos ko Damakanya

a ko fasojàbaara kòni na

cè ni muso ma bò nyògòn na
a ko fasojàbaara kòni na
cè ni muso ye taamanyògòn ye
cè y'i ye waa, muso y'i ye
ni i kèra fasokanunden ye
nafa b'i la
cè y'i ye waa, muso y'i ye
ni i kèra fasokanunden ye
nafa b'i la
n ko i ka nafa bè ye min sa
n ko i ka nafa bè ye
hòrònya kèlè la
n ko i ka nafa bè ye min sa
n ko i ka nafa bè ye
n ko i ka nafa bè ye min sa
n ko i ka nafa bè ye
kelenya kèlè la
kèlè sanuman don
kèlè barikama don
kèlè, ne jigi b'i bolo dè !

Drisa Jakite

Nyèfòli

damakanya / damakènyè : hakè

Baro

1) N'a fòra ko muso, aw hakili bè jigin mun kò ?

- 2) Muso jòyòrò ye mun ye fasobaara la ?
- 3) Bamananw ko ni cè ye du tuloma ye, muso y'a bugutufa ye. Aw ko cogo di o la ?
- 4) Aw ko cogo di musow ka yèrèta la ? A ka kan ka muso ni cè jòyòrò kè kelen ye jamana ni du kònò de waa tari a ka kan ka muso yèlèma k'a kè cè ye ? Aw yèrè dun y'o faamu cogo di ?

Baabu 11

Tulogeren saba

Nin kèra muso dò ye. A tulo tun gerennen don, hali a tun tè kaba pèrènkán mèn samiya fè. Sògòma o sògòma, a b'a den siri a kò la, ka taa ci kè a ka foro la.

Don dò la, ka a to cikè la, cè dò nana se a ma. O fana tulo gerennen, i n'a fò, muso in cogo. A b'a ka sagaw nyini. O cè ko a ma :

- N ka sagaw bòra. U ma tèmè yan wa ? Kelen b'a rò, a bè segelen a kòfèsen kan. Ni i ye n ka baganw yòrò fò n ye, n b'o di i ma.

Muso ma fosi mèn. A ma fosi faamu. A hakili la ko cè y'a nyininka a ka foro dan na. A y'a bolo sin cè ye ko :

- Ne ka foro bè taa fo yan fè. O kòfèta, o ye n tònnyògòn ta ye.

Cè ye muso bolo sinnen ye minkè, a kèra o nyè na ko muso bè ka a ka baganw yòrò jira a la. A taara o yòrò fè, ka taa a sòrò a ka baganw bè dumuni la bintu dò kò fè. A nisòndiyalen, a y'a ka saga segelentò in minè ka na muso yòrò, ka saga segelentò sin a la ko :

- I ye yòrò min jira n na, n taara yen. N ye n ka baganw sòrò yen. Ne tun ko n bè saga min di i ma, o filè nin ye.

Muso ye saga lajè. A y'a ye a bè segelen minkè, a kèra a kònò cè ko a y'a ka saga jogin. A diminna, k'i kanto :

- E bè se ka a fò cogo di ko ne ye i ka saga jogin ? Ne yèrè ma e ka baganw ye. Ni i ye nkalon da n na, ne na se n ta kècogo la. An ka taa dugutigi yòrò.

Cè kèlen ka muso diminnen ye, a kèra a kònò ko muso bannen don saga segelentò la, ko fo kènèbagatò dò. A fana diminna, k'i pèrèn, ko:

- N tun ye saga in de layidu ta i ye. Dòwèrè tun ko tè. Ni o ma diya i ye, an ka taa dugutigi yòrò. An ka taa sariyatigèsò la.

U taara sariyatigèsò la nyògòn fè. K'u to sira fè, u bè k'u jamanjaman, si tè si ta faamu.

U sera dugutigi ka yòrò la. O bè kiiritigè kè jiriba dò suma la, a ka mògòw cè la. A ko nalen kuraw ma :

- A' y'a' ta nyèfò.

Cè y'a daminè :

- Ne tun bè n ka sagaw nyini. N ye muso in sòrò forocikè la. N ye a fò a ye ko n'a ye n ka baganw taayòrò jira n na, n bè saga kelen di a ma, min bè segelen. N ka sagaw dogolen tun bè yòrò min na, a y'i bolo sin o yòrò la. Ne ye u sòrò yen. N nana saga segelentò d'a ma. Nka a pèrèнна, ka neniliw kè, ko n ka saga kènèbagatò dò di a ma.

Kèrèfèsigiw ko :

- Dugutigi, a ka kan ka nyangi a ka nyèbaya kòsòn.

O kèlen, cè y'i makun. Dugutigi ko muso ma:

- A da b'i la.

Muso ko :

- Ne tun bè n ka foro cikè, nin cè in nana n nyininka n ka foro danyòrò la. Ne ye n bolo sin a yòrò la. A taara. O kò, a nana ni saga segelentò dò ye, ko ne de y'o jogin, ka a sòrò ne tun ma hali a ka saga kelen ye. Ne bè se k'o dò jogin cogo di ?

Kèrèfèsigiw ko :

- Dugutigi, a ka kan ka nyangi a ka nkalon kòsòn.

Dugutigi yèrè tulo gerennen don, i n'a fò jirikuru. A ma fosi mèn, a ma fosi faamu kuma ninnu na. A hakili la ko cè in ni muso in furulen don nyògòn ma. A kèlen ka den sirilen ye muso kò la, a y'a miiri ko kèlè kèlen bè den nò fè. A y'i nyè munun cè fan fè, ka a fò a ye ko :

- Nin kuma maloya tè e la ? Nin den in ye e ta ye. A bòlen b'i fè yèrè. Muso in mana fèn o fèn nyini i la wari ni dumuni la, o d'a ma. I kana nin sefila tugun.

Nin kiiri in lamènyòrò la, jama bèè yèlèla. Kiiri in tigèra ten. Dugutigi ni kèlènyògòn fila si ma si ta fòlen faamu.

Seku Tunkara

Baro

1) Nin tulogeren saba in ye jòn ni jòn ye ?

2) Mun ye nin mògò saba in se nyògòn ma ?

3) Aw hakili la, tulogerenya ye bana de ye waa mun don ? A bè se ka furakè wa? Min ?

4) Nin kèlèw kun ye nyògònfaamuyabaliya ye, aw dun ko cogo di bi kèlèw la dinyè kònò ?

Baabu 12

Musoya

gundo% ani sutura
sègèn ani munyu
cèsiri ni timinnandiya
du kalamènè n'a lahinèbaga
denw naanibaga n'u ladonbaga
jòn ko muso tè fèn ye ?

bankoma ni sònkoma
cèbakòrò masiri%
fanga kunnabiri
sògòmadolo%
jòn ko musoya ye mònè ye ?

Cèkòrò Sangare

Nyèfòli

gundo : fèn min bè dogo la ; a tè fò bèè ye.

masiri : mògò bè i labèn ni fèn min ye.

sògòmadolo : muso min ka nyi kosèbè, wa a mana taga yòrò o yòrò, bèè b'a ye, bèè b'a filè.

Baabu 13

Surakakè

N balimaw, nin ye surakakè dò de ye. A nana n'a ka sagaw ye k'a bè taa u feere. A taara jigin bamanandugu dò la. O y'a sòrò warako gannen bè yen kosèbè. Su mana ko, waraba bè don dugu kònò. A bè baganw minè. Mògò tè se ka fèn kè. Nin don in, surakakè dalen sagaw kèrè fè dukènè na, a bè ka nkèlènso yèlèn%. K'i da. Sòònin, waraba donna dugu kònò. A donna dugu fan dò min fè, o musow girinna :

- Ee ! cèw, a' ye bò ! Cè o cè, ni kulusi de b'i la, i ka bò bi ! Cè kulusitigi% bèè ka bò ! Cè o cè, ni kulusi b'i la, ni i ma bò bi, i ka kulusi di i muso ma o ka taafe di i ma. Warako bè dabila bi ! Wara tè min nyògòn kè, o ye bi ta ye.

U tora o la. O mankan gannen, surakakè jatigimuso% sinna ka da poyi ka bò ten, ka surakakè dalen ye.

- «, surakakè, e dun ta ye jumèn ye ? O tuma, e ma a mèn ko cè kulusitigi bèè ka bò ko waraba donnen bè dugu kònò a bè baganw minè ? I tè se ka wuli ?

- Walayi, n terimuso, i ye tinyè fò. E y'a fò ko cè kulusitigi. Ni i bè cè kulusitigi nyini, e ka taa du min filè yen fè, walayi, suraka, a tè kulusi don !

Arajomali

Nyèfòli

ka nkèlènso yèlèn : ka sen fila da nyògòn kan.

kulusitigi : mògò min dalen b'a yèrè la.

jatigimuso : dunan bè taga jigin muso min ka so.

Baro

- 1) Mun bè suraka yennyèna ni mògò tòw cè ?
- 2) Siya jumènw bè Mali kònò n'olu bè dòn u ka finin donta fè ?
- 3) Aw bè kulusi sifaya jumènw don ? Mun bè olu ni nyògòn cè ? Jòn ni jòn bè ninnu don ?

Baabu 14

Kènèya sòròcogo

An ka a dòn hadamaden ka kènèya bè fèn minw bolo, o fòlòfòlò ye a ladoncogo ye. Kabini a denmisènnama, bawo denmisènnin ye bògò kènè de ye : n'a ni jogo min wulila, a n'o de bè to fo ka taa a sa. O de kòsòn, an balimamusow jòyòrò ka bon kosèbè hadamadenw kènèya sabatili la.

O la sa, muso ka kan ka fèn minnu kè a den kènèya sabatili kama, o dòw filè nin ye :

Kabini kònò tatumà

Fèn minnu bè barika don mògò la, i ka to k'o dòw dun, i n'a fò sogo, jègè, syèfan, jiriden, ani nònòmafèn.

Kògò ni foronto kana caya i ka dumuni ma. I k'i kòlòsi dumuni kumunnen na. I ka dòlò ni dutè ani siramugu ye, i ka a to yen.

I hakili to a la ko fura dòw man kan ka ta i fè. O la sa, sani i ka fura minè, i ka dòkòtòrò nyininka, ni muso kònòma bè se k'o fura ta.

I k'i ko don o don ni ji wòlòkòlen ni safunè ye. I k'i sinw ko, k'u jè k'u mun.

I kana baara gèlèn kè, i n'a fò, ka donin girin ta, ka dògò ci, ka nègèsò boli ka taa yòrò jan, ka don mobiliba kònò sira jugumanw kan.

Ni i ni døkòtòrò cè man jan, i kana fama yen ma. Døkòtòrò bè laadilikan min f'i ye, i k'o labato.

Den ladoncogo

K'i den to sin na, i yèrè ka kan ka dumuni dun, min bè sinji caya, i n'a fò, nyugumafèn, sogo, malokinin, syò, jiriden ani nònòmafèn.

I b'i jija, i den ka saniya tuma bèè. I b'a ko ka a jè, ka kòòri kè ka a tulokònòna n'a nunkònòna, an'a nyèlamini saniya. Ni i y'a ko, i ka finin kè ka a jòsi, nènè kana a sòrò.

I kana a to den ka sigi nògò la, walima ka a bila a ka a da a la. I kana sòn habada, den ka bògò dun. Bògòdun bè bana caman bila denmisèn na.

I den kannakolon kana to. Finin b'a kisi nènè ani nògò ma.

Ka den to sin na, i bè niwakininji kutu ncininnin nyè kelen d'a ma don o don. Ni suma y'a minè, i bè kisè kelen tilatila, k'o d'a ma tile kelen kònò.

Ni den ye san naani nyògòn bò, i bè niwakinin kisètila d'a ma don o don. Ni suma y'a minè, i b'a kè kisè fila ye.

Den ka dumuni

Min ka girin ka tèmè nin bèè kan, o ye i den ka dumuniko ye, janko den dabòtuma sin na. Sani den ka dabò sin na pewu, a ka kan ka deli dumuni wèrèw la dònin dònin. N'o tè, bana caman bè se ka den sòrò, min b'a to, a tè kè mògò kènèba ye.

Den kalo fòlò n'a filanan, ka taa a bila a kalo duuru la, ni ba sinji ka nyi, a ka kan ka den labò. Ni ba sinji man nyi kosèbè, walima n'a man ca, misinònò bè se ka di den ma. N'i b'o d'a ma, i k'i jija kosèbè, nògò si kana kè nònò na. A kèminènw si kana nògò. U bèè ka kan ka ko k'u jè, sani ka nònò kè u kònò. Nònò kumun siya si man nyi den ma.

Ni funtenin ka bon, i bè to ka ji di den ma. O ji la, i bè sukaronin ni lenburuji k'a la.

Den mana kalo wòrò sòrò, i bè mòninji d'a ma, ka a fara sinji kan. Lenburuji, manjeji, ani mangoroji, o bèè ka nyi den ma o tuma.

Kabini den mana kalo wolonwula sòrò, sinji dili bè se ka dògòya dònin. I bè nònò kè mòninji la, ka a d'a ma. Sogoji fana bè se ka d'a ma o tuma. O bèè bè barika don den na.

Den mana san kelen sòrò, i ka sin dili dògòya ka taa a fè. O tuma, den bè se ka sogo silen dun, ani syèfan balabalalen, ani jègè. I bè bananku balabala, ka a si, ka a d'a ma. Nburu fana bè se ka kè nònò la, ka d'a ma.

Den dabòlen ka dumuni nyuman dafalen dò dilancogo filè : i bè jègè kènè ta, ka a kolo bò a la, i bè a ni nabulu tobi, i bè kabamugu tobi, i bè jègè tobilen in susu, ka a ni kabamugu nyagami, i bè sòrò k'u tobi, i bè kògònin k'a la. Den mana nin dun ka a ban, i bè jiriden dò si ka a d'a ma.

Baro

- 1) Den kantali ka bò bana juguw nyè, o bè daminè kabini tuma jumèn ?
- 2) Mun ni mun ka kan ka kè o la ?
- 3) Den fitinin bè se ka dumuni sifaya jumèn dun ?
- 4) Sinji ni bibòròn na, jumèn de ka nyi den ma ?
- 5) Sere bè mun tinyè denw ye ?

Baabu 15

An ka sògòsògòninjè kèlè

Kèlècogoba minnu bè bana in na, olu dò filè nin ye :

- ka banabagatòw dòn : ni mògò min ka sògòsògò tèmèna tile 15 kan, o ye siganamògò ye, o ka kan ka taa dòkòtòrò bara walasa a kaariw% ka lajè.

- banabagatòw furakècogo : banabagatò mana dòn, a ka furakè. O furakèli tè sabati habada, fo ni banabagatò bè furaw ta u tacogow la ani u wagatiw la. N'o kèra, kalo fila wali kalo saba kò fè, o tigi ka bana tè kè bana jugu ye tugun, bawo, a tè se ka yèlèma mògò wèrè fè.

- mògò kènèman lakanacogo : mògò lakanacogo fòlò ye ka banabagatòw bò mògò kènèmanw cè la, a kana se ka bana yèlèma u fè. A filanan, o ye boloci ye, n'o ye fèn ye min bè mògòw lakana bana jugu in ma. A bè kè bèè la. A ka kan ka kè denmisènw na kabini u kalo fòlò.

- gòfèrènaman, ani jamanamògòw, ani banabagatòw ka jè ka baara kè : gòfèrènaman bè sèriwusidaw sigi, ka a baarakèlaw kalan, ka sariyaw sigi. Jamanamògòw bè gòfèrènaman ka baara sinsin ni sògòsògòninjè kèlèlijèkuluw sigili ye sen kan, ani ka dèmè don banabagatòw la n'u seko bèè ye. Banabagatòw fana ka kan k'u yèrè jira, walasa k'u furakè.

Sògòsògòninjè ye bana ye, min bè kènèya pewu ! A bè se ka kunbèn fana ni bolociw ye. Sògòsògòninjètò ni banabagatòw bèè ka kan. U ni faamuyali ka kan, u ni dèmè ka kan. An ka sògòsògòninjètòw ka komitew dèmè, walasa u ka yiriwa. An ka a dòn fana, ko ni sògòsògòninjè bè furakè, a kunbènni de nyògòn tè.

Usumani Sise

Nyèfòli

kaari : daji min bè bò mògò ngòònò na.

Baro

- 1) Sògòsògòninjè ye mun ye ?
- 2) A bè se ka jòn minè ?
- 3) Ni sògòsògòninjè b'i la, a bè dòn cogo di ?
- 4) A bè se ka furakè wa ?
- 5) Mun bè se ka mògò kisi bana jugu in ma ?

Baabu 16

Fulaw ka wòlòdunbaliya

Fulaw ka wòlòdunbaliya sòròla nin de fè. Fulamuso taara nònò feere. A segintò ka na so, banakòtaa y'a minè. A taara banakò. A y'a sigilen to ka fulakamalenw natò ye. A sinna ka nònòfilen biri a banakòtaa da la, k'i sigi filen kan.

Fulakamalenw nana a sòrò yen. Olu ko k' a ka wuli u ka taa so. A ko ayi. U y'a nyininka ko mun bè filen jukòrò. A k'u ma k'a ka wòlò bè filen jukòrò.

A ko n'aw ye n lawuli, ni n ka wòlò taara, a' b'a minè dè ! U ko awò. U y'a bolo sama ka a lawuli. U ye filen da kòròta yòrò min, wòlò sinna ka wuli ka bò a jukòrò.

Fulamuso ko ayiwa, a' ye n ka wòlò minè dè ! Fulakamalenw ye wòlò gèn ka dè. Wòlò ye fulamuso suturali min kè, fulamuso ko a si o si, o kana wòlò dun.

O de kòsòn, fula caman tè wòlò dun.

Isa Kulubali

Baro :

- 1) Mun na fulaw tè wòlò dun ?
- 2) Mun ye aw tana ye ? Bèè k'i tana fò.
- 3) Tana bè siya de la wa ? A bè jamu de la wa ?
- 4) Aw ko cogo di tanatinyè na ?

Baabu 17

Wòlònin ani nsonsannin

Don dò, wòlònin ani nsonsannin taara u yaala. U sera yòrò dò la, a y'a sòrò surakaw nyinènen bè u ka misi dò kò. U ye misi in minè, ko u bè taa a faga, ka a sogo tila. U taatò, nsonsannin ko wòlònin ma :

- N kònò yan, ne bè taa ci la ka na.

Nsonsannin taara a fò a buranw ye ko u bèna misi faga, ko bèè ka taa, kelen kelen, walasa u na sogo bèè ta.

Nsonsannin seginra ka taa, a ko :

- N dògò wòlò, kòri i ma kòròtò dè ?

Wòlònin ko :

- Ayi ! Nka n'an ma an teliya, sònin suruku bè na.

U taara dugu kò fè, ka misi faga, ka a boso. U bè tila misi bosoli la, nsonsannin burankè nana i jò. Nsonsannin ko :

- Ne burankè natò filè sogoko la.

Wòlònin ko:

- Sogoko man kan ka mògò ni i buran bila nyògòn na. An ka dò d'a ma.

U ye misi woro fila tigè ka a d'a ma. O y'i kòdon dòròn, nsonsannin buranmuso kun bòra. O selen, u ye kaman fila tigè ka a d'a ma. O taara. O ma tunun, nsonsannin muso kòròkè fana bè na.

Nsonsannin ko:

- Ne buranw negebòra sa dè!

Wòlònin ko :

- Sogoko man kan ka mògò ni i buran bila nyògòn na.

U ye sogo tò d'a ma, ka a tò to binyè ye. Wòlònin ko :

- Ni dòwèrè tè yan binyè kò, an k'o jeni k'o tila.

U y'o jeni. Nsonsannin ko :

- Wòlònin, e min ye dògònin ye, e ka a tila.

Wòlònin nana i dabòlò còki sogo la, k'i pan ka taa san fè fo yòrò jan, k'i felefele ka na i bin a kò kan, k'i piripiri, k'i piripiri, k'i piripiri, ka daji bò a dabòlò kèrè fila fè, ka kule, ko :

- Sogo man nyi, sogo man nyi, pòsònin b'a la !

Nsonsannin bolila ka taa a fò a buranw ye ko :

- A' kana sogo in dun dè, a kètò filè ka dògò wòlò faga.

Nsonsannin buranw bolila ka na ni sogo ye, ka a ton wòlònin kèrè fè. Wòlònin sòròla ka wuli, k'i kanto nsonsannin ma, ko :

- Nalonma, a bè e nyè na ko mògò tè e ta in kòrò dòn wa ?

U sòròla ka sogo tila, ka a damakènyè. Bèè taara ni i ta ye i ka so.

Nin fila in, jumèn ka kegun ?

Baro

1) Nsiirin in kòrò yèrè ye jumèn ye ?

- 2) Mun bè kegunya, hakilidiya ni nalonmaya cè ?
- 3) Kungokònòsogo jumènw bè ye nin wale saba in kònò ?
- 4) Mògòw la, mun bè nalonma ni fatò cè ?

Baabu 18

So Nci ani kungo Nci

Nin kuma bè hadamadenw ka dugutigi denké fòlò Nci kan, ani jinèw ka dugutigi denké fòlò Nci.

So Nci wulila, a ko :

- Baba, ne bè taa bò foro kònò.

A ko :

- N den, o bè kè.

A sera foro kònò, a ye baara daminè.

Jinèkè denké Nci wulila, a ko :

- Baba, ne bè taa n sennayaala.

A ko :

- N den, o bè kè.

Jinèkè taara i jò so Nci kòrò. So Nci nyè tè jinèkè la, jinèkè nyè bè so Nci la. Jinèkè ko :

- N tògòma, i ni ce !

A tògòma girinna ka wuli k'i jò, n'o ye so Nci ye. A y'i kò filè, a ma fèn ye. A y'i kèrè filè, a ma fèn ye. A y'i nyè filè, a ma fèn ye. A ko :

- #è, Ala !

Jinèkè ko :

- N tògòma, i kana Ala weele. E tè so Nci ye wa ?

A ko :

- Ne ye o ye.

Jinèkè ko ale fana ye kungo Nci ye.

- I ko diyara n ye, o de kama, n kumana i fè k'a sòrò i nyè tè n na. N b'a fè an ka kè teri ye.

So Nci ko :

- Habada, o tè kè.

Jinèkè ko :

- N tògòma, sabali.

- N tè sabali.

Jinèkè ko :

- Mun na i tè sabali ?

A ko :

- E nyè bè ne la, ne dun nyè tè e la, o teriya bè kè cogo di ?

Jinèkè ko :

- N tògòma, kana jòrò o la. O ka nògòn.

A ko :

- Baasi tè, n sònna i ka teriya ma.

Jinèkè y'i bolo bila a ka jufa kònò, a bòra ni furamugu dò ye. A ko :

- Na, n ka nin kè i tègè kònò.

A y'a tègè jan. Jinèkè ye furamugu kè a tègè kònò. A ko :

- I tègè tereke nyògòn na.

A y'a tègè tereke nyògòn na. A ko :

- I nyèda saalo.

A y'a nyèda saalo sinyè saba. A ye jinèkè jòlen ye a kèrè fè. A y'i bolo don jinèkè bolo.

Kabini o kèra, teriya daminèna. Jinèkè ko :

- So Nci, i ka n nyèsigi, n bè taa bò i ye.

So Nci ko :

- Baasi tè, o bè kè.

Jinèkè taara bò so Nci ye. U ye baro kè. Jinèkè ko :

- N teri, e fana ka taa bò ne ye.

So Nci ko o bè kè, nka o kècogo bè ka ale kònònafili. Jinèkè ko :

- Ka a da mun kan ?

- Ka a da min kan, ne tè aw ka dugu fan dòn.

Jinèkè ko :

- O ka nògòn.

Jinèkè y'i bolo don a ka jufa kònò, a bòra ni furamugu ye. A ko :

- Nin kè k'i nyè saalo.

A y'a nyè saalo sinyè saba. A ye jinèw ka duguba ye u ka dugu kèrè fè. A ko :

- N teri, sisan, n bè se ka taa bò i ye.

So Nci taara bò jinèkè ye. A ko :

- N teri, ne fana nana bò i ye.

Jinèkè ko :

- Bisimila.

A y'i bisimila. U ye baro kè kosèbè. So Nci ko :

- N teri, n bè taa bò so.

Jinèkè ko :

- N teri, o bè kè.

Jinèkè y'a ba weele. A ko :

- N ba !

A ko :

- Naamu !

A ko :

- N terikè ko a bè taa so.

A ko :

- N ba, i bè mun di ne terikè ma ?

A ba girinna ka don a ka so kònò, ka jègè dò ta ka bò n'o ye. A ko :

- Nin ka di i terikè ma.

A ko :

- N ba, nin tè di ne terikè ma.

Jinèkè ko :

- N ba, i sinji kè n terikè tulo kònò.

A y'i sinji kè a tulo kònò. Jinèkè ko :

- N teri, taa ni nin ye so.

A terikè so Nci ko :

- I ni ce, n taara so.

So Nci taara so, misiw kasira. Olu ye min fò, so Nci y'o dòn. Da tè fèn o fèn kun ka mògòw ka fòta fò, olu mana kuma, a bè o bèè kumakan mèn. Hali kònòw, a bè o bèè kumakan mèn.

Don dò, a ko :

- Baba, n bè taa muso nyini.

A ko :

- N den, o bè kè.

A bòra u ka dugu kònò yòrò min na, kònòw y'a fò a ye ko :

- I bè taa dugu min na nin ye musonyini la. I muso ye nyèkelen ye. I mana a furu, i kana a nyèkelenko fò. I mana a fò, i bè sa. Nka ni i ma nyèkelenko fò, i bè mèn si la kosèbè.

A ye nyèkelen in furu. A ko :

- Baba, n ye muso sòrò.

A ko :

- N den, nin cogo nyèna.

Fòlòfòlò mògòkòròw tun bè ko faamu. Muso ni cè tora nyògòn bolo, fo k'u kòrò kosèbè kosèbè. Jaa, ni mògò don sera%, ko tè o nyè.

Don dò, cèkòròba ni musokòròba sigilen bè, musokòròba bè tigawòrò la, syèden bolila ka na tigakisè ta. Musokòròba y'a gosi. Syèden bolila, ka a fò syèba ye ko musokòròba bè ale kò kari. Syèba ko :

- E ka taa a nyè kelen fan fè.

Cèkòròba y'a mèn, cèkòròba yèlèla. Musokòròba ko :

-Cèkòròba, e de bè ne nyèkelenko fò.

A ko :

- N ma a fò.

A ko :

- I y'a fò.

Cèkòròba ko :

- Ne ma a fò ko i nyèkelen.

Kabini cèkòròba y'o fò, a sara.

O la sa, n balimaw, an ka sabali.

Kasun Fonba

Nyèfòli

ni mògò don sera : ni mògò satuma sera .

Baro

- 1) So Nci ni kungo Nci ye jòn ni jòn ye ?
- 2) Aw bè se ka danfara jumèn ni jumèn bò Nci fila ninnu ni nyògòn cè ? Mun ye kelen ye, mun tè kelen ye ?
- 3) U ka teriya la, u ye mun ni mun kè nyògòn ye ?
- 4) Mògòkòròbaw ko dinyè fèn bèè ye sababu de ye. Aw miirina ye mun ye o la ?
- 5) So Nci ye sarati jumèn ta a muso ye n'o tinyèni kèra a sata ye ?

@@

Mònpèrikè

- Ayiwa, ne bè dò fò, nka nkalon don dè !

- Nkalon ni tinyè bèè man kan wa ?

- N y'a da mònpèri dò la. Sanga ni wagati, babinin% bè ale bolo, a bè to ka taa bamananjamana na, bamanandugunin na. Ka to ka taa bamanankan ta yennò. Ayiwa, tuma bèè, ale bè o taakasegin la.

Don dò, a taara mògòbila la. Ale seginbagatò, a ka babi kerevera. Ayiwa, a ye babi pinè bò, ka sekuru ta, k'o don a la. A ye sekuru ta k'o don a la tuma min na, a taara tukònòna na, k'a bè taa nsaban bò. A taara nsabanbò la, a ye nsaban den kelen kari, a y'o dun, o diyara a da kònò.

Ayiwa, nsaban den kelen fana tun bè kò fè, jaa waraba dalen bè yennò. A taara k'a bè taa o kari. A y'i sen don tu la ka nsaban kari dòròn, waraba ye mankan bò, ale y'i kunkolo suuli. A ko èè, a ko nin y'a jumèn ye ? Waraba y'a kunkolo kòròta ka tila ka gòròndò tugun.

Ale siran kojugu, a ye bo kè. A ye bo kè, o y'a sòrò kòngò fana tè waraba la. Ayiwa, waraba fana, a terunna ka bò ale kòrò, ka taa i da fan wèrè fè. Ale siran kojugu sa, a ye bo min kè, a ka bulusi jèman na, ale y'i tereke o bo la sa. A y'i tereke bo la ka sòrò ka taa, k'i si bo la fo babi kòrò. A selen babi kòrò yòrò min na, a donna babi kònò ka babi wuli.

A nana se dugu kònò sa. A y'a sòrò mògòw bè egilisi kònò. A nana don, a dontò, o y'a sòrò dimògòw bè wooci la a kò. Dimògòw b'a kò i n'a fò kònyòdenw. Ale nana don sa, a y'a sòrò mògòw bè mèsi% la. A nana don.

A ko ko n balima jama, a' ye a' dade. Kuma bè ne fè ka a fò aw ye. Aw sigilen bè yannò ko aw bè Ala nyini, o tuma n'aw bè Alanyini na, ne yèrè fana bè n ta fèta fò aw ye komi aw bè siran Ala nyè. Kuma bè ne yèrè kònò ka a fò aw ye. O tuma na, aw sigikun de ye mun ye yanninnò ? Aw b'a fò ko aw bè nin lamèn, a' nyè bè ne yèrè la, yanni a' ka siran Ala nyè, fèn kelen bè kungo kònò, a' ka siran o nyè. Waraba bè mògò tereke i bo la, nka Ala tè mògò tereke i bo la. Waraba bè mògò menase%, nka Ala tè mògò menase. Sani a' ka siran Ala nyè, a' ye siran waraba nyè. Aw bè aw sigi yannò k'aw bè Ala nyini, aw nyè tè Ala la, Ala tè mògò menase, yanni a' ka siran Ala nyè, a' ye siran waraba nyè, waraba de bè mògò tereke a bo la, nka Ala tè mògò tereke a bo la. Waraba bè mògò menase, nka Ala tè mògò menase, sani a' ka siran Ala nyè, a' ye siran waraba nyè.

O y'a sòrò ale fan bèè ye bo ye sa, bulusi jèman bèè kèra bo ye sa, dimògòw b'a la ka woo ci a kò :

N y'a ta yòrò min na, n y'a bila yen.

Nyèfòli

babi / babinin : mobili sifaya dò don.

mèsi : Nabi lisa n'a jènyògònw ka dumuni laban labatoli. A bè kè kari o kari kerecènw fè.

ka mògò menase : ka mògò bagabaga.

Baro

1) Nin maana in bè mun de kan ?

2) A tigi ka baara ye mun ye ?

3) Mònpèrikè tun bè taa mun na bamananduginw na ?

4) N'a fòra k'aw ka mònpèrikè in jira, a bè kè cogo di aw nyè na ? Mògò sifaya jumèn don aw bolo a yennyèna n'a dusukun fè ?

5) Nin maana in kònò, mun bè mògò layèlè ?

Baabu 20

Naafigiya man nyi

Nin kèra cè dò ye, a ka dugu mògòw y'a gèn k'a bè naafigiya kè kojugu. Cè in yèlèmana wula kònò, o y'a sòrò cè dò fana bè ka kòlòn sen a ka foroda la sogow nyè.

Naafigikè in yaalatò su fè, a taara bin kòlòn in kònò. Waraba yaalatò fana taara bin a kan yen, suruku, waraninkalan, satutu ani toto, olu bèè yaalatò taara bin cènin kan kòlòn kelen in kònò yen su fè, nka u si ma fèn kè si la.

Dugu jèra, forotigi taara a ka kòlòn lajè, a kabakoyara, a ko : komi aw fèn wòrò binna nyògòn kan kòlòn kònò aw si ma fèn kè si la, ne bè aw bèè labò, wa n fana tè fèn kè aw la. Cè ye waraba labò kòlòn kònò, o ko : ne bè i ka wale nyuman sara kò fè, nka mògò min bè kòlòn in

kònò, i kana o labò dè ! Suruku, waraninkalan, satutu ani toto, olu ko : forotigi, kana cè in bò kòlòn kònò.

Forotigi taatò, cè in y'i kanto kòlòn kònò : i kana daabaw ka kuma minè, bawo e mògò ne mògò, ni i ye ne labò kòlòn in kònò, ne bè kè i dògòkè ye du kònò, sabu fa tè n fè, ba tè n fè. O fòlen, cè in fana y'a labò kòlòn kònò, u taara nyògòn fè so.

Don dò la, waraba ye dajè minè ka taa o bila cè ka foroda la ko o y'a ka wale nyuman sara ye. Suruku fana y'a ka wale nyuman sara ni minankè ye, waraninkalan fana ye fèn dò di. Toto ye dingè sen ka taa bila masakè siso kònò, ka masakè ka sanunbòrè ta ka taa o di forotigi ma ko o ye a ka wale nyuman sara ye.

Dugu jèlen, masakè ye mògòw lajè, k'ale ka sanun tununna. Cè min bòra kòlòn kònò, o y'i dogo ka taa naafigiya kè masakè ye, ko ale bè cè min ka so, ko sanun in b'o bolo. Masakè fana ye jònw ci ka taa cè in minè a ka so, ka a siri ka a gosi, cè ko sanun t'a bolo, masakè y'a don nègè la. O kèlen, naafigikè in yèlèmana masakè ka so. U tora ten fo masakè denmuso ka kònyòwulituma sera. U ni kònyòdon tò tora tile kelen ye, satutu taara cè sòrò nègè la, a ko cè ma, ne y'a fò i kana cè in labò kòlòn kònò, waraba y'a fò, suruku y'a fò. E bè nègè min na sisan, i bè naafigikè in ka nègè de la. Nka sinin, ne b'i ka wale nyuman sara, o y'a sòrò tutu y'a hakilina jira cè la ka taa.

Kònyò bòtuma sògòma, satutu taara i dogo nyamannyaman na sira kèrè fè. Kònyòbilalaw wulila, nyèmògòw tèmèna, denmuso tèmètuma, satutu y'o cin, kònyòmuso binna dugu ma. Furakèla caman dèsera ka denmuso in furakè. Cè y'i kanto nègè la, ko masakè, fura dò bè ne bolo, a sòròli ka gèlèn, nka ni i y'o kè i denmuso la sisan, a bè kènèya. Masakè ko cè ma, a fò. Cè ko ale ka fura bè baara ni naafigi kunkolosèmè ye. Masakè y'a ka mògòw bila ka naafigi in minè ka a di cè ma. U taara kungo kònò, jònw y'a kunkolo tigè ka a di furatigi ma. Jònw taalen so, furatigi labanna ka satutu ka fura tigè, ka taa n'o ye so, ka kònyòmuso furakè n'o ye fo ka a kènèya. O kèlen, masakè ye cè ladiya ni fèn caman ye. Satutu de kèra sababu ye ka cè bò nègè la.

Berema Keyita

Baro

- 1) Jòn ni jòn binna kòlòn kònò ?
- 2) Kòlòn senna mun kama ?
- 3) Danfèn minnu bèè binna kòlòn kònò, jumèn ye cè fitiriwa-leya ?
- 4) Fitiriwale ka baara ye mun ye ?

5) Aw miiri ye mun ye naafigiya la ?

Baabu 21

Waraba ni nturaw

Kungoba dò bè min tògò ko Nyamana. Wara kòròba dò dagalen tun bè Nyamana. Mògòw tun b'a weele ko Bilali. Ntura saba fana tun dagalen bè Nyamana, u tun ye teri dumanbaw ye. Ntura ninnu tògò ko Nturajè, Nturafin ani Nturabilen.

Tilebindanin fè, ni sogow bòtuma sera u ka dingèw kònò k'u nyènajè ka dumuni kè, Bilali b'a ka komoni daminè. Bilali tun mana komo, jiri misènw tun bè yèrèyèrè. A komokan tun bè fa don sogo misènninw la. Bilali komokanw ni nyògòn cè, hali bilen tun mana pan, i tun b'a pankan mèn.

Bilali komokan tun tè sogo minnu tònsii wuli%, o dan ye Nturajè, Nturafin ni Nturabilen ye. U tun bè tèmè u ka yaala ni bindun fè.

Don dò, Bilali yaalatò ni ntura saba in bèna walawalakènèba dò da la. Bilali ni nturaw bènnen, a ye kuma ta a kan gomanyòrò la. A ko u ma :

- Aw de ma ne den dògòya kunun sògòma ?

Ntura ninnu ko a ma nyògòn fè :

- N'anw tè, jòni wèrè bè se k'o kè Nyamana yan ?

Waraba diminnen ko u ma :

- N'aw nturaw tè faamabonya dòn, ne bèna aw kalan o la sisan.

Bilali diminnen tun b'a da yèlèn ka a tugu, a nyèw kèra iko jolibara, a siiw wulila k'u jò a fari kan iko jugunin jolow, a y'a kan tòn ka taama ka sin ntura saba in na. Nturajè, Nturafin ni Nturabilen y'u sèmè nyògòn na, u tun bè to ka finyè minè ka a bila, k'u kanw tòn, k'u nyèw tugu, k'u binyèw kè iko sa jugu kan, k'u nyètòrònw kè ka dugukolo waasi. Ntura saba in tun labènnen bè kèlè kama fo ka taa a to ten. Bilali y'a faamu ko dòn bèna yèlèma nyama kòrò%, a ma sòn ka bin nturaw kan. Bilali ko u ma :

N teri binkènèdunnaw, aw tè tulong munyu hali dònnin ? Ne bè tulong kè aw fè dè !

Nturajè, Nturafin ni Nturabilen tèmèna u ka sira fè. Bilali ma fosi fò, nka a ka sogo duntaw ka a kènyè, a ma se k'o kuyòrò sòrò a yèrè la. A fò nerimajira bè se ka tèmè nin kan ?

Nin ko in kelen dugusejè filanan, waraba ni ntura ninu bènna walawala kelen in kan. A ko nturaw ma :

- Ne y'a dòn aw layilen% bè kèlè de la, nka aw b'a sòrò.

Ntura saba in y'a jaabi nyògòn fè :

- Anw ka nyinita ye o yèrè de ye !

O yòrònin kelen la, Bilali yèlètò ko u ma :

- N teri, aw ye yafa n ma. Aw yèrè y'a dòn ne kumacogo man nyi. N'a tè kè aw ma baasi ye, ne b'a fè aw ka aw sen bò ne ni Nturajè cè, kumanin b'anw cè, an bènna nyògòn ye. Bilali ka nin kumacogo kura in diyara Nturafin ni Nturabilen ye. U taara ka waraba ni Nturajè to nyògòn na, Bilali y'o faga k'o dun.

Don dòwèrè, Nturafin, Nturabilen ni waraba bènna. Kungofaama ko Nturafin ma :

- A fò o cèya bè e la ni i bè sòn an ka nyògòn ye ?

Nturafin ko a ma :

- Mun na n tè sòn ?

Nturabilen taalen kò fè, Bilali ye Nturafin kan kari ka a dun.

Don dòwèrè, kungotigi ye Nturabilen fana faga ka a dun.

Bilali ye ntura saba in silatunun nin cogo in de la. A ka kungoda tigiya tora a kelen bolo.

A jèlèn bè an bèè ma ko Farafinna farala ka bò nyògòn na nin cogo in de la.

Farafinna ntalen dò b' a fò : ni kogo pèrèna, basaw bè don a la.

Minabè Jara

Nyèfòli

ka mògò tònii wuli : ka mògò lasiran.

ka dòn yèlèma nyama kòrò : ka kow bò u kècogo kòrò la.

ka layi : ka nisòndiya.

Baro

- 1) Kungokònòfèn bèè bè balo ni dumunifèn kelen ye wa ? Aw bè se ka kungokònòsogo tila joli ye u ka dumuni ta fan fè ?
- 2) Kungokònòsogow b'u denw balo cogo di ?
- 3) Mun na waraba ma se misi saba ninnu na ?
- 4) Waraba ye fèèrè jumèn de kè ka se u la ?
- 5) Bamananw ko fanga bè jè de la. Aw ko o la cogo di ?

Baabu 22

Kanjabana

Kanjabana bè dòn cogo di ?

Kanjabana bè daminè ni kundimin ni farigan de ye. Banabagatò bè fòònò. Ni i y'a da tabali kan, k'i bolo don a tòn kòrò, k'i b'a a bonbonkun turu a disi kan, a tè se ka yen sòrò.

N'a ma furakè joona, banabagatò bè kirin. Tuma o tuma, a bè ja. Kanjabanatò caman bè sa. Ni min ma sa, a tigi bè se ka kè fiyentò ye, walima ka kè bobo ye. Dòw fana fan kelen bè se ka faga, walima ka kè nabara ye. Kanjabana bè se ka mògò bèè minè, nka denmisènw ta de ka ca.

Bana in bè sòrò cogo di ?

Kanjabana ye bana yèlèmata dò de ye. San dò la, tilematuma na, a bè mògò caman minè nyògòn fè.

Kanjabana bè furakè cogo di ?

Fòlò, ni kanjabana tun ye mògò minè, u tun bè nsoro dili bò ka a susu, ka banabagatò digidigi n'a ye. Sisan furaw bè yen fana, min ka jugu kanjabana ma, o ye tubabufuraw ye.

An b'an yèrè tanga kanjabana ma cogo di ?

Kanjabana ka teli ka denmisènw de minè. N'an y'u boloci ni kanjabana bolocifura ye, døkòtòròw b'a nyini an fè cogo min na, den tè se k'o bana in sòrò.

An fana man kan ka a to, banabagatò ka sigi an cè ma.

Kanjabana wagati la, an man kan ka jamalajè caya, i n'a fò nyògònye ani sugujò. Nka bana kèlèli, o ye anw bèè ka ko ye.

Ni kanjabana bè dugu min na, o dugumògòw man kan ka bò, mògò wèrè fana man kan ka don o dugu kònò.

Ni kanjabana donna dugu kònò, mun de ka kan ka kè ?

Dugumògòw ka kan ka mògò ci ka taa døkòtòròw weele joona. Ni døkòtòròw nana, u bè banabagatòw furakè ka laadilikan di dugukònòmògòw ma. Ni banabagatòw ka ca, kènèbagatòw bè se ka bana in kunbèn ni furatali ye.

Baro

- 1) Kanjabana ye mun bana sifaya ye ? A bè kèlè cogo di ?
- 2) Aw bè mun dòn kanjabana yèlèmani la ?
- 3) Kanjabana bè furakè wa ? Cogo di ? Min ?
- 4) Boloci ni furakèli ye kelen ye wa ? Mun bè u ni nyògòn cè ?
- 5) Aw bè bana jumèn ni jumèn dòn, minnu bè se ka mògò caman minè nyògòn fè, n'a ka tinyèni ka bon an fè farafinna ?

Baabu 23

Cènyè

nunkala banandili%
kankolo bolenkan%
nyinkisè malogèsè%

cèkisè dugusira%

Umaru Kulubali

Nyèfòli

nunkala banandili : nunkala min ka jan, nunkala min tilennen don.

kankolo bolenkan : kankolo min ka misèn, a ka jan.

nyinkisè malogèsè : nyin min jèlen don kosèbè.

cèkisè dugusira : cèkisè misèn.

Baro

- 1) Cènyè fèn fòlò ye mun ye aw bolo ?
- 2) Aw bè se k'aw sigiyòrò mògò cè nyuman dò tògò fò wa ? Aw bè se k'a ka nyè nyèfò wa ?
- 3) Mun bè cènyè ni sara ni dawula ni nòrò ni sanga cè ?
- 4) Danfara jumèn bè muso yayoroba ni muso sasilòn cè ?
- 5) Aw b'a fè aw cè wali aw muso yennyèna ka kè cogo di ?

Baabu 24

Sègèlèn

Sègèlèn bè dòn cogo di ?

Sègèlèn taamaseere ye fèn fila ye :

- taamaseere jònjònw : farimunyumunyu ni kaliyabonbon, sègèlènkisè bòda ñènyèni n'a logologoli.

- taamaseere wèrèw : farigan, nènè, kunkolodimin, funun, nènta.

Sègèlèn bè sòrò cogo di ?

A bè sòrò ji minta de fè, i n'a fò : kòji, dalaji, ani ji min bè woyo ka don kòlònw kònò.

Sègèlèn bè cèw ni musow bèè minè, ani bagan dòw, i n'a fò wulu.

A sòrò ka di samiyadonda fè, ani fobònda.

Ji mintuma ni sègèlènkisè bòtuma furancè b'a ta kalo seegin, fo kalo tan ni fila. Mun na ? Barisa, a kisè bè kògò o wagati de kònò.

Sègèlèn bè furakè cogo di ?

Anw fè farafinna, ni sègèlèn ye nèn ta, a bè sògò ni binyè bilen ye (nka binyè ka kan ka saniya, nson kana k'a la), ka joli ko ni ji goni ni safunè ye.

Ni sègèlèn kun bòlen don, a bè meleke kalamandin saniyalen dò la, ka fura saniyalen da a la, ka a siri ni fu saniyalen ye.

Dòkòtòròw fè, ni sègèlèn ye nèn ta, a bè fara. Joli bè ko ni jolisaniyalan ye (i n'a fò pèrimanganati), ka furabilennin k'o la, ka jònin da a kan, ka kòòrimugu da o kan, ka laban ka a siri ni fininkolon saniyalen ye, walima bandi.

Mògò b'i tanga sègèlèn ma cogo di ?

- ka ji minta sènsèn ni finin saniyalen ye.

- ka kòlònw sen k'u mabò jiwoyosiraw ni ji dalenw na, ka kòlònw bili k'u tintin kòròta.

- ka jolisirilan kòròw jeni.

Kalanden jolenw ka baara :

- ka dugumògòw laadi, ka a kòlòsi n'u bè baara fòlen ninnu labato .
- ka dugu sègèlèntòw jate minè san o san.

Baro

- 1) Sègèlèn ye mun ye ?
- 2) A bè sòrò cogo di ? A bè sòrò mun fè ?
- 3) Sègèlèn bè se ka jòn ni jòn minè ?
- 4) Mun de bè se ka mògò kisi sègèlèn jahadi tòrò ma ?
- 5) Sègèlèn bè furakè wa ? Cogo di ? Aw hakili la, sègèlèn fura fòlò ye mun ye ?

Baabu 25

Kènèya tè taa saniya kò

Jamana bèè kònò, denbatigiw bèè b'a dòn ko mèlèkèninw b'u yèrè nògò, a kèra u dumuni kètò wali u nyènajè kètò ye du kònò, walima nbèda kan.

A ka ca a la, ni somògòw ni denmisènw yèrèw tun b'a dòn ko yèrèkana bè se ka mògò kisi bana caman ma, u tun tènà nyinè fèn min kò, o ye ka a dòn ko jantoyèrèla kòròko ka nyi.

Bana dama minnu bè se ka mèlèkènin% sòrò kolibaliya sababu la, o tè dònin ye.

Farikolo nògòli bè se ka na ni nènnyè ni joli ni banaba ni bana jugu wèrèw ye.

Ka suman tobi ni i tègè nògòlenw ye, o bè se ka wolo ntumun misènninw na, wali ka kònòboli ni fòdòni bila a dun-bagaw la.

Nyèda ni kunsigi nògòli bè dimògòw weele, minnu bè se ka nkarangaw n'u nòfèbana juguw lase an ma.

Gèlèya minnu bè bèsèyawalew% la jamana kuraw kònò, o bè tali kè kunfinya ni faantanya de la. O de bè banaw ni saya caya o jamanaw kònò.

Hadamadenw ni lakananisira kan, fèèrè damadòw bè yen, du kelen kelen mana se k'olu matarafa% denmisènw fan fè, a ka ca a la, o na se ka nògòyaba don u tangali la nògò masibaw ma. O fèèrè dòn filè :

- ka den tègè ko sani a ka dumuni kè.
- ka a nyin ko sinyè kelen nyògòn tile kònò.
- ka a kunsigi labèn sinyè saba nyògòn dògòkun kònò.
- ka dulòki jèlen don a kan na don o don, ka nògòlenw ko ni safunè ye, k'u laja tile la.

Nyèfòli

mèlèkènin : denmisènnin.

bèsèya : jèya.

ka a matarafa : k'a waleya, k'i sèbè don a ma.

Baro

1) Jèya fèn fòlò ye mun ye ?

2) Nògò bè na ni mun ye mòngò ma ?

3) Mòngò bè den lasaniya cogo di ?

4) Jèya bè mun nafa lase den ma ?

5) N'aw b'a fè ka kuma jèya kan, weelee jumèn bè a' bolo ka a lase aw siginyògònw ma ?

26

Dibi

su dibi, tile dibi

suya dibi

dibi kòròma !

su dibi, tile dibi

san dibi
dibi sarama !

su dibi, tile dibi
kodònbaliya dibi
dibi gèlènba !

su dibi, tile dibi
janfa dibi
kaburu dibi !

su dibi, tile dibi
dibi tè dibi gansan.
sata dibi
sababu dibi
dibi kamalen !

Musa Kanutè

Baro

- 1) Aw bè dibi sifaya joli dòn ? Dibi sifaya jumèn ni jumèn bè nin jamukan in kònò ?
- 2) Dibi jumèn ka jugu ni dibi bèè ye ?
- 3) Danfara jumèn bè kalanbali ni kodònbali cè ?
- 4) Mali ka bònògòla sira kan, an ka kan ka dibi jumèn fòlò kèlè n'o bè kè sababu ye k'an dèmè ?
- 5) Bamananw ko, ko si kòròntan tè, aw bè se k'o nyèfò nin poyi in kònò cogo di ?

Baabu 27

An ka Mali dòn.

Mali ye Afiriki tilebinyanfan jamana dò ye. Mali bonya ye kilokènè 1.240.000. Siginyògòn wolonwula de bè a bolo : Alizeri bè bò Mali kòròn na fò a saheli fè, Nizèri bè kòròn fè ; o kèrè fè ka jigìn dònin, worodugu fè, Burukina bè yen. Kòdiwari ni Laginè de bè ani kògòji cè worodugu fè. Sènègali bè a tilebin fè. O san fè ka taga saheli la o ye Moritani ye. Bòda tè Mali ni kògòji cè, nka baji belebeleba fila bè boli a kònò : Joliba ni Senegali.

Mara seegin de bè Mali kònò, olu tilalen bè kafo 46 ani komini 82. Gòfèrèrèri kelen kelen bè nin bèè kun na. Kumandanbaw dalen bè marakuntigi ninnu kan kafow kònò. Kumandanninin ni dugutigi bè ninnu kò.

Mali galoduguba ye Bamakò ye.

Bolifèn sifaya caman bè Mali la, minnu bè a kafow surunya nyògòn na. Olu ye tèrèn ni bato ni mobili ani pankurun ye.

I. Mayiga

Baro

- 1) Mali bonya ye jumèn ye ?
- 2) Mali bè se ka dan Afiriki jamanabaw fè wa ?
- 3) N'a fòra ko Mali ye cèmancèdugu ye, o kòrò ye mun ye aw bolo ?
- 4) Aw bè Afiriki cèmancèdugu jumèn dòn ?
- 5) Aw hakili la, mun bè se ka kè walasa Mali ni farafinjamana tòw bè bò nògò la ?

Baabu 28

Ntolatan

Ntolatan ye koba ye Mali la. Ni ntolatan bè kè Bamakò don min na, o don ye mankan ni kuma caman ni taakasegin don ye. Kabini kari walahatuma, ni ntolatanba don, mògòw bè taali daminè ntolatanyòrò. Ni samiyatuma don, sanji bè na ka mògòw nyigin ka u sigilen to u nò la u tè wuli.

Ni tilema don, Bamakò tile ni a farinya bèè, a tè u bali ka taa u sigi tile kòrò ka ntolatanyòrò bèè fa fo jòyòrò tè sòrò, kuma tè sigiyòrò ma.

Bamakò ntolatan kanunbaganciw ka ca ni ba n'a sii ye. Ntolatanyòrò la, u bè mankan suguya bèè ci yen, dòw bè taa ni fòlifènw ye, ka fòli ni dòn kè, dòw bè dònkili da, wa dòw yèrè bè buru fyè. Ni mankancilabaw ka tòn bugòra, u tè dumuni kè, kuma fana tè se ka kè u fè dusumangoya bolo. U bè o wula ni o su bèè kè o nyani na. Ni minnu dun ka tòn sera, olu tè tò to ko la, u bè mankutu sifaya bèè kè.

U bè a fò baro la, ko cè dò nisòndiyalen bòra ntolatanyòrò la, don dò, a tora a bè ntolatannaw ladege, a sen tura a ka sunnakari mòninfilen na ka a mònin bèè bòn.

I. Mayiga

Baro

- 1) Aw bè farikolonyènajè jumèn dòn ?
- 2) Mali la, farikolonyènajè jumèn dònnon don ka tèmè a tò bèè kan ?
- 3) Musow tògò bòlen don farikolonyènajè jumèn na ka tèmè a bèè kan ?
- 4) Ntolatantòn joli bè Mali kònò ?
- 5) N'a fòra aw ye ko Pele, Pilatini, Demango, Maradona, Zigila ani Seku Jalo bè bò dugu jumèn na, aw bè mun fò ?

Baabu 29

Tinba ni suruku

Nsiirin. N y'a da tinba ani suruku la. Suruku bè yaala la, kòngò b'a la. A taara n kòrò tinba dalen sòrò, jirisunba kòrò. A ko :

- N kòrò tinba, e dalen bè yannò, e tòlòlen don, yala kèlèfèn bè e bolo ?

A ko :

- Kèlèfèn tè n bolo.

- Ko yala nyin b'i da wa ?

Ko nyin t'a da.

- Ko o tuma na ni mògò bagara e ma sisan, e bèna mun kè ka a kèlè ?

A ko :

- Ne kòni bè yannò Ala ka mara la.

Suruku ko a ma :

- I da yèlèn, i da yèlèn n ka a lajè ni nyin b'i da.

A y'a da yèlèn, suruku y'a bolo don a da, a ko :

- Aa ! Kòrò tinba, e faratilen don dè ! E dalen bè yan, e tòlòlen, nyin tè e da, ni mògò bagara i ma, ko jugu don dè ! Foyi tè e fè n'e bè se k'i yèrè kisi, ne ye n bolo don e da, ne nyè b'a la nyin fosi tè e da. E tòlòlen don.

A ko :

- Ne kòni bè Ala ka mara la.

Suruku taara, ka taa i mununmunun, ka segin ka na.

A ko :

- N kòrò tinba, hali sa i dalen bè yan wa ?

Ko a dalen bè yan. Ko a dalen bè Ala ka mara la.

- Ko tinyè na, nyin t'i da ?

Ko nyin t'a da.

- I da yèlèn n ka a filè.

A y'a da yèlèn, a y'a bolo don. O y'a sòrò nyin tè tinba da. A taara, a seginra ka na.

- N kòrò tinba, i sigilen bè yan hali bi wa ? E kòni sigilen bè jirisuma in na, i tòlòlen don, nyin t'i da. Mògò o mògò bagara i ma, i tè se ka foyi kè i yèrè ye. Fo Ala yèrè kelen, i yèrè ye min fò. I da yèlèn n ka a filè.

A y'a da yèlèn. A y'a filè, nyin t'a da. A taara. A taara mununmunun. A ma dumuni si sòrò. A seginra ka na tinba sòrò yennò.

- Ko n kòrò tinba, hali sa i dalen bè yan wa ?

Ko a dalen bè yan.

- I da yèlèn n ka a lajè.

A y'a da yèlèn. A y'a sòrò foyi t'a da. A seginra ka taa. A nana, a ko :

- N kòrò tinba, i faratilen dè ! Ni mògò min yaalatò nana bò e kan yan, a na kè baara ye. Suruku seginra ka taa i mununmunun, ka segin ka na. A seginra ka na minkè, a nana n kòrò tinba sòrò.

- Ko tinyè na, nyin t'i da ?

Ko nyin foyi t'a da.

Wa tinba fana, o ku de ye a ka kèlèkèlan ye. Suruku taara mununmunun ka segin kò fè ka na. A nana wururu ! ko a bèna tinba furan. Tinba y'a ku bò ka a mana a nyè kan fo tasuma wulila a nyè na. A taara i jò kèrè fè :

- N kòrò tinba, e ni jòni bè nyògòn na ?

A ko :

- N ni mògò si tè nyògòn na, n ma a tigi sòrò konyuman !

- #è ! ko ne jòlen bè fo yannò, ne nyè manana ko tasuma. Aa ! ni i tun y'a tigi sòrò, ko a na juguya !

O tuma na, suruku tèmèna ka taa. A seginra ka na.

- #è ! n kòrò tinba, e jijalen dè ! E ye fèn min kè, a ma a tigi sòrò, n ko tasuma bòra dè ! Ni i tun y'a sòrò, a na juguya dè !

Suruku tèmèna ka taa n'a sen fila ye.

O ye ne ka nsiirin dan ye.

Baro

1) Mun kama suruku tun bè tinba nyininka a ka kèlèkèlanw na ?

2) Aw hakili la, tinba ye suruku ɲaniya ye waa a m'a ye ?

3) Nyin bè mun mago nyè mògòw ye ? A bè se ka mun tinyè fana ?

4) Tinba ka kèlèkèlan ye mun ye ? Aw bè danfèn jumèn wèrè dòn a nyògòn bè min na ?

5) A bè fò ko mògò bè jòn tunin dò la, i sirifu bè b'o la. Aw k'o la cogo di ?

Baabu 30

Bugòbali ni Jènèba

A' ye nin baro in lamèn. A tun kèra jamana tèmènenw kònò nin masadenw ni nyògòn cè.

Jènèba tun ye Gunda masakè denmuso mandi ye. Kabini a ye dinyè ye don min, a ma deli ka bò kènè ma. A fa kèlen bè ka yòrò dò dilan a ye, ka tila ka jònmuso caman di a ma. Jènèba b'a ka dinyènatigè ko bèè kè o yòrò in kònò.

Nka, u ka dafèduguw la, kamalennin saba bè bò yen, olu bèè ye masakèdenw ye. Juma o juma, u bè nyògòn bèn cèman-cèduguba dò la, ka taama ka taa Jènèba ka baro la. Nin cè saba bèè ye dakabanadenw ye. Olu de ka nyi wa ? U ka sow de ka nyi wa ? U ka fèèròbòw de ka nyi wa ? Mògò si t'o danfara dòn Ala kelen kò.

Ni nin kamalenw surunyana Jènèbaw ka dugu la, u kelen kelen bèè b'u ka sodajuru yoba, ka tila ka a dacè Jènèba ka da la, fo sokè ku ka fofo dugu ma. N'o kèra, Jènèba ka jònmusonin dò bè wuli k'u bisimila. A b'u fo ni Jènèba tògò ye, k'u bonya, k'u karama, ka tila k'u fana ni fèn bèè dò kè mè ye.

N'o laadalabaara in banna tuma min, o tuma sa, Jènèba b'i labèn a ka hòrònmuso dakabanafininw la, ka bò ka nyèsin dunanw ma, k'i nyòngiri k'u fo. Nka aw ka a dòn ka a fò, ko o ye foliw la cènyi dan ye. Jènèba ka mògòya, a ka mògòsèbèdenya, a ka ladamuli n'a ka mògòbonya tè se ka fò ka se a dan na.

Foliw bannen kò, baro bè daminè. Nkòninbaraw bè cun ka sumaya. Jelikèw ni jelimusow bè kulo. Hòrònw bè sanun ni wari ni. Yèlè ni nisòndiya bè fan bèè.

Ni baro in kèra o cogo la, fo ka taa tile bin, kamalenw bè sira nyini Jènèba fè. N'o dinyèna n'o siradi ye, u bè yèlèn u ka sokèw kan, ka taa u ka duguw la. Bawo, ni i ye dunan tenbaraba ye, don dò, i na a tònbaraba ye.

Aw ka a dòn ka a fò ko masakèdenw bè Jènèba sòrò yòrò min, u bè taa ka a to yen. Barisa, a don y'a sòrò, hadamadenya ma tinyè. Mògò si tun ma dan kari hòrònya ni danbe la. Fili tun ma kè Farafinna danbe nyumanw la.

Juma o juma, cèmisen ninnu bè nin cogo in de la. U tè sègèn, u tè nyinè, a nege tè bò.

U taatò n'u natò bè tèmè dugu min na, o dugu ye masakèba dò ka dugu de ye. O masakè ma bange foyi la a ka dinyènatigè kònò, denkè kelen kò, n'o tògò ye Bugòbali. Kabini Bugòbali ye dinyè ye don min, a ma tèmè a fa ka bulonda kan. Nka ni jumadon sera, a b'i to a fa ka du kònò ka kamalenw tèmètò ye ka taa Jènèba bara. Juma o juma, a b'u taatò ye.

Don dò kèra, Bugòbali bolila ka bò du kònò, ka a nyèsin a fa ka barokèda ma. Fa y'a natòla ye minkè, a ma se ka sigi tuguni. A girinna ka taa denkè kunbèn. A y'i kanto a ma :

- Bugòbali, mun kèra ? Mun y'i sòrò ? Jòni bagara i ma ?

Denkè y'i kanto ko :

- Foyi ma kè, baba. N b'a fè ka a dòn, kamalen cè saba in bè taa yòrò min jumadonyaw fè. O de ye n bòkun ye.

O kèlen, fa hakili sigira. A y'i kanto a denkè mandi ma :

- Cè saba in bè taa yòrò min, i si ma se o yòrò taali ma.

- U bè taa min ?

- U bè taa Jènèba de baro.

- Baa, ne fana b'a fè ka taa n nyèda o barokèyòrò kan.

- N denkè, i ma se barokèyòrò taali ma fòlò.

O kòròfò ma diya Bugòbali ye. A ye kasi daminè. Ni Bugòbali bè kasi, a kèlen bè, i n'a fò mògò de bè muru kè ka a fa sògò. O la sa, a y'i kanto ko :

- I dade. N'Ala sònna, juma nata, n n'i kalifa don i kòròkè saba in na, i na taa u fè Jènèba ka baro la.

Kabini fa y'o fò, Bugòbali nisòndiyara. A yèlètò bolila ka taa du kònò. A ka jònw wulila ka a bèn ni nisòndiya ye.

U tora o cogo la, fo ka jumadon se. Kabini sògòma joona, Bugòbali bòra ka taa masakèdenw sira lajè. Selifana surunyalen, a y'u natòla ye fo yòrò jan. A bolila ka a fa sègèrè, ka a kanto a ma :

- Baba, sotigiw natò don.

A fa ko :

- Nin tè baasi ye. Sodajuru ta, i ka taa an ka sowèrè kònò, i ka dajuru in mankan bò. Ni so min kulola ka bèn a ma, i ka a don o kan na, i ka na a fò n ye.

Bugòbali ye sodajuru ta, k'i nyèsin wèrè ma. A y'a mankan bò. So min bè wèrè kònò, a bè so ba kelen bò. U bèè la belebele, min ka farin n'u bèè ye, ni mògò si tè se ka yèlèn a kan faama yèrè kelen kò, o de ye mankan bò. Bugòbali ye juru fili a kan na, ka tila ka na a fò a fa ye. O kèlen, fa jòròla dònin, ka a da a kan, a bè so in cogoya dòn. Nka a ko Ala ka bon, a ka hèèrè ka ca. A y'i kannabò jònw ma, a k'u ma :

- A' ye sokèba labèn a ka minènw na sisan.

O fò n'o kè si ma kòròya ni si ye.

Faama y'i kanto a denkè ma :

- Taa i labèn i ka fininw na sisan, i ka na .

Bugòbali donna so kònò, ka bagakènè hòrònw% kè ka a fan bèè labò, ka na i jò a fa kèrè fè.

A fa ko :

- Nin t'i ka finin ye. Taa i ka fininw ta.

A taara lomaansa kè ka a fan bèè labò, ka n'i jò a fa kèrè fè. Fa ko a ma :

- Taa i ka fininw ta, nin t'i ka finin ye.

Bugòbali diminna. A taara sanundulòki ta, ka sanunbanfula ta, ka kònò kelen kan sògòlen sanun na, k'o meleke a la, ka tila k'a n'i jò a fa kèrè fè. Fa ko :

- Awò, sisan sa, i y'i ka finin ta.

O y'a sòrò sokè ni kirikè jòlen don. A nyinw ni karafe bè kan ka kèlè.

U bè o jòyòrò kelen na, masakèdenw n'u ka sow sera u ma. Foliw kèlen kò, faama y'a kanto u ma :

- N denw, aw nali diyara n ye kosèbè. Aw dògòkè filè nin ye. O ko a b'a fè ka taa aw nò fè. N b'a fè ka a kalifa aw ma, a ka taa aw ka sow lajè. N b'a nyini aw fè, aw k'aw janto a la kosèbè.

U ko :

- O tè baasi ye. A ka a labèn, an ka taa.

O kèlen, faama ko :

- Bugòbali, yèlèn sokè bala, n k'i ye.

Bugòbali y'i pan sokè bala, ka a boli ka taa, ka a boli ka na, ka tila ka a dacè fo ka a ku fofo dugu ma.

Faama ye nsirakisè saba d'a ma, ka warijètama d'a ma, ka tila ka sirabara fa sanun na, k'o d'a ma. Bugòbali labènnen kòrò kò cèminènw bèè la, a fa ye dugawu don ka sòrò k'u bilasira.

Bugòbali n'a kòròw ye sira ta, k'u kunda Jènèba ka dugu kan. U taatòla, Bugòbali ka so sen teliya kojugu fè, a b'a tòw dan, ka tila k'u kònò. Sokè girin kojugu fè, nugurèjuru tigèra. Nka, o baara kètò a fè, a taamanyògòn taara ka a to. Bawo, u keleyara a la, o ye fadenya taalan ye. Bugòbali tilala a ka so labènni na tuma min na, a y'i bin ka tòw sègèrè. Yòrònin kelen, a kunna u la. A k'u ma :

- N kòròw, aw ni ce.

U y'u kanto ko :

- Nba.

U surunyana Jènèba ka dugu la tuma min, dugulamògòw bòra k'u sira filè. Kòròlen, mògò saba de tun bè deli ka na. Sen in, u nyè bè mògò naani la. Nyògònsòsòli dabòra. Bugòbali cènyè kojugu fè, dòw ko jinè don, dòw ko mèlèkè don.

U tora sòsòli la fo taamadenw surunyana dugu la. U bèè la koròkè y'a ka so dajuru bila, ka na a dacè fo Jènèba ka soda la. Cè saba in bèè y'a kè nin cogo in na. A da sera Bugòbali ma. A ye belebele dajuru bila, ka tila ka bò kirikè kan, k'i merun so galaka fè. So girinkan bè bò, fo dugukolo bè yèrèyèrè mògòw sen jukòrò. Dugumògòw ye mankan daminè tugun. Dòw ko a panna, dòw ko a merunnen bè yen.

U y'u to o la, fo Bugòbali ni belebele sera. A y'i nyè, k'i sigi kirikè cèmancè la, ka sokè dacè, fo ka a ku fofo dugu ma. Bèè ko :

- An ma deli ka nin cè in nyògòn ye, an ma deli ka nin cè in nyògòn ye.

O kèlen, bi ma a to ni Jènèba ka jònmusonin bolila ka taa o fò. A ko :

- Jènèba, i ka mògòw nana. Nka u ni cèmisènnin dò bè nyògòn fè, o ye dugulamògòw kamanagan. Dòw ko jinè don, dòw ko mèlèkè don. N dalen bè min na kòni, a ye nyè ban. A ka cènyè n'a ka so cènyè n'a ka dakabanafinin nyuman-nyumanw, iii! a tè se ka fò a dan na.

Jènèba ko :

- N'a kèra fèn o fèn ye, a na na an sòrò yan.

Cè naani in selen Jènèbaw ka bulonda ma, Bugòbali ko u ma :

- N kòròw, a' y'aw ka sow di n ma, bawo ne ma na baro kama, ne nana aw ka sow dajuru minèli de la. Ni aw tilala, a' bè n sòrò so kò fè, n b'aw kònò yen.

O fòra cogo min, o kèra ten. Cè saba in selen Jènèba ma, a y'u bisimila, k'u bonya, k'u karama, ka tila k'u fana fèn bèè dò kèmmè la. O bannen kò, baro daminèna, nkòninbaraw bè cun, jeliw bè wòyò, sanun ni wari bè ni, i n'a fò fu.

U y'u to barodiya la, Jènèba y'i kanto ko :

- A fòra k'aw ye taamanyògòn kura sòrò. O bè mini ?

U bèè la kòrò y'a kanto ko :

- O ye an dògòkè ye. A nana an ka sow kòlòsili de la. A bè anw ka so kò fè.

Jènèba ko :

- I jò, n ka taa n nyè da aw dògòkè kan.

Jènèba y'i kun bò kogo fè, ka a nyè da Bugòbali dalen kan. A jannen jirisun jukòrò. Jènèba nyè su Bugòbali kan, a si ma kòròya ni si ye. O jòyòrò kelen na, a y'i kan bò a ka jònmuso ma. A ko :

- Taa dunankè min dalen bè jirisun kòrò, i ka a fana ni fèn bèè dò kèmmè ye. I ka a fò ko ne ko a bisimila. A n'an bè kun. Ko jirikòròdunan tè. A n'o yòrò ka jan, i n'a fò sankolo ni dugukolo ka jan nyògòn na cogo min.

Jènèba ka kuma ma kun cè saba in fè. U girinna ka wuli, ka taa u ka sira fè.

U selen sow ma Bugòbali kèrè fè, u ma fèn fò a ye, a fana m'u nyininka. U y'u ka sow ta, k'u nyèsin u bùyòròw ma.

U taalen kò fè, hali u tun ma tunun kosèbè, kèlèbolo nana bin Jènèba ka dugu kan, ka Jènèba fa ka misiw, jònw ani nafolo bèè cè, ka taa n'a ye. Kulo bòra, tabale gosira, kèlèkècèw bòra. Daga wulila, sonkalama ma ye.

Dugu jèlen, Jènèba fa ka kèlèkèdenw seginra n'u bolo lankolon ye. U y'a sòrò, minnu ye nafolo ta, maga tè se ka kè u la. O kibaru sera Jènèba fa ma. O y'u to kunnasiri ni kamanagan na.

Bugòbali y'a ka so labèn, ka yèlèn a bala, k'i nyèsin Jènèba fa ma. A selen, a y'i kanto ko :

- N fa, cè fila dí n ma, n fana ka taa a lajè, ni n sera ka ko kè.

O fòlen minkè Bugòbali fè, bèè y'i jan ka yèlè. U ko :

- Nin ye kabako ye an fè bi ! Kèlèkècè ba kelen ni kò dèsera fèn min na, e nyògòn denmisèn ka a fò k'i b'o kè.

O kuma ma taa Bugòbali jiminsira fè. A y'i kanto u ma :

- Cè ba kelen ni misì ba kelen taara sira min fè, mògò tè fili o ma.

A y' i kòdon ka kèlèbolo magèn. Bugòbali tilenna ka taa, a sira ka taa. Dugujèda fè, a ye binkannikèlaw ka kèlèbolo ye fo yòrò jan. O y'a sòrò a fana sègèna. A jiginna ka bò so bala. A y'a ka tama turu a senyanfan fè, ka tila k'i da ka sunògò. Tile bòlen, binkannikèla kelen kununna.

A ko :

- A' ye wuli ! Nin ye kabako ye dè ! Tile bòra kòròn ni tilebin fè bi.

Kelen kununna, a ko :

- Tinyè !

Kelen wèrè kununna, a ko :

- Nkalon ! Cè dò de dalen bè jirisun jukòrò.

U y'o fò sabu tile bòtòla ja de binna tama min turulen don Bugòbali senyanfan fè kan, o fana kèra, i n'a fò tile wèrè.

Mankan cayalen, Bugòbali kununna. A y'i labèn joona, ka yèlèn a ka so bala, ka tila k'i nyèsin ñanaw ma. A natòla, u bè kan ka a lajè. Dòw b'a fò ko :

- Nin ye denmisèn ye, an man kan ka a faga.

Dòw ko :

- Hali n'an ma a faga, an b'a ka sanun n'a ka kèlèkèminènw minè a la.

U tora nin cogo in de la, fo Bugòbali sera u ma. Bugòbali selen u ma tuma min, a y'i kanto u ma :

- A' kuntigi ye jòni ye ?

U ko :

- I bè mun fò an kuntigi ye ?

A ko :

- N fa ka cikan bè n da ka a fò a ye.

Kuntigi y'i foosi ka bò, k'i kanto :

- Ne filè nin ye. Mun cikan b'i da ka a fò n ye ?

Ni i ye o cè ye, a disidalasiw bè kamalen kòrò siri, k'i ja

ñayi ! A nyè bilennen don, i n'a fò ni tile bèna bin. Bugòbali ko a ma :

- N fa ko n ka na a ka misiw nò fè.

A ko :

- I fa ni dalilu jumèn nana ?

Bugòbali ko a ma :

- Ne filè i kòrò. Ne de ye n fa ka dalilu ye.

A ko :

- Wa, misiw filè i kòrò. Ni i bè se, i ka taa n'u ye.

O fòlen minkè, Bugòba@li y'a ka sokè girin fo ka fòlòkò duuru, ka tila k'i nyèsin misiw ma. O kèlen, kèlèdenw y'u ka nègèw bon Bugòbali fan tan ni naani bèè kan. O ma sii den kelen tigè ka bò a la, a ma a tigè ka bò a ka so la. U bèè girinna ka yèlèn u ka sow bala. Bawo u y'a ye ko ko bòra tulonkè la, a kèra sèbè ye.

U ni Bugòbali y'a dadon nyògòn na. Tile b'a fò k'a bè kòròta tuma min, o y'a sòrò kèlè farinyana. Bugòbali bè dòw faga, a ka so bè dòw faga, dòw b' u yèrè faga. A ma bò kari la ka ntènèn sòrò. Sataw sara, jogintaw joginna, bolibagaw bolila.

Bugòbali nana i jò u kuntigi ma kokura, a ko :

- N fa ko n ka na misiw nò fè.

Binkannikèlaw ka kèlèkuntigi ko :

- Tinyè don. I fa ni dalilu sèbè nana. Nka fo e ni ne fana ka nyògòn sifilè.

Bugòbali ko a ma :

- O tè ko gèlèn ye. N'a mèènna, o bòra i yòrò.

Cè y'i labèn ka yèlèn a ka so bala. A ni Bugòbali ye kata ba naani cun a kan. Nègè ni kèlèkèminènw, fèn o fèn b'u bolo, o si ma tile ta. Fòlòkò tigèra tuma min, u y'u nyè boso nyògòn na. Kèlèmasa ko a ma :

- N denkè, i ka kèlèminènw banna wa ?

Bugòbali ko a ma :

- E dun ?

A y'i kanto ko :

- Awò, n ka kèlèminènw banna.

Bugòbali y'i kanto a ma :

- Wa, ne taw tè ban, fo n k'i su ye tuma min.

O yòrò bèè la, Bugòbali y'i bolo don a ka jufa la. A fa tun ye nsarakisè saba min d'a ma, a y'o bò k'o fili. Yanni u ka se dugu ma, u falenna, k'u bonya, k'u den, ka denw bonya, k'u mò. Bugòbali ye nsara den kelen tigè. Binkannikèlaw kuntigi nyè da o kan an'a ka waga wèrè, o si ma kòròya ni si ye. Bugòbali y'i da a kò kan. A sera a ma tuma min, a y'a bon ni nsara ye. Nsarakisè y'a kò sògò, ka taa bò a disi fè. A binna ka sa.

Bugòbali ye kèlèdenw nòbò. U kunna u la tuma min, a ko :

- A' y'a' kòsegin aw bòyòrò sisan. Ni min ko a bè boli, n b'o faga.

U bèè y'u kòsegin. U ye Jènèba fa ka misiw ani u ye misu minnu ta fan wèrè fè, k'o bèè bila u nyè. Ni i ye a nafolo ye, o ye caya dan ye. Ba, saga, misu, jòn, a bònnon don fan bèè fè. Hali cèkafili t'a ban. Bugòbali y'o bèè bila a nyè, ka tugu u kò, ka kunda Jènèbaw ka dugu kan.

U surunyalen, jama ni baganw caya fè, fòlòkò wulila, f'a ye kabakolo minè. Dugulamògòw y'o ye minkè, u siranna. U bèè bolila k'u yèrè nyini. U ko :

- Nin kèra ko ye an bolo. Cènin taara binkannikèlaw yuguba ka a kè an kan. Jènèba fa ni mògò damadòw dòn de tora dugu la.

O kèlen, Bugòbali ko jama ma :

- A' y'a' jò yan ka n kònò.

A taara dugu la. A selen, mògòw filila a ma, bawo mugu ni kisè y'a n'a ka fininw bèè fin. Dòw ko ale don, dòw ko ale tè. Jènèba fa k'a ma :

- E jòn don ?

A ko :

- Ne don, Bugòbali. N ni i ka misiw ni i ka bagan tòw bèè nana. N b'a fè i k'i ka jama weele, an ka taa so kò fè. U bè yen.

Tabale gosira ka mògò bolilenw bèè weele. U nalen, u bèè jèra, ka taa dugu kò fè. U selen, u y'a sòrò, kungokònòna fanw bèè ye misu, saga ni ba ye, fo nyè miiri dan.

O kèlen, jeliw y'u bin u fa cinyè kan. Mankan ye fanw bèè labò jeliw ka baramalikan na. Nafolo cayalen kojugu ye Jènèba fa ja wuli. A ko :

- N denkè, nin diyara n ye, a bonyana n ma. I bè nafolo in tila fila ye, i ni fan kelen bè taa i fa bara. Fan kelen bè to ne bolo. I b'a fò i fa ye ko n b'a fo, ka a tanun, ka a walenyumandòn. I b'a fò i fa ye ko ne ko a ye den wolo. Ko ni denkètigiw weelela, a ka laminèli kè, bawo e b'a bolo.

O kuma diyara Bugòbali ye fo ka a dama tèmè. A y'i kanto masakè ma, a ko :

- N fa, nafolo in tè tila. A bèè y'i kelen ta ye. Ne nana i denmuso ka baro de la. O ye bonya ni karama min kè n ye, o ye n fa. Sisan, n bè ko fila de nyini i fè, ni n y'a sòrò, a bè diya n ye kosèbè. A fòlò, i ka sira di n ma, n b'a fè ka segin. Bawo ni i ye dunan tenbaraba ye, don dò, i na a tònbaraba ye. A filanan, i ka n ka foli ni n ka walenyumandòn lase i denmuso Jènèba ma.

Masakè y'a laminè, a ko :

- I jèfèn tè anw fè yan. Nka, n b'a fè an ka se so kònò, i ka ji min, i ka sòrò ka sira ta.

Bugòbali ko :

- Faama, n ka ji ka kan ka min n bara. N niyòròji di jeliw ma. Wa, k'an bèn, ne taara.

O fòlen i kòrò, dò bolila ka taa a fò Jènaba ye :

- Ni i ma wuli sisan, i tè Bugòbali ye bilen. Bawo, a b'a fè ka kòsegin a bara.

Jènèba girinna ka bò. A ni Bugòbali ye nyògòn kunbèn. A

ko :

- Dunankè, i bè taa, ka a sòrò an ma k'an-bèn da nyògòn ye wa ?

Bugòbali ko :

- N ye foli di an fa ma, n ko a ka a lase i ma.

Jènèba ko :

- Wa, jigin. An ka nyògòn fo yanni i ka taa.

Bugòbali jiginna. Jènèba girinna ka da a kan. A ko a ma :

- Wa, i tè taa ka ne to yan. Bawo, e de ye ne cè ye.

U tora o nyògònsamali de la, fo Jènèba fa n'a ka mògòw y'u sòrò yen. A y'i kanto ko :

- Denmisènw, aw bè mun mankan la yen ?

Jènèba y'i kanto ko :

- Baa, ne tè to yan. Nin ye ne cè ye, n bè furu a ma.

Fa y'i kanto :

- Tinyè, nin ye i furukè ye. Bawo, a bè mògò furunyògòn bò, a bè mògò kanunnyògòn bò.

A tilala k'i nyèsin Bugòbali ma, ko :

- N denkè, kuma filè nin ye i kòrò. N b'a nyini i fè, i k'i miirinata fò nin kuma in kan.

Bugòbali ko :

- Nin tè baasi ye. N bè Jènèba fè.

A y' a bolo don a jufa la, ka sirabaraba bò, o falen sanun na. A ko :

- A' ye nin lajè, n'a bè furunafolo bò, a' ka furu siri.

O fòra cogo min, a kèra ten.

Furu sirilen kò, a ye Jènèba bila so kò fè, k'i kunda a faso la.

U selen, u y'a sòrò, tulon ni yèlè de kèlen bè k'u kònò. Bugòbali y'a dantigè a fa ye, ka tila ka Jènèba jira a la. Bugòbali fa ye Jènèba bonya, ka a karama, ka tila ka a fana fèn bèè dò ba kelen na.

O kèlen kò, a ye tabale gosi, ka a jamana bèè weele. Mògòw nalen, a y'i kanto u ma ko :

- N y'a' weele hèèrè de la. N b'a fè ka n ka masaya segin n denkè Bugòbali ma bi. Bawo, bangebaw bèè b'a nyini Ala fè, a ka fèn bò i la, min ka fisa i ye. Ala y'o kè ne ye. Bugòbali ye den ye, min bè se ka a fa nònabila, n'a y'o sòrò o bòra a ba jogo nyuman de la. Kabini n y'a ba ta don min, fo ka na a bila an bè yòrò min sisan, a ma deli ka n sòsò, don kelen, da kelen.

Jama bèè dinyèna ni faama ka ñaniya ye. U ye Bugòbali sigi masaya la. A n'a muso Jènèba y'u ka dinyènatigè tò kè hèèrè ni baden kònò.

Baro

- 1) Nin maana bè masakèden joli kan ?
- 2) Mun kèra u farakun ye ?
- 3) Mun y'a to ni Bugòbali ye muso sòrò ?
- 4) Ni muso bè furu a fè yen, cè bè mun bò furunafolo ye ?

Baabu 31

Dennin min tè sòn furu ma

N y'a da nin na : dennin dò, a ba n'a fa y'a di cè dò ma, a k'a t'o cè in fè. U y'a nègèn. A k'a tè cè in fè. U ye fèn bèè f'a ye, a k'a tè cè in fè. O tuma a kònyò dógòdalen, dennin ko pewu, ko walayi, ko kònyò tè kè, ko bilayi, ko kònyò tè kè, k'ale tè cè in fè. O tuma na cè in fana tagara a fò dò ye. U ye dumuni dò tobi barama kònò, ka dumuni in diya, ka di k'a la. Ale n'a tònnyògònninw bè taga sira min fè dógò nyini, u tagara dumuni in bila o sira fè. Olu tagatò dógò nyini dòròn, olu ye dumuni ye ten. Kelen y'a bolo don a la. O ko:

- #è ! aw tè na nin fèn dumannin nin filè ? Daga kelen min sigilen bè a yèrè ma, fèn min b'a kònò, a ka di dè ! Kelen wèrè y'a nènè. Dòwèrè fana y'a nènè. Ale fana y'i bolo don k'a dun. O

de kèra dunni ye fo daganin wulila a bolo fè. Daganin nòròla a bolo la. U y'a gosi, k'a pèrèn ka fèn bèè kè, daga dèsera, bògòdaga dèsera ka ci ka bò dennin bolo la. O tuma na dennin fana kasira, ka boli ka taga u ka so, ka taga ko :

n fa o n fa o tentenle ma ten
an tagara dògò nyini tentenle ma ten
an ye fèn dò ye tentenle ma ten
tò y'u bolo su tentenle ma ten
n yèrè ye n bolo su tentenle ma ten
daganin wulila n bolo fè n bolo
n bolo o n bolo n bolo o n bolo
fèn dumannin o n bolo

A fa ye fèn bèè kè ko daganin ka ci, daganin ma se ka ci. A ko ayiwa n den, ne kòni dèsera. I tè taga a jira i ba la ? Dennin tagara ko :

n ba o n ba o tentenle ma ten
an tagara dògò nyini tentenle ma ten
an ye fèn dò ye tentenle ma ten
tò y'u bolo su tentenle ma ten
n yèrè ye n bolo su tentenle ma ten
daganin wulila n bolo fè n bolo
n bolo o n bolo n bolo o n bolo
fèn dumannin o n bolo

Ba fana ye fèn bèè kè k'a bè daganin ci, a ma se. A ko, ayiwa n den i tè taga a jira i tènènmuso la wa ? A tagara a tènènmuso ka da la ko :

n tènèn o n tènèn o tentenle ma ten
an tagara dògò nyini tentenle ma ten
an ye fèn dò ye tentenle ma ten
tò y'u bolo su tentenle ma ten
n yèrè ye n bolo su tentenle ma ten
daganin wulila n bolo fè n bolo
n bolo o n bolo n bolo o n bolo
fèn dumannin o n bolo

A tènènmuso fana ye fèn bèè kè k'a bè daganin nin ci, a ma se. Tènènmuso ko ayiwa n den i tè taga a jira i kòròkè la ? A tagara a fò ko :

n kòrò o n kòrò o tentenle ma ten
an tagara dògò nyini tentenle ma ten
an ye fèn dò ye tentenle ma ten
tò y'u bolo su tentenle ma ten
n yèrè ye n bolo su tentenle ma ten
daganin wulila n bolo fè n bolo
n bolo o n bolo n bolo o n bolo
fèn dumannin o n bolo

Kòròkè fana ye ko bèè kè walasa daganin bè se ka ci ka bò dennin bolo la. A fana dèsera. A ko ayiwa n dògò i tè taga i cè fè yen ? A tagara olu ka da la ko:

hm o hm o tentenle ma ten
an tagara dògò nyini tentenle ma ten
an ye fèn dò ye tentenle ma ten
tò y'u bolo su tentenle ma ten
n yèrè ye n bolo su tentenle ma ten
daganin wulila n bolo fè n bolo
n bolo o n bolo n bolo o n bolo
fèn dumannin o n bolo

Cè ma kuma a fè. Ko ale tògò tè hm. Dennin y'a fò tugun ko :

hm o hm o tentenle ma ten
an tagara dògò nyini tentenle ma ten

an ye fèn dò ye tentenle ma ten
tò y'u bolo su tentenle ma ten
n yèrè ye n bolo su tentenle ma ten
daganin wulila n bolo fè n bolo
n bolo o n bolo n bolo o n bolo
fèn dumannin o n bolo

Cènin nin ma kuma a fè tugun. O ganna ka gan ka gan, dennin ko :

n cè o n cè o tentenle ma ten
an tagara dògò nyini tentenle ma ten
an ye fèn dò ye tentenle ma ten
tò y'u bolo su tentenle ma ten
n yèrè ye n bolo su tentenle ma ten
daganin wulila n bolo fè n bolo
n bolo o n bolo n bolo o n bolo
fèn dumannin o n bolo

O tuma na a y'o fò yòrò min dòn, a cè ko don. A donna. Cè ko i bè n fè wa ? A ko n b'i fè.
Ko i bè furu n ma wa ? A ko awò, n bè furu i ma. O tuma na, cè ye furannankala ta k'a da
daganin kan dòn, daganin bora ka bin ka ci poo !
N y'o ta yòrò min, n y'o bila yen.

Nabu Sakiliba

Baro

- 1) Nsiirin in bè jòn ni jòn kan ?
- 2) Ni muso ko a tè cè fè, a ka ca a la cè bè mun kè ?
- 3) Aw sigiyòrò la, furu bè kè cogo di ?
- 4) Mun bè fòlòfòlòfuru ni sisanfuru cè ?
- 5) Aw hakilinata ye mun ye diyagoyafuru la ?

Baabu 32

Foyi tè limaniya bò

Fòlòfòlò, saya tun bè na a sara mògòw la. O tuma mògòw limaniyalen tun don. U tun bè Ala dòn, u bè kira dòn. U tun bè sun Ala ye, u be seli a ye. U tun bè kaari dinyè kò. O la sa, don dò saya nana fulawèrè dò la. A nana se du dò ma, a donna o kònò. A ye nyininkali kè, a ko aw bèè la jòn ka kòrò ? O y'a sòrò fulacèkòròba n'a denw n'a mòdenw sigilen don. Saya dun man di cèkòròba ye. A tora a b'a denkòròba lajè, den fana sirannen bè fa lajè. Saya jòlen don a bè k'u lajè. Sòònin fa ko :

- Ne de bè kòrò ye n'o tè Hamadi yèrè mèenna wèrè la dòònin ! Kabini o kèra, saya ko k'a t'a sara bilen, k'a bè bala an bèè la sabu ko mori cayara, ko alanyèsiranyabaga dògòyara, ko selila cayara, ko silamè tò tora damadamanin ye.

I. Mayiga

Baro

- 1) Saya kèlen ka nyininkali kè, mun na u bèè la cèkòròba ma kuma ?
- 2) Denkè tun bè k'a fa lajè mun na ?
- 3) Saya ka cun an kan waa, a k'a sara an na, jumèn ka di aw ye ?
- 4) A fa ye min fò, o kòrò ye mun ye ? Aw ko cogo di a la ?

Baabu 33

Mali jiko

Jiko ka gèlèn Mali la kosèbè sabu bòda tè Mali ni kògòji cè fewu. Ala barika la baji belebebeba fila bè an ka jamana kònò. Nin ba belebele ninnu kèlen don an ma sababu nyuman ye.

K'a ta kabini Manden b'a ka mandenya la tuma min fo bi, nin baji ninnu ma deli ka ja fòlò. A baji kelen tògò Joliba, kelen dò tògò Senegali.

Baji fòlò n'o ye Joliba ye, ale janya ye bamètèrè 4200 ye. A baju bè Laginè Futa Jalòn kulu la. Joliba bè woyo jamana naani de kònò sani a ka se a dan na n'o ye Atilantiki kògòji ye. O jamanaw ye Laginè, Mali, Nizèri ani Nizeriya ye. Babolo duuru de bè fara a kan an ka jamana kònò : Sankaranin, Banin, Baninfin, Bajè ani Bawulen. Ni Joliba nyògòn ka ca dinyè kònò, a bè jate farafinna ba belebelew fè.

Senegali janya ye bamètèrè 1700 ye. A fana baju bè bò Laginè nka ale bè bò Mamu dugu lamini de la. A bè woyo dugu naani na : Laginè, Mali, Moritani ani Senegali. Ale fanba bè woyo an ka jamana in de kònò. A bè woyo ka taga Mali tilebinyanfan fè. Bafin, Bakòyi, Bawulen ani Faleme de bè fara a kan k'a sanga bonya.

Nin ba fila bè jòyòròba la Mali kònò k'a ta sòròko la ka taga se sènèko ni mònni ni baganmara ma, fo ka taga a bila taama la, ba ninnu bè nafaba nyè an ye nin bèè la.

Fèn min ye taamako ye, kurunw be boli nin ba kelen kelen bèè kan samiya fè. Joliba min ka jan, taamasira fila de bè a la k'a sababu kè farakuru ye :

Fòlò bè bò Kulukòrò ka taga fo Gawo. Kurun belebelew de b'o sira taama. U bè tèmè duguba damadòw la i n'a fò : Segu, Marakala, Mooti, Direyi, Tumutu ani Gawo.

Filanan bè bò Bamakò ka taga Kankan, Laginèjamana kònò ; ale mògò man ca, nka jagokèlamuso dòw bè taaakasegin kè a kan.

Bibi in na, kurunba tè boli Senegali kan k'a sababu kè faraw ni jidèsè ye. Nka baara damadòw bè sen na, minnu bè na kè sababu ye k'a kan taama nògòya.

San kalo tan ani fila, kurun misènninw bè boli an ka nin ba ninnu bèè kan n'o ye bosow ni sòmònòw ka mònnikèkurunw ye.

An k'a dòn ko ni farakuru ninnu bè taama gèlèya an ka jamana kònò baw kan, u bè kurandilansow jòli nògòya. Selenge barasi jòra o hukumu de kònò (Joliba kan), ayiwa Manantali barasi fana bè ka jò (Senegali kan).

Kabini san yirika, jimarabarasi damadama jòra Mali kònò malosènè ta fan fè Marakala ni Mooti, minnu bè k'an ka jamana dèmè kosèbè dunkafa ni bònògòla sira kan.

Ko n'i y'i sigi ka Mali bonya lajè, k'i yèrè nyininka ko ni nin babolo fila ninnu tun tè an ka jamana in kònò, k'a tun bè kè cogo di ? O yòrò la, i bè masaya segin Ala ma k'a fò ko ko si kòròntan tè.

I. Mayiga

Baro

- 1) Aw bè baji jumèn ni jumèn dòn Mali kònò ?
- 2) Kurun bè se ka boli Mali baw kan tuma jumèn ? Ka taga min ?
- 3) Nin baji ninnu bè nafa jumèn lase Mali jamana ma ?
- 4) An ka baji ninnu bè bò min, u bè taa min ? U bè tèmè jamana joli la ?

Baabu 34

Ci

Konkankokònòw wulila, baninkònòw kasikan bòra, ko dò tuma sera. Nin wagati la, bamananden bèè ni sènèkèla bèè bè wuli ka dabakala ta ka foro sègèrè. Bamananw ko bòrò lankolon tè jò, ayiwa ko n'i y'a mèn ko jònnin kunnandi, i ka a fò ko sababu nyuman. Dinyè ko si sababuntan tè. Mali y'o de dòn k'o faamu. O la kabini Mali kèra Mali ye, sènè ma kè bolokòfèko ye.

Mali ye sènèkèjamanaba ye Afiriki kònò. Maliden kèmè o kèmè kan, i bè taga a sòrò 60 fo 70 ye sènèkèla ye. O b'a jira ko sènè ye koba ye Mali kònò. Ale de ye Mali sòròfèn fòlò ye.

Sènèkow bè cogo di Mali kònò ?

Mali de tun ye Afiriki tilebinyanfan bondonba ye sani jamana k'a ka yèrèmahòrònnya ta. Nyò ni kaba ni malo tun y'an ka sènè fanba ye. U tun bè sènè kosèbè, wa u tun bè nyè fana. Kabini san 1972, ja kologèlèn dò nana i sigi an ni kan an ka jamana kònò, a kèlen tè ka tò si to an na : sènèkèlaw bè sènè kè, sanji tè na ; balo tè sòrò ka dunkafa bò, kuma tè k'a tò feere kò kan. Baganmara nagasira bindèsè ni jidèsè bolo.

Ja de digira Mali la n'o tè baaranin kèra sènèko fan fè mènè : fòlòfòlò, sènè tun bè kè dabaninkurunin de la nka bi, misidaba de ka ca mògòw bolo, wa tarakitèri yèrè bè dòw bolo. Tubabunògò donna an ka forow kònò, wa don o don a bè caya ka taa.

Mali kònò bi, ci tilala sifaya fila ye : forolacikè ani nakòlacikè :

- sènè bè kè foro la samiya fè. Forow ka jan so la. Nyò ni kaba ni tiga ni finin ni malo bè sènè a kònò, n'olu y'an ka dumuni kologèlèn ye ;

- nakò bè se ka sènè wagati bèè, nka a ka ca tilema de fè, sabu ale ka jiko man bon ka forow ta bò. Sònni b'ale nyè, wa a kònòfènw mò ka di fana ; a yera k'a fò ko nakò man kan ka kè bolokòfèfènw ye an ka jamana kònò k'a sababu kè nakòfènw nafa ye mògòw ka balo la, ani nakò yèrè baara nògòya ye, sabu a denw bè mò joona.

Bibi in na, faso kèlen don ka cikè ni cikèlaw dèmè operasiyònw ka sira fè. Sabu an k'a dòn k'a fò ko operasiyònw ka baara ye ka sènèkèminèn labila sènèkèlaw ye, ka sènècogo nyuman f'u ye, k'u ladònnya, k'u kalan, k'u lafaamuya sènèkow kan. Operasiyònw ka baara kologirin kèra dunkafa ni sòrò yiriwali de ye sènèkèlaw bolo. O kama, Kibaru kalan kèra fènba ye u bolo k'a sababu kè a bè dèmè min don sènèkèlaw ye nyògònfaamusira kan. Operasiyòn ninnu ka baara bèè ma sira sòrò nka, an hakili la, u bè sira nyuman kan. Bamananw ko : degedege de bè kònònin se panni na.

I. Mayiga

Baro

- 1) Baara sifaya jumèn ni jumèn bè kè Mali la ?
- 2) Nin baara ninnu na, sènè jòyòrò ye jumèn ye a la ?
- 3) Ci bè kè Mali la cogo di ? A bè kè ni minèn jumènw ye ?
- 4) Ja ye mun tinyè Mali sènè ye ?
- 5) A bè fò ko sènè tè bolokòfèfènw ye, ko ni i b'a fè jamana ka bò nògò la, f'i k'a kònò dunkafako de nyènabò fòlò. Aw ko cogo di a la ?

Baabu 35

Boribaro

Farikolonyènajè sifaya caman bè kè Mali la. K'a ta boli la ka ta se nègèkurufili ni panni ma, fo ka taga a bila bololantola ni sennantola ni nònni la, nin bèè dò bè kè an ka jamana kònò.

Kòròlen, farikolonyènajè sifaya wèrèw tun bè kè Mali la n'o dò ye bori ye. Fòlòfòlò, bori, ni dòw b'a f'a ma ko boribaro, o tun ye koba ye. Dògòkun o dògòkun, kin denmisènw bè fara nyògòn kan ka nyènajè kè. O nyènajè sen fè, denmisènw b'u fanga lajè nyògòn na. O tuma bori tun tè kèlè ye. N'o kèra, filanma filanmaw bè baari cè. Ni min sera u bèè la, fo boribaro wèrè, o bè kè kuntigi ye.

Sanyèlèma o sanyèlèma dugu kin kònò, barita ñanaw bè nyògòn sòrò kènè kan. Aa! nin su ye suba ye sa ! Bilakoro falenw ni kamalenkòrò kògòlenw damadama bilalen nyògòn na. O b'a sòrò dunun b'a la ka sankalima, npogotigiw ka tégèrè tè kòtigè, bèè b'a la k'i labèn sabu sebaga ni mògò tè kèlè muso nò fè bilen o, ale ta kèra yòrò ye.

Ni baarita bè daminè, denmisènw b'u jò k'u nyèsin nyògòn ma, k'u fari bò nyògòn na sani a da ka se u ma. O b'a sòrò ni min sirannen tè, jòrònin b'o la mènè.

Boribaro kèyòrò la maa tè dimin, maa tè maa wòyò. Bèè b'i sekonin de kè. Ni bori banna, o b'a sòrò sebaga dònnà. O tuma bèè bè sòrò ka taga dumuni kè, ka ji min, ñaaraw k'a tò don nsana na.

I. Mayiga

Baro

- 1) Boribaro ye mun ye ?
- 2) Musow jòyòrò ye mun ye boribaro la ?
- 3) Boribaro bè kè tuma jumèn ?
- 4) A bè fò San ko boribaro, aw ka dugu la a bè fò cogo di ?
- 5) Aw bolo, boribaro ye nyènajè ye waa farikolonyènajè don ?

Baabu 36

Gesedala

Gesedala caman bè Mali kònò. U bè bò yòrò sifaya caman fana la : kòrònfèmògòw b'a la, bamananw b'a la. Nin gesedala ninnu bè se ka ye Mali fan bèè nka, fòlòfòlò, u tun bè sòrò an ka jamana dugu misènninw ni bugudaw de la. Sisan, kabini ja nana, u caman bè sòrò Bamakò ni duguba wèrèw kònò. O de la Bamakò, u caman bè sigi jiriw kòrò kinw kònò. Gesedalaw tun bè na dugubaw kònò tilema de fè sabu sènèkèlaw de don. U t'u yèrè sòrò fo ni samiya banna. N'u nana dugubaw kònò, u bè baara kè mògòw ye, n'o ye finin dali ye. Sabu n'a fòra gesedala, o ye mògò de ye min ka baara ye fininmugudilan ye. A bè finin dilan bèè ye nka, a ni musow de ka di sabu olu de bè s'a ma.

Ni kòòrisènè ye cèw ka baara ye, musow de bè kòòri kolo bò, k'a wurusi, k'a parata ka sòrò k'a fale bò. U bè se gesedala ma n'o fale de ye a k'u ka finin da.

An ka a dòn ko ni gesedalaw cayara dugubaw kònò, mògòw ka dalifininnyèci fana cayara. O la sa bibi in na, gesedala nyumanw bè weele fo dugu ni dugu. N'u nana min ka weele la, u bè jiggin o tigi de kan. Wa u balo n'u musaka bèè b'o tigi de fana kan fo ka taga se u ka sògòmaworow ma.

Ni minnu ma na weelekan na, olu bè finin da k'a feere walima u bè se u jatigi kòròw ma.

Dalifinin kèlen don sangawuliba ye musow bolo bi, nka, u tè kòòriparata fè. O la sa, u bè taga gaari san sugu la ka taga a di gesedala ma. U bè sòrò k'u ka finin nyèfò a ye.

Geseda man gèlèn nka f'i k'a dege de. Gesedala ma ka di kosèbè, wa a bè wari caman fana sòrò. O la sa, bi baarakogèlèya in na, a ka kan an nyèmògòw k'a lajè geseda bè se ka fara an ka jamana baara kòròtalenw kan cogo min faso dèmèli la a ka nyètaasira kan.

I. Mayiga

Baro

- 1) A bè se ka fò ko geseda ye baara ye waa fasiya don ?
- 2) O tuma, jòn bè geseda kè ?
- 3) Mun bè gesedala ni fininkala cè ?
- 4) Jòn ni jòn bè dalifinin don Mali la bi ?
- 5) Bibi in na, geseda bè se ka mun nyè Mali ye a ka bònògòla sira kan ?

Faamabulon

"Segu sikòrò ani balansan do. Balansan ba naani, balansan kèmmè naani, balansan binaani ani balansan kòkurunin kelen. Ko dugulen bèè t'a yòrò dòn janko dunan". Nin ye Segu dugulen tògò de ye ni jeliw b'a majamu n'a ye.

Segu tun ye duguba ye Manden. Fòlòfòlò bèè tun b'a masakè dòn wa bèè tun b'a bonya. Segu tun ye sènèkèduguba fana ye min tun bè mògò caman balo. A ye tògò caman sòrò a masakèw n'a cè farinw kama. O sababu la nyinè tè se ka kè Segu kò an ka bi Mali kònò.

Faama caman sigira Segu nka, Kulubaliw de fòlò tun bè yen. Olu kò fè, Jaraw ye fanga ta. O Jaraw la, masakè saba de tògò bonyana kosèbè : Ngolo Jara, a denké Mònsòn Jara ani a mòdenké Daa Mònsòn. Daa de ye tògò sòrò ka tèmè a mansa ninu bèè kan ka o sabu kè a ka walew ye. Daa Mònsòn ka fanga kònò, Segu bonyana f'a ka taa a fò a bonyana. A sera Segu kèrè fè dugu misènnin bèè la : a ye fulaw mara Maasina, ka bamananw mara Segu, ka a ka mara se maninkaw ma fo Samanyana ; jeliw k'a ma ko ji tigi, maa tigi, se tigi, haju wasa.

Sògòma o sògòma, jeliw ni nkònin ni dònkili de bè na Daa ni sògòma k'a sènsèn f'a ka bulon kònò. Ni Daa bè tèmè, ayi! mago wèrè tè masòrò mènè ! Bèè de b'i jò, fo dòw yèrè b'u nyòngiri walima k'i kun biri.

Faama tun bè sigi a ka bulon de kònò. Mògòw bè na a sòrò yen de, mògòw bè na a fo yen de, mògòw bè n'u hajuw% n'u hamiw f'a ye yen de fana. Ni dugu jèra ka ban kòni, Daa ka bulon tè lankolonya bilen, mògò de bè na wagati bèè u magow la, olu ni kòròsigiw tè kelen ye, jeliw ni tònjònw t'o la. Bulon kelen in kònò, kiiri tun bè tigè yen, kèlèw tun bè ban yen. Nyòdòlò tun bè min yen, kamalenbaro tun bè kè yen. Nka, an k'a dòn, cè bèè tun tè don Daa ka bulon kònò k'i fèrè dè ! N'o tè tònjònw b'i kun ci k'i da fara, foyi tè bò a la : fali sara, boci banna.

I. Mayiga

haju : hami, miirinako, kunko min b'i da la.

Baro

- 1) Segu ye fuladugu ye waa, kadòdugu don waa, bamanandugu don ?
- 2) N'a fòra Segu bi, aw hakili bè jigin mun kò ?
- 3) Aw bè Segu faama jumènw dòn ?
- 4) Aw bè masakè jumèn wèrè dòn Mali la ?
- 5) Mali masakèw bèè la, jumèn ye u la dawulama ye ?

Baabu 38

Jònkòlònninmaana

I

Daa Mònsòn ye Segu faama ye. A ka fanga ka bon, nka dugu dò bè yen, n'o tògò ye Jònkòlònnin ye, Segu faama ma se o la. Jònkòlònnin ye cèfarindugu de ye. Nin don, Mariheri bè a kun na.

Daa Mònsòn de ye a ka kèlèbolo fara nyògòn kan
ko u ka taa a ka disòngò nyini sahelì
Jònkòlònnin y'i da u nyè.
«, a ye Bakòrò Mònsòn ka kèlè tinyè Jònkòlònnin
u ma sahelì sòrò
Segu ni kasi nana
ka na u da Daa kòrò Segu.
A ko Jònkòlònnin ye kèlè tinyè Bakòrò Mònsòn

a ko Kòlònjugujiri bè yen
Cèkòròbabugònci bè yen
Nturanin Farinman bè yen
Nkilinti Nkòlòntò bè yen
jaa Jònkòlònnin ye dondoliso ye
jaa Jònkòlònnin ye bunteninso ye
jaa kabako kèra Jònkòlònnin.
«, o mènnon Bakòrò Mònsòn fè
n'o ye Daa Mònsòn ye
a nana ka na a ka cèdenw fara nyògòn kan Segu

a ko kèlè n'a tigèbaga tè fara diya la
a y'a fò a ka kèlètigi ma
a ko ne b'a fè
a' ka taa Jònkòlònnin minan ta
Jònkòlònnin n'a kònofèn bèè ka n sòrò Segu yan
a' ka Mariheri nyènama minè
a' ka na n'a ye
n b'a kè ka n ka boli jugu naani sòn
Makungoba ani Nangoloko ani Kòntara ni Binyèjugu
n b'a kè k'u sòn.
«, Segu fadenkèlè y'i labèn
kèlè wulilen la
n'u ye ba tigè
a ye mugu sènsèn ka se Jònkòlònnin na.
Jaa Jònkòlònnin tè minè
Segu ni Jònkòlònnin ye poyi kè
poyi ni payi
nègè sèngèrèn dò b'a ji min
a t'a nyaga nyimi
kèlè man di jitò la
u ye Segu ta
Segu y'u ta
a ma nyè min kò
a kèra o ye
tònjònw y'u kò da
Jònkòlònnin y'u bilasira
i n'a fò kununko bòra bi la.

«, dimin donna jitigi la tuma min na
n'o ye Daa Mònsòn ye
n'a ni dimin y'i da Segu
a dalen a sidalan kan a nana ka na i miiri
min bè se ka Jònkòlònnin dimin bò ale la
a ko Jònkòlònnin ye mònè min don ale la
mònè tè bò habada
kèlè n'a tigèbaga tè fara diya la
« Daa nana ka na a ka moriw n'a ka cènmasaw fara nyògòn kan
a ko moriw ma ko u ka a lajè
ani u ka cènmasaw u ka a lajè
Jònkòlònnin bè sòrò cogo min na ka a di ale ma
n'a b'a sago kè Jònkòlònnin na
n'a bè Jònkòlònnin Mariheri minè
n'a bè Kòlònjugujiri sòrò
n'a bè se ka Nturanin Farinman minè
n'a bè Cèkòròbabugònci sòrò cogo min na
a ka moriw n'a ka cènmasaw ka olu nyini k'o d'a ma
n'o tè Jònkòlònnin ye dimin min don ale la
o dimin tè bò habada
kèlè n'a tigèbaga tè fara diya la.
Daa ka moriw donna kaliwa la
tile wolonwula
moriw bòra
u nana ka na
u ko Jitigi
ani Maatigi
anw ye fèn de ye Jònkòlònnin na
n'a kan ka Jònkòlònnin sòrò
i b'i jija
ka jakuma bilenman nyini
ka murufèbilendulòki don a la
ka murufèbilenkulusi don a la
ka murufèbilenfugula don a kun na
ka kolonkisè saba siri a kan kòrò
Jònkòlònninkaw ka aladelikòlòn min bè yen
n'u ka sirikòlòn don
i ka taa o jakuma bila

kòlòn in kònò
n'o kèra
i bè Jònkòlònnin sòrò Daa Mònsòn
nka n'o ma kè fara Jònkòlònin na
i tè se u la habada.
«, a ka cènmasaw nana
olu seginra
o kan kelen kan.
U ko Jitigi
ani Kèlètigi
Babilimasa
i b'i jija
i ka jakuma bilen nyini
i ka murufèkulusi don a la
i ka murufèdulòki don a la
i ka murufèfugula don a kun na
i ka kolonkisè saba siri a kan kòrò
i ka a di i ka tònjònw ma
u k'u jija
ka a bila Jònkòlònninkaw ka dugucamancèkòlòn in kònò
n'o kèra
i bè Jònkòlònnin minan ta
nka n'o ma kè fara Jònkòlònnin na Daa Mònsòn
i tè se habada.
« o saraka bòli dun ma diya sa !
Jitigi mana jakuma bilen min minè
n'a donna n'o ye
a ka cèsò kònò
n'o ye Daa Mònsòn ye
n'a y'a ka saraka da o kan
n'a ye murufèdulòki don a la
ka murufèfugula don a kun na
ka murufèbilenkulusi don a la
n'a y'a ta
ka a di tònjònw ma
u ni kèlèbolo
ko u bèna a bila Jònkòlònnin
o tè bèn.

« Jònkòlònnin kèlè nyè mana da u kan
a bè kè ikomi dikisè tugura u la
a bè kè ikomi ñunun cunna Segu kan
u bè nyògòn dan poyi ni payi la
kala tabaga ni kala dabaga
Segu bè Jònkòlònnin bila i n'a fò kununko bòra bi la
u b'u bilasira tugun
u ye sanji wolonwula kè o la
tilema wolonwula u bè nyògòn na
u y'o de kè
kèlè n'a tigèbaga tè fara diya la.
Daa ko ale tè fara Jònkòlònnin na
Jònkòlònnin ko ale tè siran Daa nyè habada !

Baro

- 1) Mun ye Daa Mònsòn ni Jònkòlònninkaw se nyògòn ma ?
- 2) Segu ni Jònkòlònnin ye kèlè fòlò min kè, o kèlè kèra cogo di ?
- 3) A tun bè fò Segu kèlèdenw ma cogo di ? A bè fò aw sigiyòrò kèlèdenw ma cogo di ?
- 4) Kèlèmasa joli tun bè Jònkòlònnin ?

II

Don dò, fulakè cè farin dò nana Segu, a tògò ko Silamakan. O Silamakan nyè ma bò muso si fè Segu dugu kònò fo faama ka baramuso Nyèba. A sira Nyèba fè. O ye Daa lakari kosèbè ! Fanga tigi sera a yèrè la, a ko Silamakan ye cè farin ye, a ye Jònkòlònnin kofò a ye. Fulakè ja farin sònna. A ni kèlèkècè damanin dònò wulila k'u nyèsin Jònkòlònnin ma.

«, Silamakan ma kuma sa
fo tile gannen na.
Tara tile wariwari fè
a y'a dòn sa
u ka cè farin wolonwula in
u bè nyògòn sòrò
buloncamancè kònò tuma min na sa

u ka npariso kun na
a y'a to fo o wagati sera.
Tile bè kun cè
a ko tònjònkè cèkòròba in ma
aw ka n kònò soforo la yan
a' ka n dontò ye
ni n donna tuma min na
a' ka segin ka taa a fò Daa Mònsòn ye Segu
Silamakan kòni donna Jònkòlònnin
a bè bò wa
anw t'a dòn
a tè bò wa
anw t'a dòn
n'o tè an y'a ye a donna.
«, cè farin wolonwula in
n'u bè u ka npariso kun na
n'u bè npari bò
u b'a fò kumunkòròseri
u nyamakòròseri
u kumunjatigi
ani balansando
olu bè kumun cè la
cè tè kumun u la habada
olu wolola nsira kòrò
ka mò ntomi kòrò
da y'u seere ye
u b'u da soro la
u b'u da ji la Jònkòlònnin kònò
dafila dalen b'u sen kan
bamadaw% bè u kun na ani kunkoronw.
«, Silamakan de y'u to o la sa
ka ta bila a ka sokè la
a y'a fininforon
ka a baraforon
a nana ka na a sama
npariso camancè la
a ye nègèw d'a ma
sokè y'i nyòngiri

npariso la
a ye nègèw d'a ma
sokè galabasara ka wuli k'i jò
a y'i yuguyugu.
Jònkòlònnin cè farinw ko
nin ye jinè ye waa
tari nin ye mògò ye ?
#è, mògò min ye se ka nin kè Jònkòlònnin yan
f'an ka a kò ye fòlò.
«, o Silamakan
a nana ka na don
dugu kònò
a y'i nyè mununmunun
a y'i to ka kòlòn ye
a n'a ka sokè sinna kòlònda la
o taara i jò kòlònda la.
«, bilakoro kè mè wolonwula sa
u y'u banban ni kalaw ye
kalaw bè dan
Silamakan na
u tè don a la habada
nègèw t'a minè
kala kerun o kerun
a bè dan Silamakan ma
nègèw t'a minè
a t'a ka so minè.
«, Jònkòlònnin cèw wulila
minnu mana nègèw kerun o ma
nègèw tè Silamakan minè habada.
«, o Silamakan de y'i kanto
a ko Jònkòlònninkaw
a ko ne nakun ye
a' ka sarakako ye
a' ye saraka min komèn
ko Daa bè ka a sòrò Segu
a bè na a bila
a' ka dugucamancèkòlòn kònò
a ye san wolonwula de kè

n'a y'a di a ka tònjònw ma
olu bè taa a bila bin na
u bè na nkalon tigè Bakòrò Mònsòn ye
ko u nana ni saraka ye Jònkòlònnin
ka a sòrò u ma na n'a ye
u bè siran
ne Silamakan n tè siran habada
saraka nana n bolo
a' bè jòrò min na
o de bè ne Silamakan bolo
n'o ye jakuma bilen ye kòni.
«, Silamakan de ye jakuma bilen ta
a ko jakuma bilen
e de nana ne bolo
Daa ka moriw
a n'a ka cènmasaw
olu de jèra
ka saraka da e kan
k'i ta k'i di Daa Mònsòn ma
o k'i ta k'i di ne ma
jakuma bilen
i ye Jònkòlònnin cisaraka bò o
i selen kò kòlòn in kònò
ka Jònkòlònnin ci
jakuma bilen
i tè a cisaraka bò
i selen kò kòlòn in kònò
ka Jònkòlònnin dagakolonci
ka a filenkolonci
mògò y'o kè Ala k'o kè.
A ko wa Jònkòlònninkaw
a' ye se min na
a' y'o kè
ne de ye Silamakan Ardo ye.
« bilakoro kè mè wolonwula in
olu ka kala banna kerun la
kala ma sokè sòrò
a ma Silamakan yèrè sòrò habada

nègèw bè dan Silamakan na
u bè da dugu ma
nègè tè Silamakan minè.
« a ye saraka da jakuma bilen in kan tuma min na sa
Silamakan y'i kanto@
a ko jakuma bilen
i taatò ye nin ye
kòlòn kònò nin ye
n'o ye Jònkòlònninkaw ka siritinyèkòlòn ye
mògò ye siri ninnu tinyè
Ala k'u tinyè
mògò m'u tinyè
Ala k'u tinyè.
Jakuma bilen
i bin kò kòlòn kònò
ka Jònkòlònnin dagakolonci
ka a filenkolonci
ka binjasa jò a da la
Ala k'o kè.
A y'i cè ka bò jakuma bilen kòrò
a y'a bugubuguma

Jònkòlònninkaw ka aladelikòlòn kònò
jakuma binna kòlòn kònò
Jònkòlònnin siri tinyèna.

Baro

- 1) Daa ye Silamakan ci k'a ka mun kè ?
- 2) Aw bè Jònkòlònnin saraka dòn wa ?
- 3) Daa ye fura ta Jònkòlònnin kama sinyè joli ?
- 4) Aw miiriya ye mun ye moriw ni domaw ka kumaw la ?

Silamakan kèlen ka Jònkòlònnin siri tinyè, a ni dugu cè farinw karila nyògòn na. A y'u faga. A sòròla ka taa kuma nyèfò Segu faama ye Segu. Bonyèw kèra a ye, jònw dira a ma, Daa Mònsòn ka baramuso yèrè kofòra a ye. Nka fulakè kamalen ma sòn nin si la. Daa lakarila tugun Segu dugu kònò.

Maatigi ye kèlèbolo bila ka taa Jònkòlònnin ci. Nka u ma Mariheri sòrò. Mariheri tun ye bamanankè farin ye, a ye saya fisaya malo ye.

Jaa Segu faama ma nyinè. Jònkòlònnin cilen, a y'i nyèsin Silamakan ma, cè kelen min sera ka taa a fadenya Segu kònò, ni ka a da to a la. Faama ye kèlèbolo minnu bila ka taa Maasina Silamakan kama, olu ma se a la. Cèkòròba dònnikèla dò ye Silamakan kala fò a ye, n'o ye ka binyè baaralen don yefege bolo ye...

Silamakan seginra o de la sa
ka n'i jò a ka ntomi in kòrò
a ye ntomi bolo minè
a b'a yèrè majamu.
A ko ne Silamakan
ne de ye tu ye Maasina
ni mògò bè boli
i bè don tu kònò
tu tè boli
ka don mògò kònò
ne wololen kò
ne ye fula minnu sòrò dinyè na
olu kèra n nyèsigi ye
n bangenen kò, minnu nana
Ala y'olu kè n sama ye.
Ne Silamakan Dikò
n kelen ye Segu bilasira.
«, yepege in de y'a to o la sa
ka binyè bila a la
binyè nana ka na bin
a numankamankun kan.
Silamakan yèrèyèrèla a ka sokè bala
a y'i kun jan k'o lajè
a ko e y'i cikun nyè
nka e yèrè t'a lakali

a tò na fò e kò
a ye nègèw d'o ma
o ni ntomibolo farala nyògòn na
o nana a kun fè.
«, a ye binyè in bò sa
k'o minè a bolo
a ni binyè de nana
fo a ka dukènècamancè la.
A ka musow y'a ye
musow kulela.
A ko aw bè kule min na
a ko o kèra
a ko da min bè ne na nin ye
a tè n to
nka ne bè sa bi.
N salen kò fè
ne ye n ka Pulori bila
ka taa Kunaarè
n'a nana

n'a' y'a to
a y'a dòn
o fana bè sa
o tuma na
a' bè nyènafin kosèbè
ne tè yen
Pulori tè yen
an denw bè kè fala ye dè.
A' kana kasi
a' kana a to Pulori ka a dòn ka a fò ne Silamakan sara.
A donna k'i da tuma min na
Silamakan ka mògòw sira a kun na.
Fajiri
dononw kannyè fòlò
bi ma a to Silamakan ye dinyè to
Silamakan taara kiyama ten.
O tuma na Maasina bèna a sutura tuma min na
u ye kaburu biwòdòrò de sen

a kaburu biwòòrò
Segu kana a dòn a bè min kònò
u kana a donyòrò kelen dòn.
U ye kaburu maninkèmè sen a kelen ye
Silamakan kelen ye.

Baro

- 1) Mun na Daa Mònsòn b'a fè ka Silamakan faga ?
- 2) Segu ni Silamakan ye kèlè minnu kè, jòn kèra sebaga ye ?
- 3) Aw bè kèlèmasa jumèn ni jumèn dòn Mali kònò minnu ye tògò sòrò iko Kunba ka Silamakan ?
- 4) Silamakan tun bè bò dugu jumèn na ? Siya jumèn don ? Aw bè siya jumèn ni jumèn dòn ?
- 5) Bamananw ko nègè bè nègè tigè. Aw ko cogo di o la ?

Baabu 39

Ji nyèci

Nafa jumèn bè ji la ?

farisogo kònò :

Ji ye nyènamaya taalan ye. Ji bè joli la, a bè daji la, a bè sugunè la, a bè wòsiji la. Mògò fari fan bèè ye ji ye. Ni mògò min girinya ye kilo 72 nyògòn bò, i b' a sòrò kilo 50 ye ji ye. Baga min bè bò mògò fari la, o бага bè bò ji fè, wòsiji walima nyègènè la.

minni siratigè la :

Mògò ka kan ka litiri fila wali saba min don o don. O ji bè sòrò nimafènw na, a bè sòrò dumunifènw na, i n'a fò jiridenw, walima nakòfènw. Jiminbaliya bè se ka mògò faga, ka a da farisogo jintanya kan.

farisogo kan :

Mògò bè nyòn i fagonfagon fè, nka i bè nyòn wolo fana fè. Wo misèn minnu bè wolo kan, wòsiji ni farinògò bè bò olu fè. Ni nògò cayara farisogo la, o wo misènw bè geren. O bè wo bali ka nyòn.

du saniyali siratigè la :

Mògò mago bè kè ji la ka i ko, ka tobili kè, ka dukònòfènw saniya, ka sènèfènw ni baganw balo, ka so jò.

Ji minta bè sòrò cogo di ?

ji minta cogoyaw :

Ji minta nyè bè yeleyele, kasa t'a la, diya ni goya t'a la, awa a sumalen don. Ni i b'a fè ka a dòn ni nin ji masina ye ji minta ye, wali ni ji minta tè, a nyini fòlò i ka a bòyòrò dòn.

Ni ji poyilen don : a ka ca a la, o bè se ka min. Ni kululaji bè poyi, a saniyalen don. Bawo, a bè dugujukòròji dunman na. O dun sènsènnen don cèncèn nyèmisen fè. O ji bè se ka min, n'a y'a sòrò a ma lanògò a bòtò.

Ni kòlònnaji don : o bè se ka min, n'a y'a sòrò kòlòn ka dun, ani n'a labènnen konyuman.

Ni barigonnaji don : ni ji mèenna o kònò, o man kan ka min. Barigon kònò ka kan ka mun pèntiri la fòlò. A kònòji ka kan ka yèlèma dògòkun o dògòkun. Tèmè misèn ka nyi barigonda la.

Ni worobinèji don : a ka ca a la, o ji bè se ka min. Bawo, a sènsènnen don, ka a saniya, jikobaarada mògòw fè.

Ni ji buruburulen don, wali kelen n'a nyè nògòlen don, walama n'a duurulen don, fo ka a nyè saniya fòlò, sani ka fèèrè tigè, yaasa k'a banakisèw ni a fèn juguw bò. Banakisèw ni fèn juguw bè bò ji la ni i ye ji sènsèn, wali ka a wuli, wali ka fura dòw k'a la.

ji sènsèncogow :

I bè daga dò ta, wo misènw bè min ju la, i n'a fò nyintin. I bè finfin kè o kònò, ka sòrò ka cèncèn da o kan, ka tila ka finfin da o kan, ka taa o fè, fo daga ka nyini ka fa. I bè laban ka bèlèkisè da o kan. I b'o sigi daga wèrè kun na. Ni i ye ji nògòlen latèmè sanfèdaga in fè, n'o ye sènsènnan ye, banakisè ni fèn juguw bè lajò. O ji sènsènnen ni kòlònji nyuman ni dugujukòròji bèè dama ka kan saniya la.

ji bè se ka wuli :

Funtenin bè banakisèw ni fèn juguw faga. O la, n'i sigalen don ji dò la i ka kan k'a wuli kosèbè sani i ka a min.

fura minnu bè kè ji la :

- zawèliji : n'o tòniko kelen kèra litiri kelen ji la, ka lèrè- tilancè kè, a bè ji saniya ka a fèn juguw faga.

- tontorijoli : o tòniko naani mana kè litiri kelen ji la, ka lèrètilancè kè, a bè ji saniya, ka a fèn juguw faga.

- pèrimanganati : o kisè kelen kelen litiri tan ji la.

Baro

1) Ji bè nafa jumèn nyè mògò ye ?

2) Ji sifaya ka ca. Aw sigiyòrò la, mògòw bè ji ta min ?

3) Aw bè jinògò sifaya jumènw dòn ? Mun bè se ka kè olu la min b'a to n'a bè se ka min ?

4) Ji bè se ka bana jumènw bila mògòw la aw ka jamana kan ?

5) Bamananw ko ji ye balawu ye. Aw ko cogo di o la ?

Baabu 40

Mali pasa

Mali mana a kan bò
Nyètaa kèlèba don
An bèè b'an cèsiri
Ka layidu tiimè%.
So, baju, ɲaniya kelen
Farafinna kelenya

Jugu mana a kun bò
Kònòna o kènèma
Bèè ka wuli k'i jò
Saya ka fisa malo ye.

Farafinna, faso Mali
Jonjon in ko : Hòrònya bèrè
Farafinna n'an faso Mali
Kèlè in ko : kelenya kèlè

Un! Mali tile bè bi
Un! Mali tile bè sinin

Jigiya forow funtira, kayira!
Denw hakilila tigèra pewu pewu!

Nyèfòli

ka layidu tiimè: ni i ko i bè fèn min kè, k'o kè.

Baro

- 1) Jòn bè se ka nin fasa in da ?
- 2) Mali ka kan k'i nyèsin kèlè jumèn ma fòlò nin dònkili in kònò ?
- 3) Hakilinaba jumèn bè nin dònkili in kònò ka a nyèsin farafinw ma ?
- 4) Mali jigi ye fènba saba min ye, olu ye jumèn ni jumèn ye ?

5) Aw nyè na, fasa bè da jamana na mun kama ? A bè fò tuma jumèn ni jumèn, ani jòn ni jòn ye ?

Baabu 41

Nyò tigèra

Nyòtigè banna kabini kalo kelen. Yòrò bèè, mògòw ko sumanw nyèna, sumanw nyèna. Nyinan, sanji nana a natuma na, ji ma caya kojugu, wa sènèkèlaw bolo ma fili dannituma na.

Bamananw ko : ko bèè n'a tuma don. Sisan, forolabaara nògòyara, tulonw ni nyènajèw daminèna, furusiriw ni kònyòw dògòdara. Denbaw bèè bè boliboli la u den ka kònyòko la, wa denfaw yèrè sigilen tè. Don o don, u bè jeliw ci u denkèw maminèmusow ka so.

Musa Jara ba bè taakasegin na sabu a denkè kelen bèna taama.

Musa san mugan dafara nyinan. A somògòw bòra muso kò a ye. Maminèworow bòra, wa u minèna fana. Muso somògòw ye sira labila cèlakaw ye. Musa fa yèrè ye kònyò dògòda ka a bila samiyadonda la. O de kama, Musa bèna taa Bamakò. A bè taa baara kè walasa ka a ka furunafolo dafa. A taakun ye baara ye, wa a tè segin n'a ma dònnin sòrò sabu a bè se bololabaaraw la, a bè se baaranyiniya fana na.

Musa bè taa jigin a kòròkè Burama Jara de fè yen, n'o ye a fakòròba Sidiki denkè fòlò ye. Burama fana tun nana warinyini de la. Bamakò diyara ale ye, a sigira yen. Sisan, a ka denbaya bèè y'a sègèrè fo a yèrè kèra dugulenba ye. N'u ka dukònòmògò in bè na Bamakò baara walima furakèli la, olu bè jigin ale de ka so. Ka a da a kan bèè b'a dòn ko ni Burama ma fèn min k'i ye, i ka a dòn ko o se de t'a ye. Balima nyuman dan don, wa a musow fana sinjilandi. Ni i sera u ma

fajiri dugutila, u bè wuli k'i kunbèn ni yèlè ni nisòndiya ye. I nana mago min na, u b'i dèmè ka a nyènabò.

Musa naliko la, bèè ko a ma ko a kana siran, a kana jòrò, sabu a kòròkè ye jamajigi hajuwasa de ye.

I. Mayiga

Baro

- 1) Ni sènèkèla ko san diyara, o kòrò ye mun ye ?
- 2) Musa Jara ka baara ye mun ye ?
- 3) Ni sènè banna, sènèkèla bè mun kè ?
- 4) Ni sènè bè kè samiya dòn de fè, n'o banna, sènèkèlaw bè mun kè ?
- 5) Sènèkèlaw ka dugubakònòsigi bè mun tinyè jamana ye ? A' nyè bè mun na min bè se k'o nògòya ?

Baabu 42

Furasi

Sebugu ni Kòlibugu cèkòròbaw ka nyògònyeba dò kèra kalo tèmènen. O nyògònye kònò, u y'a jira ka a fò dugu bilakorow sera farinya ye. O kama, u bènna a kan ka a dugu fila bèè jè k'u ka denmisènw don seliji la. U y'a dògòda ka a bila kalo kura tile wolonwula la. O bènna bèè ma, wa bèè ko o ye don nyuman ye, o ye don nyuman ye.

Kuma taara se musow ma. Bèè b'a dòn ko ni denkè nyèna, waa n'a tinyèna, o b'a ba de bolo. Ko ni den min ba sègèna, o tè to kò habada. Musow ko Ala k'o don jira an kènè na.

Cèw sera filèlikèlaw ma. U ye filèliw kè, ka sarakabòw kè. Numunw donna u ka cèminènw na. U y'u fasiya dabò, sabu ko fanba ye olu ta ye. Mandenw nègètigiw ni Manden mugutigiw ye

numunw ye. A bè fò dònkili yèrè la ko dinyè denkè fòlò ye numun ye. Numun ka kuntigi n'o ye numun Bakari ye, u bèè la kòrò, a fana ye numundenw weele ka kuma da u kòrò.

Kuma sera kumandan ma, wa kuma sera dòkòtòrò ma. Dòkòtòrò ko bana dò bè yen sisan, a tògò sida, ale yèlèmacogoba dò ye joli ye. A dun fòra ko bolokoli in bè kè numunw de fè. O la sa, ale jòròlen don. A y'a nyini numunw fè :

- u kana bolokoli kè ni sirife kelen ye, u ka sirife kelen ta den kelen kelen bèè ye.
  - n'u tilala mògò kelen na, u kana kelen dò daminè n'u m'u tègè saniya kosèbè.
- Bèn kèlen nin kuma ninnu kan, kumandan y'u dèmè nin fura ninnu musaka la.

I. Mayiga.

Baro

- 1) Furasi ye mun ye ?
- 2) Denfaw ni numunw ni denbaw jòyòrò ye mun ye bolokoli la ?
- 3) Ni bolokoli bè kè, mun ni mun bè kè ?
- 4) Ni bolokoli bè kè sisan, mògò ka kan k'i kòlòsi mun na ?
- 5) Numunya ye mun ye ?

Baabu 43

Nyinènin

N y'a da nyinènin na. Nyinènin dò tun bè yenninnò, den kelen pe tun b'a fè. Bana nana o den kelen in minè. Bana digira a la. Bana ma kun a la. Den seginra a kò. Makariko ! Nyinènin y'a fò a somògòw ye : aw ka taa den su don. Den su donnen kò, nyinènin ko ale tè sunògò. Dugu tilalen, a ka dukònòmògòw bèè dalen kò, a y'a ka dununnin ta, k'i sigi a ka dukènè na. A nana i

bolo maga dununnin na ka Ala tanun ko : Masa »ala, i nyògòn tè, sankolo ni dugukolo, o ye i ka fèn dalenw ye ; kònò minnu bè pan, jiri minnu bè falen dugu ma, ji min bè boli, o bèè y'i ka fèn dalenw ye. Nka, i ye fèn minnu bèè da, finyè bè yòrò dò la. O finyè, aa! o kèlen bè ka an kònògan haali !

O kuma in fòlen, nyinènin bolila ka taa i dogo farawo kònò. Dugu jèlen, Masa »ala ye kungosogow bèè weele. U bèè lajèlen, a ko : o tuma na, n ye dununkan mèn surò. Mògò min ye o dununkan in fò, o tigi k'i kan bò. O dununkan tun ye min ye, o ye ko finyè bè ne ka fèn dalenw na, ko finyè kelen b'a la. O tuma na, mògò min y'a fò ko finyè b'a la, o tigi na o finyèyòrò jira ne na bi. Kungosogow ye nyògòn nyininka. U bèè ko : ne tè, ne tè, ne tè. Sòònin, dò y'i kan bò ko : èè, bèè bè yan, fo nyinènin kelen. An tè taa a yèrè weele ka na, min b'a fè, a k'o fò ? U taara nyinè ka so, u ma nyinè sòrò yen. U ye wulu bila ka taa. Wulu ye yòròw sumunsumun ka yòròw sumunsumun, ka taa se farawo ma. A ye nyinè sòrò yen, a ko nyinè, k'i ka bò ka na, ko Masa »ala b'i weele. Nyinè y'i kanto : tèmè ka bò n da la ! Ne den salen bè, ne bè o sukasi la. I bè na ne tòrò cogo di ? Tèmè ka bò yen ! Wulu y'a fò k'a b'a minè cogo o cogo, o ma se. O taara. A ko : Masa »ala, ne ma se ka nyinè minè koyi ! Ko i ye fèn fasannen dan ye ! Ko sama, i ka wuli ka taa dè ! Sama y'i suguba ka taa. A sera yen ka fara in digi, ka a digi, ka a digi. A sègèna citò ! A nana ko Masa »ala, a bè farawo min kònò, ne tè se a la koyi ! Ko i fana tè foyi ye. O ye kungolè bila ka taa. O taara farawo digi n'a gèlè ye ka dèè. O fana seginra.

Masa »ala yèrè y'i sigi ka miiri, a bèna fèèrè min tigè. A ko : hm, hm, n y'a nyèdòn sa ! Dugumènèw, aw ka sira minè ! Dugumènèw wulila ka tugu nyògòn kò burututu, ka taa se farawo in da la, ko nyinè, k'i tè bò ? A ko : a' ye tèmè ka bò n da la dè ! N bè n den su kasi. Aw nalen bè ko ne ka bò. Ne tè taa yòrò si, aw bèè ka fara n na ! Ko i tè bò ? Ko ayi ! Dugumènè girinna ka don wo la, ka bin ka don a sii jukòrò ka a cin. Dòw donna a tulo kònò, dòw y'u kala a nun kònò. O kèlen, nyinè ko : a' ye n to yen ! N'aw b'a fè ka ne faga, aw na ne faga Masa »ala yèrè nyè na. Nka kuma min bè n fè ka a fò, ne na o fò a ye. Nyinènin bilara u nyè ka taa. U sera Masa »ala yòrò, Masa »ala y'i kanto : nyinè, dununkan min bòra surò, e de don wa ? Ko hòn. Ko o tuma na, i ko finyè min bè ne ka fèn dalenw na, finyè kelen min bè, ni i ma o jira ne na bi, finyè min b'a la, i na o si dòn ! Nyinè ma kuma. Kungosogow tòw bèè ko : nyinè, i n'a fò bi dè ! I kèlen bè ka koba se an ma. Masa »ala ye fèn bèè da, sankolo ni dugukolo, jiriw, kònòw, ji min bè boli, i nalen bè i da jò bi ko finyè bè o fèn dalenw na. I na o yòrò kelen fò dè ! Ni i m'o fò... Nyinè y'i kanto : aw bèè ye jitòw ye, aw bèè ye jitòw ye ! Ko Masa »ala, ne ma ne ka kuma fò baasi la. Den kelen tun bè ne fè, o seginra a kò surò. O tuma na, o de ye ne dusu kasi kosèbè ! O tuma, ne ko finyè min bè i ka fèn dalenw na, o finyè ye yòrònin in de ye. Mun na ne den in sara ? Kungosogow bèè ko : èè ! Masa »ala, o ye tinyè ye koyi ! Saya in kòni, o ye finyè belebele de ye ! Masa »ala ko : saya, ne ma saya bila a' la, aw yèrè de ye saya bila aw yèrè la. O tuma, nyinènin y'i kanto : èè ! Masa »ala, i min ta ye nyumanya dan ye, i fana ma se ka yafa an ma kokura tugun, k'an kisi saya ma ?

Nsiirin min filè nin ye, o nsiirin in, n'a dara, n'a ma kòròfò mògòw ye, a bè mògò hakili nyagami...

N ye nin sòrò yòrò min na, n y'a bila yen.

Baro

- 1) Mun kèra nyinènin na ?
- 2) Nyinènin diminnen ye mun fò ?
- 3) Mògòkòròbaw ko, Aladònbaga bèè ka kan ka limaniya. Aw ko cogo di a la ?

Baabu 44

Nanabani

Cè : Nanabani walen mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Jama : Nanabani walen mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Cè : Nanabani walen mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Jama : Nanabani walen mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Cè : Bawòlòfò, ne nana aw ka jamana na. Ne ye misirimagan ye. An ka jamana mògòw bè misirimaganw muso bòsi u la. U bè taa n'u ye tilemakèyòrò de la. O yòrò kama, ne nana se yan, ne nana ni n ka muso ye, ka na a nyèmadogo. N'o tè, u digilen bè muso in na kojugu! Ala sago, aw sago!

Muso : Bawòlòfò, ne cè de kan don. An tun bè yòrò min na, hali ne mana n ka da sògò, u bè taa ko kònkònkòn. Kabini Ala ye n da, jènèya man di n ye fo tulonkè. Ne tè jènèya la dè! Tulonkè kòni ka di n ye. Sabu ne cè ye n furu nafoloba de la, kamalenninw bè na n nègèn ka n kunnatinyè. Ne tè mògò wèrè si fè n'ale tè. Kana a filè k'a nyè minènen tan, wari b'a bolo.

Bawòlòfò : Wari b'a bolo ?

Muso : I y'a mèn ? An bolilen ka na an nyèmadogo aw fè yan. Ni sigiyòrò b'a' fè, aw b'o fò. Ni sigiyòrò t'a' fè, a' y'o fò.

Bawòlòfò : I bè taa i sigi yan fè. Sigiyòrò bè fan bèè fè.

Muso : Kamalenw tè yan dè?

Bawòlòfò : Ayi, kamalenw t'an fè yan.

Muso : #è, i nyè bè ne kunnamusòrò la, a sirilen bè komi Lansana nyin walaki.

Bawòlòfò : Aa, i kunnamusòrò in, a cogo ka nyi.

Muso : An ka taa ! Ayiwa, a' minnu kèlen don k'aw sigi yèlè la, nin bèè sungurutigèlaw.

Bawolofò : Nin bèè sungurutigèla.

Muso : Nin si tè ne sòrò. A' nyè tè ne bobara la ?

%%%%%%%%%

Cè : Nanabani walén mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Jama : Nanabani walén mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Cè : Nanabani walén mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Jama : Nanabani walén mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

%%%%%%%%%

Cè : Mògòw, Nanabani dun walén yòrò jumèn na ?

Muso : Ee ! ayi, ayi, i fana ta in...

Cè : Hòn, hòn !

Muso : Aaaa !

Cè : Hòn, hòn, Bawòlòfò ko mun ?

Muso : Ee ! ne ko i t'a nyèdòn.

Cè : Ne ?

Muso : N k'i t'a nyèdòn. Tinyè na, i t'a nyèdòn. Kana siga mògòw la ni i t'a nyèdòn.

Cè : I walen tun bè mini ?

Muso : Biko ma ne furu sa dè !

Cè : Ayi, i tun bè mini ?

Muso : Ko di ? Kònò tan ani fila.

Cè : Ayi, i walen tun bè mini ?

Muso : Ee, waa !

Cè : I taayòrò fò.

Muso : Nka i b'i tugu. #è, i ye Nyènakaw ka Jokalajan dòn wa ? A ye sogo faga, a ko ne ka taa o minancè kaman minè. O minancè kaman, ne tun taara o minè ko n bèna o jiran ka a di e ma. Ni ne ko ne taara o bara, wa ne kamalen don !

Cè : Nka o Jokalajan fana sa ! Jaa donsow fana tè nyètabò kè ?

Muso : Ee, donsow tè nyètabò jumèn kè ? Donsow bè nyètabò kè kabini kelen dè ! Ne tun bè taa sogonyini na ka na a di e ma.

Cè : Wa, donsow yera aw fè yan tugun de !

Bawòlòfò : Donsow, o b'an fè yan.

Cè : A fò i mana sogo jira muso la, bèè t'a dòn ko o na taa e yòrò ?

Bawòlòfò : O na taa.

Cè : Nin ko bè ka ne siran dè !

Muso : Nin kan'i siran sa ! Ne tun b'a jiran ka a di e ma o ! Ayiwa, an ka taa, biko ma ne furu dè !

%%%%%%%%%

Cè : Nanabani walen mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Jama : Nanabani walen mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Cè : Nanabani walen mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Jama : Nanabani walen mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

%%%%%%%%%

Cè : Nanabani, Nanabani de walen mini tugun sa ? Nanabani o ! Nanabani o !

Muso : #è, i t'i hakili sigi ?

Cè : Nanabani, e dun walen mini sa ?

Muso : Ayi, ayi, i bè i hakili sigi, i fana ta in man nyi sa ! I bè mògòw...

Cè : Dugutilamabaden in na ka ne fili yòrò lankolon na.

Muso : Yòrò lankolon na cogo di ? Muso bè se ka kè ko nyègèné t'i la ? I tè bò hali ka nyègèné kè ? Ayi, i fana ta in !

Ayi !

Cè : Hòn, o tè a nyè ye si, i t'a nyèfò sa wa ? A nyèfò kelen ye.

Muso : Waa...

Cè : Unhun, unhun, a nyèfò kelen ye.

Muso : Nka e kòni ye Gènèkaw ka Moriba dòn ? A timinnan ka di i n'a fò...

Cè : O tun bè ka mun fò e ye ?

Muso : Gele kò kurulen cogo o cogo min, a bè ten. Ko ne ka ban e la, ko ka taa ale nò fè.

Cè : A bilakoro kun ko datubòla kun. E sònna o ma ? A bilakorokun ko dibarabòla kun. Nin cè in tè fèn ye dè ! Cènin timinnan ka di iko geyibòla. Nin Moribanin fin in tè mògò ye koyi !

Muso : Ee, i y'a dòn ko ne tè kè mògò fin fè. Hali sanga tè mògò min na !

Cè : Ee, i tun man kan ka k'a ka weele mèn.

Muso : Ee, e nyè b'a sen na komi a ka...

Cè : A basasen ko sarabònnyinina sen.

%%%%%%%%%

Cè : Nanabani, Nanabani de walen mini tugun sa ? Aa ! Nanabani, e tun walen yòrò jumèn tugun ?

Muso : I b'i tugu. I y'a dòn ko Banjugula Syèba nyògòn cè fila tè yan. A ko ne ka taa di minè ka na a di i ma.

Cè : Di jumèn ?

Muso : #è !

Cè : #è maanu wala !

Muso : Ko ka taa di minè ka na a di i ma, ko ne cè nyè tè ko la. Ne walen tun ye Banjugula Syèba de bara.

Cè : Wa o bilakoro kun ko dijugubòla kun !

Muso : E de ye se ka baga mògòw ma k'u neni. Hm, o di mana na dun ? E ye ne weele ka a sòrò ne bè di minèyòrò. Di yèrè bèè bònna ne bolo, hali a fèn ma se e ma.

Cè : Hm, Nanabani wala ! Wa e tun bè o diko kè konyuman sa dè !

Muso : K'o kè konyuman cogo di ? I kana o fò ne nyè na dè !

Cè : Di ye sòn bòn ma ten ?

Muso : A bè bòn kè. Ka a firi dugukolo ma.

Cè : Wa ne bè Syèba o neni sa dè !

Muso : O jamankan tè nin ye ! Jamankan min mana kè, cèba de ye Syèbanin ye.

Cè : «, Nanabani, i tun t'o fò !

Muso : I tun t'o dòn ? O nyèdòn dè !

Cè : «, n'o fòra cogo min, n'o kèra ten...

Muso : Wa a bè ten, hòn, a bè ten. An taa !

%%%%%%%%%

Cè : Nanabani walén mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Jama : Nanabani walén mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Cè : Nanabani walén mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

Jama : Nanabani walén mini de ? Nanabani, bana ye juguye.

%%%%%%%%%

Cè : Nka k'i bila yòrò la ten i tè yòrò dòn ! O fana tè kun mògò la dè ! Mògòw, nin Nanabaniko, a mana kè fèn o fèn ye, n na berenin, ne na na o kè ka a kun ci poo ! ka n yèrè sòrò sa. Nanabani, Nanabani o !

Muso : Ee, ne bè yan sa, ne bè yan.

Cè : I bè yen ?

Muso : N bè yen.

Baro

- 1) Muso in cè bè siran mun nyè ?
- 2) N'a fòra k'aw ka sòn da Nanabani na, a b'a fò ko mun don : sòn jugu waa sòn nyuman ?
- 3) Cè muso ko a t'a janfa mun kama ?
- 4) Nin jamukan in kònò, a' sòmína cè jumèn ni jumèn na k'u bè cè muso nò fè ?
- 5) Bamananw ko ni keleya ye kanun taalan ye, keleya jugu b'a sa. Aw k'o la cogo di ?

Baabu 45

Nci ni suruku

Sungoba ni Nci de tun ye terima ye. Nci nyògòn donso waraba tun tè. Ni Nci ko sogo la paa ! yòrò min, boli ka taa, i bè taa a sòrò sogo bè ka a sen sèrèkè. O tuma Nci bilen, a ta tun ye dinyè ka tègèdiya dan ye. O tuma, Nci ye sogofaga tògò sòrò minkè sa, Nci y'a ta kè n'a ye sogo min faga, a bè na n'o ku ye so, a bè o ku tigè ka na so. A tè na ni sogo ye so bilen. O tuma, Nci y'a banban sa, k'i nyèmada% suruku dingè na, suruku ka dingè bè yòrò min. N'a ye sogo min faga, a bè taa o da suruku ka dingè da la. Suruku bè na sogo dun, Nci yèrè bè taa a dèn ka a dogo tunin dò la. Surukuw b'u dogo ka na sogo dun. Ni suruku nana sogo dun, kabini suruku bè siran Nci nyè, fo ka na suruku jalagèlèya Nci la, ka na deli don Nci ni suruku cè. Hali u tè siran a nyè bilen. Fo ka na kuma dòònin don Nci ni suruku cè.

O y'a sòrò kuma dòònin bè dantanfènw% ni hadamadenw cè. Suruku y'i kanto Nci ma :

- Hunhun, Nci, ni i ni ne suruku kòni kèra kungo kònò ka ban, kana siran kungokònòfèn fosi nyè bilen. Hali ni kònònutigènin dònin ye i minè, i ka a fò n ye, n b'i bila n kò ra ka n yaban ni i ye burugaburuga ka tèmè ka taa i bila i ka so.

Nci ko, a ko o ye tinyè ye.

O tuma, Nci y'a kè n'a ye sogo min faga, a b'i nyèmada duga nyaa ka ca nsira min na, a bè taa sogosu bila nsira jukòrò, dugaw bè jigin ka na sogo dun. Kabini deli tè Nci ni dugaw cè, ka na duga fana jalagèlèya Nci la. Ka na a kè duga ni suruku bèè y'i tulomada, ka Nci ka marifakan dòn ka bò dugu donso tòw ta la. Hali ni Nci ko kungo fan wèrè fè ko paa ! i bè duga ni suruku pèlècèkan mèn ka sin yen ma : halalalala ! Yanni k'o tila sensèrèkè la, duga ni suruku b'o dun k'o ban pewu !

Ni Nci ma taa kungo la don min, dugaw ni surukuw bè taa baro kè Nci fè fo a ka dukènè na fo dugu kònò. O tò kèra teriya dan ye. U bè taa baro kè Nci fè. Nci terikè Sungoba y'a nyininka, a ko :

- Nci, e teriw ni i muso bè dugu kònò yan, i bè sogo faga, i tè na ni foyi ye bilen sogoku kò, an minnu ye hadamadenw ye, an kèra i jugu ye sa, kungokònòfènw, olu ye i nyin ye. Aa, Nci, i ka donsoya, a tò bèna kè tinyèni ye sa dè ! E ma se ka teriya minè ni kungokònòfèn layidutigi ye fo suruku, ni i sara don o don, fèn min bè i su wògòbè fòlò, suruku don.

- Ee, Nci ko, a fò safurulayi, Sungoba, diya ni deli min bè ne ni suruku cè, hali ni ne sara kungo kònò, suruku tè ne su dun, sanko ni n su donnen, k'a b'o wògòbè.

- Haan ! Ee, Sungoba ko, o kòni ka nògòn, i bè sòn an ka taa kaburudo la, an ka taa kaburu dò sen, i ka don k'i da a kònò, yanni ka se sinin dugujè ma, ni suruku b'i su bò, n'a t'a bò, an t'a dòn wa ?

Nci ko, a ko n bè sòn.

- Ee, Sungoba ko, an ka taa dugutigi fè yen, an ka taa kuma nyèfò dugutigi nyè na, an ka taa a nyèfò dugutigi ye.

U sera dugutigi fè ka taa kuma bò ka a da dugutigi kòrò. Dugutigi ko ko yala Nci yèrè sònna wa ?

- Ee, Nci ko, a ko n sònna dèrè !

Dugutigi ko, a ko o ka nògòn, ne ka dugu kaburudo ka surun sokò% la.

O y'a sòrò, surukuw ni dugaw, u bè na sògòmabaro kè Nci fè. Ni tile gonyara komi dizèri bèna se, u bè taa kungo kònò. O tuma, ni wulada sera selifanawagati, u bè na wulafèbaro kè. Ni sizèri sera ka taa tilebinda fè, u bè taa kungo kònò. Nin don in, suruku ni duga nana sògòmafèbaro kè minkè, surukuw y'u sonoro ka kogoju fa dèè ! ka na dukònòna fa dèè ! ka Nci ka bulonnin kònò fa dèè ! Dugaw nana caaan ! ka na u sigi ka kogokun bèè fa birii ! fo dòw bè k'u sigi dubalenbolo la. U bè fara n'u ye fwaan ! Wawawawawawa !

Aa, mògòw ko tinyènin yèrè la, Nci ni surukuw ni dugaw ka teriya in, a sèbèkòrò kologirinyalen bè sa, a diyalen bè sa ! Yee, hali an tè an tulokònòkònòninw% kasikan mèn bilen ?

O tuma, o kèlen sa, Nci n'a terikè taara o nyèfò dugutigi ye, dugutigi ko yali Nci yèrè bè sòn ka don kaburu kònò yanni ka se sinin dugujè ma ?

Nci ko n bè sòn kè.

Dugutigi ko o ka nògòn, a ko ne ka cèmiseninw, a' ye taa kaburudo la, a' ka kaburu belebele sen a' ka a kònò fèrè.

Cè o, olu taara kaburudo la, ka taa kaburu belebele sen, ka a kònò fèrè. Ka a kè ba ni kènyèka yèrè de ye. Ka a kè nponpan ! ka a kònò dèse ka a nuguya. O y'a sòrò sògòma fè, surukuw ni dugaw nana baro kè Nci fè ka ban, u taalen kungo kònò, dugumògòw ye nin kaburu in sen, Nci donna ka a da kaburu kònò, u ye berenin banaminibanamini a kan, ka bògò kènè kè k'o bari ka bògò jalan ta ka a k'a kan kurrrr ! I b'a fò ko dakabana in yèrè de b'a kònò. Ka sòrò ka wonin dò bò kaburu in na, finyè bè don o fè, ka taa Nci kan. Nci n'a ka sogokantigèmururu da dumanba in, an'a ka marifa donna kaburu kònò.

O tuma, Nci terikè Sungoba ko, a ko dugu cè ni muso, denmisèn ni mògòkòròba, n'an ko suruku ka da Nci ka sayako la, mògò si kana sin i ka so ma bilen koyi ! An bèè ka sin Nci ka so ma, an ka taa an sigi Nci ka dukènè na, bòfan kelen tè suruku la, ne yèrè Sungoba n bè yèlèn ka n sigi so kan. Ni n ye suruku bòtò ye dugu ni fan min cè, n bè n kan sama% a' ma du kònò. N b'a fò dukònòmògòw a' ye kasi daminè. Ni n ko a' ka kasi daminè yòrò min, o b'a sòrò n nyè bè suruku la. A' b'a' susu kule la dewu ! fo suruku ka na an bèè sòrò kasi la. N'a nana an sòrò kasi la, a b'a fò jaa Nci sayako ye tinyè ye koyi ! O tuma a bè da a la.

Aa, dugumògòw ko tinyèni na, Sungoba, i ka kuma in ka dògò, nka barika b'a la.

Cè ni muso, denmisèn ni mògòkòròba, bèè y'i dèmèdèmè ka sin Nci ka so ma. Ka taa a kè ka Nci ka so fa dèè ! Cè o, Nci terikè Sungoba yèlènna ka a sigi so kan. Selifana selilen kò, Sungoba y'a to ka suruku bòtò ye dugu ni tilebin cè ka na yuliyuliyuliyuli. O yòrò yèrè bèè, Sungoba ye kan sama dugukònòmògòw ma, ko ayiwa, a' ye kasi daminè, suruku bè na. O fò yòrò min, i b' a fò ko bere cilen bè dugumògòw kun na : waayi, waayi, Ala, binaa sara, binaa sara, yaayi waayi, eeyo binaa o, binaa, ee Ala, ee Ala, ne kò karila, n fa, n fa, waayi...

Jaa nin si ko man di suruku ye koyi ! Suruku nana a sòrò bèè bè kasi la minkè, suruku y'a jò ka a ju nboolo bulonda la ten : wuhuwuhuwuhuwuhuhu !

Nci terikè Sungoba nana, a ko suruku, a ko ko jugu kèra bi dè, suruku ko huuuuuuu, kojugu kèra dè !

A ko ee, a ko aw bòra yan sògòmada in na minkè, kònònutigè de sinna ka cun i terikè kan ten ka sin ka a nugu tigè a kònò pari ! Bòlòn si tè lahara n'a ma min kuru dasi. A jamanna, senkan cayara a nò fè ka sòrò a yèrè ta t'a la, èè a sidalan wulila.

O fòlen, suruku kulela woyiwouuuuuuu ! n teri Nci bilen sara, ne suruku kòrò nama ka sogobilennyimi banna dè maanu ! N teri Nci bilen sara, ne suruku kònònutigè taara i da, hihiiii ! Wa, a ye dugubòlòn minè, a ni mògòkòròba mana bèn, a b'o talon k'o syèènè, a ni denmisèn mana bèn, a b'o ci ka a syèènè. Cèkòròba ko ayiwa, denmisènw, a' ye bòlòn bila dè !

Suruku diminnen bi dè, a' ye bòlòn bila, a' ye bòlòn bila ! Buruka buruka, wabawu, buruka buruka, bu, buruka buruka, wabawu ! ka dugu fan bèè don nyògòn na.

O tuma suruku sègènbagatò nana sa, a nana Nci terikè Sungoba ma, a ko Sungoba, a ko i ma a ye, ne b'a fè ka taa so. Sungoba ko, a ko èè musow, a' ye na ji di suruku ma.

Musow ye ji soli ka na a di suruku ma yòrò min, a y'a tègèkò kè k'o jifilen folon poo ! ka taa o ji suuru waya ! ko a tè ji min a terikè suko la.

Aa, u ko nka suruku, e ka terikè saya in ka jugu tinyè na ! Hali i tè sòn jimin ma ?

#è, Sungoba ko wa musow, a' ye na to d'a ma, u ye tokunan ta ka a sègèrè. A y'a sen kè k'o kari wòwu ! ka o tokunan firi biri ! ko a tè to dun a terikè suko la.

U ko yee ! aa, tinyèni yèrè la, suruku, a ka terikè saya ka jugu ! Hali i tè sòn ka to dun i terikè suko la ?

Kabini o kèra sa, Sungoba ko, a ko wa suruku, ne tè se ka dunan dumunikèbali mara. An ka taa, n ka taa foli di i ma i ka taa so.

Suruku ko wuhuwuhuwuhu, Sungoba ko wa, an ka sin i terikè kaburu ma, n ka a kaburu jira i la, an ka tèmè. U sinna kaburudo ma. Sungoba taara kaburu jira a la, a ko suruku, wa cè dalen filè yan dè.

Suruku y'a jò ka kaburu filè bawu : wnwwnwnw ! n teri Nci bilen, Ala ka hinè n teri Nci bilen la. N terikè Nci bilen taara i da, Ala ka hinè a la.

Cè o, suruku y'a ka dugawu kè minkè, Nci terikè Sungoba ye foli d'a ma, suruku taara kungo kònò. Suruku taalen kungo kònò, a taara i sigi yen. A ma taa sokònòna nyè fè bilen koyi ! A ka bulonkònòna, a y'i sigi yen. A muso tògò ye ko Syaaba. A muso yaalayaalatò nana bò a sigilen kan bulon kònò, o sinna k'i kanto ten ko kòkè suruku, a ko naamu, a ko jaa e nana ka bò dugu kònò, e sigilen bè yan, o tuma mun de kèlen bè ?

A ko hòn, Syaaba, n ko an terikè Nci bilen sara bi.

O ko yee ! kòkè Nci bilen sara bi ?

A ko hòn, a sara dè !

A muso ko an dun b'a kè cogo di ?

A ko bunahamadenw don, ne yèrè tun bè taa la u ka so don o don, an tun bè siran u nyè u kana na an ka so kè. Hòn, an bè siran u nyè u kana na an ka so. A ko ee, ne tun bè siran u kana na n faga.

A y'o fò Syaaba ye, Syaaba ko aa, a ko n teri, o tuma na, an b'a kè cogo di ?

A ko hm, n teri Nci bilen tè wa ? An bè taa a su bò su in na, ka na a kè piya ! Donso tè fosi dun sogo ni jègè kò. A bèè ye tulu ye.

A y'o fò a denkèw nyè na minkè, fo surukudenw b'u pan ka bonin ci: pffffff ! Surukudenw b'u pan ka bonin ci popopo ! O kèlen sa, èè, denkè cè wolonwula de bè suruku fè. Cè wolonwula in, n'a bè taa su min bò, o bèè n'a ka dunun don.

A ko a denw ma, a ko a' ka dunun ka nyi wa ?

U ko an ka dunun ka nyi.

A ko a' ye na u kònkòn n k'u ye.

Denw nana u ka dunun kònkòn. Dò ko dundegeba dundegeba, dun bidun bidun, bijigi bijigi, ndin dun, nde de ndede ndede, kuntekunkunba, kunde kundakun, naamunaminè kuncè bè lagasa.

Cè o, kabini o kèra, èè, tinyèni na, suruku ko a denw ma, a ko tinyèni na, a' ka dunun ka di, a ko a' ye taa a da sa, ni taatuma sera, ni su sera arabacanjò ma n bè taa a' kunun.

Su arabacanjò, o ye wagati jumèn ye ? »ana saba taamatuma : dosokòrò b'a minè kogodènèn kogodènèn ; jakumacè b'a minè kogokun kogokun ; sungurutigèla b'a minè kogoseleke seleke.

O tuma, o kèlen sa, o b'a sòrò den da t'a ba sin na bilen, kòlònkònòji nyèmajòlen don coyi. O b'a sòrò su finyè dumannin jiginna hadamadenw na, su sumanen don, mankan sumanen bè, o tuma, kabini o kèra sa, o yòrònin yèrè bèè lajèlen la, suruku n'a denw wulila. Suruku taara a denw kunun ko ko-bè-n-kònò bè sunògò wa ? A denw wulila.

A ko a denw ma dingè da la yen, a ko denmisènw, a ko an tagatò ye mògò min su bò, ne terikè de su don. N'an taara a subòyòrò la, n nisòndumanba de don. Ni n ye kan o kan fò, a' kana o si jate, o bèè ye n subòkan kòrò ye.

Denw ko a nyèna, baa.

O kèlen sa, denw ko a nyèna, baasi tè. A ko denmisènw, n'a' ye kan o kan mèn n da, a' kana o si jate, o bèè ye n subòkan kòrò ye.

Denw ko a nyèna, baasi tè.

Suruku n'a denw taara se kaburu la. A bè caman kònò ko a bè fò ko suruku bè su bò, a b'u kònò komi i n'a fò ko suruku de bè taa su wuguba ka a bò. Kilisi dò de bè suruku fè. N'a ye o kilisi kè a tègè la, ni cè kaburu don, sinyè saba ka a pèrèn kaburu kunyanfan fè, su bè sin ka sote ka bò ten, a b'a dun. Ni muso kaburu don, n'a y'a kè sinyè naani ka a pèrèn kaburu kunyanfan fè, su bè sin ka sote ka bò ten, a b'a dun. Ee nka bunahadamadenw, bèè man kan. Dòw bè yen, mògò dòw bè yen, n'u somògòw sara, u bè arafu dò kè ka a don u somògòw kasange fè. Suruku ka dalilu tè se ka a bò. Hali n'a ka dalilu sera ka min bò, a nyin tè se k'o dòw dun. Fo o somògòw b'o dalen sòrò yen ka tila k'o don kura ye. Dòw ta ye dalilu ye koyi ! Hadamaden yèrè, dòw ta yèrè ye u dakan ye. Suruku yèrè ka dalilu tè se ka a bò. Kabini o tigi bè dinyè na yan, ni i ye o tigi dabali, i yèrè bè sa. O mògòw bè yen, a ma ko, fura tè, fosi t'o ye, o ye Ala yèrè ka kolilan ye. Dòw bè yen, ni i ma fara o la, i yèrè bè taa. Koli tè, foyi tè, a dakan don. O mògòw de man ca. O kelen kelen de bè mògòw cè la, ni i ye i kun ci o tigi kun la, i kunkolo bè kè poo ! O kèlen sa, suruku n'a denw taara kaburudo in na. A y'a ka dalilu kè ka a pèrèn kaburu kunyanfan fè sinyè saba, su ma bò.

A ko denw ma, a ko sisan kòni, a ko aw ka dunun don a la, n bè na a su wògòbè. Suruku denw ye dunun don a la. I ma a ka dununkan mèn ban dè ? N b'a kè komi i bè yen sisan.

- n̄numandanwu, baa wulila a deliko la

ṅnumandanwu, baa wulila a deliko la
ṅnumandanwu, baa i ye se i ka fèn in na

Dingèsen diyalen suruku bolo fè, a yèrè ye denw laminè ni dònkilinin dò ye. A ko :

- denw yo, ne wulila n deliko la
n ko ne subònama wulila n deliko la
nyama jugu farabaga wulila a deliko la
tere jugu farabaga wulila a deliko la
dajugu farabaga wulila a deliko la
kun jugu cibaga wulila a deliko la

- baa i ye se i ka fèn in na

Dingèsen in fòlikan diyalen suruku la sa, fo a yèrè bè to k'i ju yaareyaare, a bè dònkilinin dò fò denw ye. Cè o, a b'o la yòrò min, kabini Nci ye sònikan mèn kaburu kò kan, Nci y'a dòn nin tè danfèn foyi kan ye dugutilama in na ni suruku tè. Nci wulila ka a sigi kaburu kònò, ka a sen kelen tan kaburu yanfèkogo la, ka kelen tan kaburu yanfèkogo la, ka a kè ka muru da dumannin foori ka bò a tan na. K'i labèn ka sònikan kuntilenna kònò. Ka a ka marifa gèrè a la, ka a ka muru da dumannin foori ka bò a tan na. K'i kònsantre kosèbè ka a simin nyògòn na, ka sònikan kuntilenna kònò. Suruku kòni bè kè ka dingè sen, denw bè ka dunun duuru a kun :

- ṅnumandanwu, baa wulila a deliko la
ṅnumandanwu, baa wulila a deliko la
ṅnumandanwu, baa i ye se i ka fèn in na

Suruku bè dingèsen diya la tuma min, a bolo sinna ka kaburu kòkanbògò jalan ban ten, ka a bila bògò kènè na parawu yòrò min, o tèmèna kaburuwo fè fulokiti ! O tèmènen wo fè, yanni suruku ka a tègè tufa ka bò, Nci ye suruku ta a tègè ma cawu ! Nci ye suruku tègè sama barrrrrrrr fo ka taa suruku taman da kaburu bògò kan gaaaaa ! Suruku taman kalelen kaburu bògò la, denw kòni bè ka dunun duuru :

- ṅnumandanwu, baa wulila a deliko la
- ne ma a fò a' kana nin fò
- ṅnumandanwu, baa wulila a deliko la
- a ko denw yo ne bolo bè mògò bolo la
- ṅnumandanwu, baa wulila a deliko la
- n ko ne subònama bolo bè mògò bolo

- ηunumandanwu, baa wulila a deliko la
- dajugu farabaga in bolo bè mògò bolo
- ηunumandanwu, baa wulila a deliko la
- nyama jugu gènbaga bolo bè mògò bolo
- ηunumandanwu, baa wulila a deliko la
- tere jugu fagabaga bolo bè mògò bolo
- ηunumandanwu, baa wulila a deliko la
- ηunumandanwu, baa wulila a deliko la
- baa i ye se i ka fèn in na
- ηunumandanwu, baa wulila a deliko la
- ne ko ne de bè kuma na, a' ko ne wulila n deliko la
- aw nyè tè ne taman dalen
- ka ne bobara kòròta wa ?
- ni n bè n yèrèmbolo kan, n taman tè da fewu
- baa, i ye se i ka fèn in na
- n'a' ma n dèmè nin ko in na, ne si de bantò don
- n tè tulonkèkuma na dè
- baa, i ye se i ka fèn na.
- n ko n y'a fò ni n ye kan o kan fò, o bèè ye n subòkan kòrò ye
- a bèè n'Ala ni kira cè, n subòkan kòrò tè nin ye, n bolo bè mògò bolo
- baa, i ye se i ka fèn in na

Suruku mana a cè nyè o nyè kan, cè o, denw bè dò fara dununfòli kan. Suruku mana a cè nyè o nyè kan, cè o, denw bè dò fara dununfòli kan. Komi suruku yèrè ye mògòfèko bèè dòn ka ban pewu, nka a denw tè mògòfèko dòn. Cè o, dugu bè kòròn fè tan, suruku taman dalen bè ka nyèsin kènyèka ma. Suruku y'a kan diyagoyabilen ηaana, k'o sin kòrònfèla ma, puruke ni fèn min bè bò kòròn fè ka na, a k'o ye. O tuma, tilebinfèla ye kungokònòna ye. Denw kòni kò sinnen bè dugukònòna ma, olu bè ka dunun duuru :

- ngabangaba, baba wulila a deliko la.

O kèlen tuma min, èè cè o, o tuma dugujèdolonin nana ci. Ale ye dugujèdolonin cilen dòn.
A ko :

- denw yo, aw nyè tè dolo la wa ?
- aw nyè tè dugujèdolonin cilen la wa ?
- dolo mana ci ka ban, kènè faratò ye a kòrò
- ni kènè farala k'an to yan, an bèè si banna bi

- baa, i ye se i ka fèn in na
- kènè mana fara, wa ne si banna bita in na

U b' o la yòrò min, fajirimisiri ko alawu akubaru. A ko :

- denw yo, aw tulo tè kuma na wa ?
- aw tulo tè fajirimisiri, a weelelikan na wa ?
- misiri mana seli ka ban, mògò si tè sunògò tugun
- n'u nana an sòrò yan bi, an bèè taden na tinyè

- baa, i ye se i ka fèn in na

Fo kènè farala. Nci terikè Sungoba, o y'a kun bò kogo la, o ye suruku ye, o ko dugumògòw yo, suruku bè kaburudo la ! Lahawula ! Dòw ni kolonkalakuru don, dòw ni dògòbolo don, dòw ni sèmèkuru don, dòw ni tamakala jan don, aa ! suruku nyèsinnen kòròn ma, a y'i to ka foloko natò ye. A ko :

- denw yo, aw nyè tè ko dò la wa ?
- aw nyè tè tamakalajantigiw natò la wa ?
- aw nyè tè sèmèkurubatigiw natò la wa ?
- aw nyè tè marifacamantigiw natò la wa ?
- aw nyè tè kolonkalakurutigiw natò la wa ?
- aw nyè tè dògòboloyalantigiw natò la wa ?
- n'u nana an sòrò yan an bèè si banna bi

- baa, i ye se i ka fèn in na

Fo jama foloko nana don surukudenw na tuma min, olu ye u ka dununninw fili nkolomandan, burukaburukaburuka... ka taa u kè u ka dingè kònò swèèè ! ka a tò to suruku balalen ye. Cè o, dugu cèkòròbaw kan bè, ayiwa denmisènw, surukudenw kòni taara k'an to, nka ni i ye a ye a yèrè balalen bè, i b'a sòrò a bè Nci bolo. Ka a fò an ni a delilen bè, o t'a la dè ! Nci min tun ye a terikè ye, ni i y'a nalen ye o su bò, n'a fèrèla an tòw kelen kelen o kelen kelen taamatò la kungo kònò, a bè an tòw dun. Jaa suruku tè mògò jènyògòn ye. N'a' sera a ma, a' ka a kun ci bògòbògò ! Yee ! Jaa o tè fò suruku nyè na, suruku mana o mèn, suruku kèlen k'o mèn, suruku bolo min bè Nci bolo kaburu kònò, suruku y'i diyagoyabilen sama n'a ye. Cè o, k'o kamankun yòrò dònnin bò, ka sòrò k'i da yèlèma ka a da bari a yèrè bolo la, ka a da teliya o nyimini fè gwagaragwagara-gwagara ! O y'o nyimi joonajoono k'o tigè nboyin ! O tigèlen, e ma a taakan mèn n'a sen saba ye dè ? Kunkuru ka fisa wolobagengen ye.

Suruku taar'i kari a ka dingè kònò warawu yòrò min, a den n'a muso girinna ka a kunbèn:

- Baa nana, baa nana !

- Baa jumèn nana, n bè dò si ban sisan, tatinyènen ninnu, n si bantò bè, a' b'a fò ko baa nana !

Cè o, o kèlen, suruku taara a sigi a ka dingè fan kelen fè n'a nyè cèjugu ye, ka a nyè bò a kèrè fè nbalanwu, ka a muso n'a denw filè fo a bolo joli bè kè ka toni ncanyi ncanyi. Sen kelen tigèlen, fo o joli bè toni.

A muso ko aa, kòkè suruku, e man kan ka mògò bugò nin na dè ! Kabini a' taatuma, e ko denmisènw ma, ni i ye fèn o fèn fò, ko o bèè ye i subòkan kòrò ye.

Cè o, o kèlen, suruku ye a nyè cèjugu in bò, ka a denw n'a muso filè.

O kèlen sa, dugumògòw nana, u nana ka kaburu wuguba ka bò Nci da la. Nci terikè Sungoba, o y'a tègèci jira Nci la.

A ko Nci, a ko ne ye mun fò e ye suruku fè jè la ?

Nci ko Sungoba, a ko ne de malola e ye, a ko ne malola e ye. A ko ni i y'a ye nin ye ne sòrò, i ye min fò, n ma to e ta la minkè don. A ko n tègè filè, i tè sii bòn ka bò a kònò ?

Sungoba ko, a ko i kè payi ! Sendonjila mana mògò min kè boso ye, ni i ye i sen fila sama ka bò a la, i na kè i yèrè ma hòròn ye.

Nci ko ne yèrè tènà don donsoya la bilen, janko teriya ka tèmè n ni suruku cè. Nci y'a ka marifa mun ni tulu ye k'o feere, ka bò donsoya la pewu ! Nka suruku tègè tigèlen min bè a bolo, a y'o funfun ka a di a muso ma. A muso y'o tobi k'o di a ma, a y'o kè piya, ka sòrò ka bò donsoya la.

O tuma, o kèlen sa dè, o tuma, kabini o bolo tigèlen kèra sa, suruku tòw bè to ka nin suruku in ye, sen kelen b'a jè. O ye surukuw ka peresidan kònògan. Surukuw ka tontigi ko, a ko u ka burufyèla ma, a ko an ka tòn burufyèla, a ko a lajè dè, sinin, i ka buru fyè. Ne nyè bè suruku dò la lahala dò kan, an ka an yèrè nyini, a kana na suruku wèrè sòrò. O dugujè su, suruku ka tònburufyèla ye u ka buruba in fyè sududududu ! sududududu ! Kabini o kèra, dinyè suruku bèè ye nyògòn sòrò yen.

U ka tontigi ko, a ko n ma a' weele baasi la, a' ye sabali dòònin, a ko i ma a ye, ni i y'a ye n y'a' weele, an ni suruku kelen bè to ka bèn, o sen de kelen b'a jè. O sen kelen min b'a jè, bana dò de natò don dinyè suruku kama wa ? Ne tè kè Ala ye ka a dòn. Ni min b'i dege sensabataama na, suruku o suruku, ni i bè dinyè na, hali ni fosi t'i la, i dege sensabataama na puruke hali ni i sen kelen tigèra, i ka tèmè ni i ka taama kòròlen ye, ni i delimanko ye.

Ka a ta o don na ka na se bi ma, ni i ye mugu ci suruku la, ni fosi ma a sòrò senkelenkari dama kò, kana taa a nò fè, k'i t'a sòrò. Ka a da a kan suruku yèrè, n'a jamanna kungo kònò, ni kalodibi bè cogo min, a bè a sen kelen de dulon ka pèlè cè saba kan. Foyi t'a la. Suruku yèrè mana jama tubòlòn fè, n'a jamanna tubòlòn fè, a bè to ka wuli ka jò kòsen fila kan ka taama caakacaakacaaka, a bè o bèè kè. I y'a dòn n'o sen kelen karila, o kòni tè sòrò. Kabini o kèra sa, dinyè suruku bèè y'u dege sensabataama in na.

Ni ne ye dònkili in da, a bè kè e tulo la dònkili kura ye. Nka bamananden bèè tulo la dònkili kòrò don. Nka suruku de ye dònkili in jò dinyè na. Fèn tè suruku minnu na, ni olu ye u sen kelen dulon, olu taamatò de bè dònkili in da. N b'a kè komi i bè suruku ka dònkilidayòrò la sisan. O tuma, hadamadenw de ye dònkili in yèlèma ka a kè u ta ye. Dònkili in laseri de ye suruku ye.

- N bè n dege taama na
ne bè n dege sensabataama na

Nin tun ye Nci ni suruku ka maana ye, o banna nin yòrò in na. Ni dugu jèra, kana n filè n'a ye dè !

Musanin

Nyèfòli

ka i nyèmada : k'a lajè.

dantanfèn : da tè fèn minnu fè ka kuma. Misali : sogow ni baganw ni kònòw.

sokò : dugu kòfèla.

k'i tulokònòkònònin kasikan mèn : ka mankan dògòya kosèbè.

k'i kan sama mògò ma: ka mògò weele.

su arabacanjò : dugutila.

Baro

- 1) Mun ye suruku ni duga ni Nci bilen kè teri ye ?
- 2) Suruku ye sarati jumèn ta Nci bilen ye ?
- 3) Donso b'a jira ni mun ye k'a ye sogo faga ?
- 4) Sungoba ye mun kè ka suruku kòròbò ?
- 5) Bamananw ko : saya ka fisa ni kumakantinyè ye, aw ko o la cogo di ?